

23 ก.พ. 2538

การศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับการเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาลของคนไข้

ในตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

A STUDY OF LEXICAL ITEMS ON SICKNESS AND CURES AMONG THE SO
IN TAMBON KUSUMAN, AMPHOE KUSUMAN, SAKON NAKHON PROVINCE

ชื่อ : นาย
.....
สมิทธิภัทรกุลใจ ม.มบัณฑิต

สุชาวดี อางกิจ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2537

Copyright by Mahidol University

34256

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับการเจ็บป่วย และการรักษาพยาบาลของคนไข้ ในตำบलगูสุมาลย์
อำเภอกูสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

.....
สุชาวดี อางกิจ

ผู้วิจัย

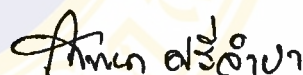
.....
สุวิไล เปรมศรีรัตน์, Ph.D.

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

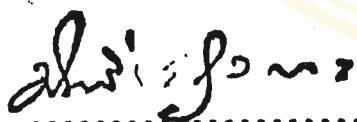
.....
อมร ทวีศักดิ์, ศศ.ม.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....
โสภณา ศรีจำปา, ศศ.ม.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

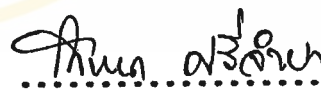

..... (ค.ศ. ๒๕๖๖)

มนตรี จุลสมัย, พ.บ., Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

.....
โสภณา ศรีจำปา, ศศ.ม.

ประธานคณะกรรมการประจำหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาศาสตร์

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม

เพื่อพัฒนาชนบท

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับการเจ็บป่วย และการรักษาพยาบาลของคนไข้ ในตำบลดูกุมารลย์

อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์

วันที่ 14 ตุลาคม 2537

.....
+
สุชಾವดี อาจกิจ

ผู้วิจัย

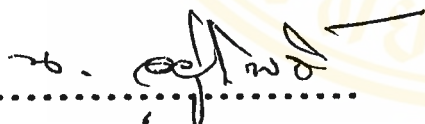
.....
/.....
สุวิไล เปรมศรีรัตน์, Ph.D.

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

... (อยู่ระหว่างลาศึกษาต่อ) ...

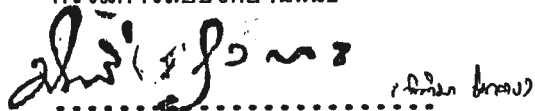
อมร ทวีศักดิ์, ศศ.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
นวนิธิ อยู่ไพฑูริ, Ph.D.

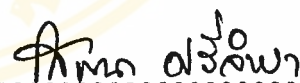
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
มนตรี จุลสมัย, พ.บ., Ph.D.

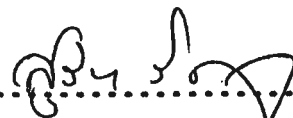
คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

.....
โสภณา ศรีจำปา, ศศ.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
คุณหญิงสุริยา รัตนกุล, Ph.D.

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม

เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวสุชาวดี อาจกิจ

วัน เดือน ปีเกิด 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2508

สถานที่เกิด จังหวัดนครราชสีมา ประเทศไทย

ประวัติการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม,
พ.ศ. 2527-2530 การศึกษามัธยมศึกษา
(วิชาเอกภาษาอังกฤษ)
มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2531-2537
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์)

ทุนวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2534

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนศรีสุขวิทยา อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดีเพราะความช่วยเหลือจากหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร. สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ผู้ให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์ จนกระทั่งวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณ ผศ. อมร ทวีศักดิ์ และ ผศ. โสภณา ศรีจำปา ผู้ให้คำปรึกษาและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงตามกำหนด ขอขอบพระคุณ ดร. นวนิธิ อยู่โพธิ์ และอาจารย์นเรศรัฐ พิสิฐพันธ์ ผู้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อบุญเนื่อง - คุณแม่รัตนา อาจกิจ ผู้ให้กำลังใจและช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องทุน ตลอดเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาอยู่ และตลอดเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ผู้ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือตลอดเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ อาจารย์คง โหมกลาง ผู้ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือตลอดจนคอยชี้แนะ ให้คำปรึกษากับผู้วิจัยตลอดเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณผู้ออกภาษา และชาวบ้านที่ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ที่ให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยด้วยดีตลอดเวลาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

สุชาวดี อาจกิจ

ชื่อวิทยานิพนธ์ การศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับการเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาล
ของคนไข้ ในตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ผู้วิจัย สุชาวดี อาจกิจ

ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

สุวิไล เปรมศรีรัตน์, Ph.D.

อมร ทวีศักดิ์, ศศ.ม.

โสภณา ศรีจำปา, ศศ.ม.

วันที่สำเร็จการศึกษา 14 ตุลาคม พ.ศ. 2537

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในการศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับการเจ็บป่วย และการรักษาพยาบาล
ของคนไข้ที่ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เพื่อให้เข้าใจถึง โลกทัศน์และ
วัฒนธรรมของคนไข้ในเรื่องเกี่ยวกับการแพทย์พื้นบ้าน โดยดูจากคำศัพท์เป็นเกณฑ์โดยใช้วิธี
การแยกองค์ประกอบของความหมาย (componential analysis) และการวิเคราะห์
แบบพื้นบ้าน (folk taxonomy)

จากการศึกษาเรื่องนี้ แบ่งการศึกษาตามคำศัพท์ที่พบออกเป็น 2 หัวข้อ คือ
1.) คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วย และ 2.) คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาล

จากการศึกษาพบว่า 1.) คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วย สามารถแบ่ง
สาเหตุของการเจ็บป่วยได้เป็น 2 สาเหตุ คือ (1) คำศัพท์ที่แสดงสาเหตุการเจ็บป่วย อัน
เนื่องมาจากอาการผิดปกติของระบบร่างกาย ซึ่งประกอบด้วย คำศัพท์เกี่ยวกับระบบสุขภาพ
คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบร่างกาย และคำเรียกสภาวะจิตใจ (2) คำศัพท์ที่
แสดงสาเหตุการเกิดการเจ็บป่วยที่เชื่อว่ามาจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วย
คำศัพท์เกี่ยวกับผี พิธีกรรม การเสกคุณ และความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม และ 2.) คำศัพท์
ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาล สามารถแบ่งคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 กลุ่ม จาก
คำศัพท์ที่พบคือ (1) ยาสมุนไพร ซึ่งแบ่งได้อีก 4 กลุ่มย่อย คือพืชสมุนไพร สัตว์สมุนไพร
ธาตุสมุนไพร และวัสดุที่นำมาใช้ในการรักษา (2) หมอพื้นบ้าน และ (3) พิธีกรรมการ
ป้องกันรักษา

Thesis Title **A Study of Lexical Items on Sickness
and Cures Among the So in Tambon Kusuman,
Amphoe Kusuman, Sakon Nakhon Province**

Name **Suchavadee Artkit**

Degree **Master of Arts (Linguistics)**

Thesis Supervisory Committee

Suwilai Preamsirat, Ph.D.

Amon Thavisak, M.A.

Sophana Srichampa, M.A.

Date of Graduation **14 October B.E. 2537 (1994)**

ABSTRACT

The main purpose of this study is to understand the world view and culture of the So people through the analysis of their lexical terms for illness and cures found in the So language as spoken in Tambon Kusuman, Amphoe Kusuman, Sakon Nakhon Province. The methods of analysis are based on componential analysis and folk taxonomy.

This study is divided into 2 parts according to two semantic categories : Part one analyzes the lexical items associated with illness ; part two analyzes the lexical items associated with the cures for illness.

The study of lexical items for illness has revealed that the So people believe there are two sources of sickness. The first source of sickness comes from the physical world and disorders of human bodies are associated with this source. The

vocabulary can be categorized according to health care system, physical symptoms, and states of mind. The other source of sickness is the spiritual world : associated with this source of illness are vocabulary which deal with spirits, rituals, black magic and superstitions. The study of lexical items associated with the cures of illness are found three vocabulary categories. The first is terms for indigenous medications and medical paraphernalia of which there are four kinds : herbs, animals, minerals and inorganic materials. The second category is the vocabulary of the healers, and the third is the vocabulary associated with rituals.

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
สัญลักษณ์และอักษรย่อ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่จะทำการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	2
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย	2
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.6 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ที่วิจัย	4
1.7 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนใช้	6
บทที่ 2 ลักษณะภาษาใช้	12
2.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ	13
2.2 หน่วยเสียงสระ	18
2.3 ลักษณะพยางค์	21
2.4 ลักษณะน้ำเสียง	22
2.5 การลงเสียงหนัก	22
2.6 ทำนองเสียง	23
2.7 การสร้างคำ	24
2.8 การเรียงลำดับคำ	24

	หน้า
บทที่ 3 คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วย	25
3.1 คำที่แสดงสาเหตุการเกิดการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจาก อาการผิดปกติของระบบร่างกาย	26
3.1.1 คำและสำนวนเกี่ยวกับระบบสุขภาพ	26
3.1.2 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับร่างกาย	32
3.1.2.1 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง	37
3.1.2.1.1 คำเรียกอาการผิดปกติประเภทตุ่ม	50
3.1.2.1.2 คำเรียกอาการผิดปกติประเภทนวม	55
3.1.2.2 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับกระดูก	58
3.1.2.3 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบ ทางเดินอาหาร	64
3.1.2.4 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบ ทางเดินหายใจ	75
3.1.2.5 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับสมอง	77
3.1.2.6 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับลำตัว แขน และขา	84
3.1.2.7 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับปาก และอวัยวะภายในช่องปาก	92
3.1.2.8 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา	96
3.1.2.9 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับหู	100
3.1.2.10 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับจมูก	104
3.1.2.11 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับคาง	107
3.1.2.12 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับ ระบบสืบพันธุ์	107
3.1.2.13 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับเท้า	114
3.1.3 คำเรียกสภาวะจิตใจ	119

	หน้า
3.2 คำที่แสดงสาเหตุการเกิดการเจ็บป่วยที่เชื่อว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ	122
3.2.1 ผี	123
3.2.2 พิธีกรรม	124
3.2.3 การเสกคุณ	127
3.2.4 ฤกษ์ยาม	128
บทที่ 4 คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาล	134
4.1 ยาสมุนไพร	136
4.1.1 ยาสมุนไพรที่ได้จากพืช	138
4.1.2 ยาสมุนไพรที่ได้จากสัตว์	148
4.1.3 แร่ธาตุ	152
4.1.4 วัสดุที่นำมาใช้รักษา	154
4.2 หมอพื้นบ้าน	155
4.3 พิธีกรรมและการป้องกันรักษา	156
4.3.1 พิธีตัดแม่กำเนิด	156
4.3.2 พิธีไล่แม่กำเนิด	157
4.3.3 การบนบาน	158
4.3.4 พิธีเยา	158
บทที่ 5 สรุป	163
5.1 คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วย	163
5.2 คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาล	169
บรรณานุกรม	173
ภาคผนวก	176
ภาคผนวก ก คำศัพท์	177
ภาคผนวก ข ภาพแสดงตำแหน่งอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย	190
ภาคผนวก ค ภาพแสดงลักษณะความเป็นอยู่โดยทั่วไปของคนไข้	196

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางแสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทย	13
ตารางที่ 2 ตารางแสดงการเกิดพยัญชนะควบกล้ำ	16
ตารางที่ 3 ตารางแสดงหน่วยเสียงสระ	19
ตารางที่ 4 ตารางแสดงกลุ่มความหมายในอาการผิดปกติของระบบ อวัยวะในภาษาไทย	36
ตารางที่ 5 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง	49
ตารางที่ 6 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการประเภทตุ่ม	54
ตารางที่ 7 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการประเภทบวม	57
ตารางที่ 8 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับกระดูก	63
ตารางที่ 9 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบ ทางเดินอาหาร	70
ตารางที่ 10 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการปวดท้อง	74
ตารางที่ 11 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับ ระบบหายใจ	77 ก
ตารางที่ 12 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับสมอง	83
ตารางที่ 13 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับ ลำตัว แขน และขา	91
ตารางที่ 14 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับปาก และอวัยวะในช่องปาก	96 ก
ตารางที่ 15 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา	99
ตารางที่ 16 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับหู	103
ตารางที่ 17 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับจมูก	106
ตารางที่ 18 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับ ระบบสืบพันธุ์	113
ตารางที่ 19 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับเท้า	118
ตารางที่ 20 ตารางแสดงความเชื่อในเรื่องของเวลาในกลุ่มคนไทย	130

	หน้า
ตารางที่ 21 ตารางแสดงความเชื่อในเรื่องของวันในกลุ่มคนโง่	132
ตารางที่ 22 ตารางแสดงความเชื่อในเรื่องของทิศในกลุ่มคนโง่	133
ตารางที่ 23 ตารางแสดงขั้นตอนการรักษาพยาบาลของคนโง่ โดยดูจากอาการ	135
ตารางที่ 24 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยา สมุนไพรที่ได้จากพืช	138
ตารางที่ 25 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพร ที่ได้จากสัตว์	148
ตารางที่ 26 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพร ที่ได้จากแร่ธาตุ	152
ตารางที่ 27 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้วัสดุที่นำมาใช้ ในการรักษา	154
ตารางที่ 28 ตารางแสดงการสรุปสาเหตุการเกิดโรค ลักษณะการเจ็บป่วย และวิธีการรักษา	169

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1 แผนภูมิแสดงตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก	12
แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง	38
แผนภูมิที่ 3 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับกระดูก	58
แผนภูมิที่ 4 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร	64
แผนภูมิที่ 5 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ	75
แผนภูมิที่ 6 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสมอง	78
แผนภูมิที่ 7 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับลำตัว แขน และขา	84
แผนภูมิที่ 8 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับปากและอวัยวะภายในช่องปาก	92
แผนภูมิที่ 9 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา	96
แผนภูมิที่ 10 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับหู	100
แผนภูมิที่ 11 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับจมูก	104
แผนภูมิที่ 12 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์	108
แผนภูมิที่ 13 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับเท้า	114
แผนภูมิที่ 14 แผนภูมิแสดงอวัยวะ 'ดี' /mit/ สัมพันธ์กับคำบอกสภาพ อารมณ์และจิตใจ	122
แผนภูมิที่ 15 แผนภูมิแสดงการจำแนกการรักษาพยาบาลของคนโง่	136
แผนภูมิที่ 16 แผนภูมิแสดงการจำแนกยาสมุนไพรที่ใช้รักษาพยาบาล ในคนโง่	137
แผนภูมิที่ 17 แผนภูมิแสดงการจำแนกหมอนบ้านในสังคมคนโง่	155

สัญลักษณ์และอักษรย่อ

C

พยัญชนะ

V

สระ

V:

สระเสียงยาว

N

พยัญชนะนาสิก

พ

พยัญชนะ

\

ลักษณะน้ำเสียงของพยางค์ต่ำทุ้ม

+

ร่วมกับ

→

เป็น

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่จะทำวิจัย

โรคมะเร็งใช้เจ็บเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ ซึ่งอาจเกิดกับผู้ใด เวลาใดก็ได้ และดูเหมือนว่าธรรมชาติได้สร้างความเจ็บป่วยขึ้นมาพร้อมกับการเกิดและการตายของมนุษย์ มนุษย์ทุกสังคม และทุกยุคทุกสมัยต่างมีแนวความคิดไปในทางเดียวกันว่า ความเจ็บป่วยเป็น สิ่งไม่พึงปรารถนา ทั้งนี้เพราะความเจ็บป่วยนำมาซึ่งความทุกข์ทรมานและความตายในที่สุด มนุษย์ทุกสังคมและทุกยุคทุกสมัย จึงได้พยายามต่อสู้ป้องกันและรักษาความเจ็บป่วยที่คนใน สังคมประสบทุกวิถีทาง และทุกขั้นตอนของชีวิต เพื่อให้คนในสังคมมีสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรง และเพื่อรักษาชีวิตของคนในสังคมเหล่านั้นไว้มิให้ตายก่อนวัยอันสมควร ดังนั้นพฤติ- กรรมในการป้องกันและรักษาความเจ็บป่วย จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ในทุกสังคม

ความเจ็บป่วยมีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ แต่ผลกระทบดังกล่าวมักไม่เป็นที่ไปใน แบบเดียวกันในทุกสังคม โรคบางอย่างอาจถือว่ารุนแรงในสังคมหนึ่ง แต่อีกสังคมหนึ่งอาจ ถือว่าเป็นโรคธรรมดา การมองโรคมะเร็งใช้เจ็บของคนในแต่ละสังคมขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรมของคนในสังคมนั้น ดังนั้นปฏิบัติการที่มีต่อความเจ็บป่วยแต่ละชนิดในแต่ละสังคมจึง แตกต่างกันไป (เบญจจา ยอดดำเนิน และคณะ 2529:1)

ภาษาเป็นสื่อกลางระหว่างผู้เจ็บป่วยกับผู้รักษาพยาบาล ภาษาเป็นตัวกลางใน การถ่ายทอดความคิดอย่างเป็นระบบ ภาษาจึงเปรียบเสมือนเป็นตัวถ่ายทอด "สาร" สารก็ คือ "ความหมาย" นั่นเอง ซึ่งอาจจะเป็นการอธิบาย การบอกเล่าข้อมูล การถาม การสั่ง การแสดงอารมณ์ และความรู้สึก ที่ผู้ป่วยต้องการจะบอกกับผู้รักษาพยาบาล

ภาษาประกอบด้วยเสียงและความหมาย และเสียงประกอบกันเป็น "คำ" แต่ ละคำนอกจากประกอบขึ้นด้วยเสียงแล้วยังมีความหมายผูกติดอยู่ด้วย แต่ละคำที่มีอยู่ใช้ในแต่ละ ภาษาเป็นสิ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรม ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความเป็นอยู่และวิวัฒนาการ ของเจ้าของภาษานั้นเป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากคำศัพท์แต่ละคำมิได้เกิดขึ้นมาลอย ๆ แต่เกิดจากวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึง ได้ศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับการเจ็บป่วยเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงระบบ ความคิด ความเชื่อในเรื่องการแพทย์พื้นบ้านของชาวไร่

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์คำศัพท์เกี่ยวกับการเจ็บป่วย และการรักษาพยาบาลของ
คนไข้

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับการเจ็บป่วย อันเนื่องมาจากระบบการทำงานของ
ของร่างกายที่ผิดปกติ และการเจ็บป่วยที่เชื่อว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

1.3.2 ศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล เช่น สมุนไพร หมอพื้นบ้าน
พิธีกรรมการรักษา เป็นต้น

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1.4.1 ระยะเตรียมงาน

1.4.1.1 ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย จากเอกสาร หนังสือ
และวิทยานิพนธ์

1.4.1.2 ศึกษาข้อมูลและสถานที่ที่จะทำวิจัย

1.4.2 การเลือกพื้นที่ทำวิจัย

ผู้วิจัย เลือกที่จะทำวิจัยในเขตตำบลกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีคนไข้อาศัยอยู่ร้อยละ 75 และสะดวกในการเก็บข้อมูล

1.4.3 การเลือกผู้บอกภาษา

1.4.3.1 ผู้บอกภาษาหลักจะต้องเป็นผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นมา โดยตลอดและ
ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน

1.4.3.2 ผู้บอกภาษาเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจทั้งภาษาไทยและสามารถ
ถ่ายทอดเป็นภาษาไทยได้เป็นอย่างดี เพื่อช่วยในการตรวจสอบข้อมูลที่ผู้วิจัย ได้บันทึกไว้ให้ถูก
ต้อง

1.4.3.3 ผู้บอกภาษาหลักในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ

นายจร จิมชัย อายุ 50 ปี

นางพา แก้วจันลา อายุ 50 ปี

นายภูเวียง ลาดมณี อายุ 25 ปี

1.4.4 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ในการศึกษาเรื่องการเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาลของคนไข้ ผู้วิจัยใช้เวลาเรียนภาษาไต้หวันพร้อมกับการเก็บข้อมูลเป็นเวลา 1 ปี (เดือนมกราคม - เดือนธันวาคม 2533)

1.4.5 การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1.4.5.1 ศึกษาภาษาเพื่อให้คุ้นเคยกับสำเนียงและคำศัพท์ต่าง ๆ

1.4.5.2 เก็บรวบรวมคำศัพท์จากการสัมภาษณ์ และจากการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในกิจกรรมต่าง ๆ

1.4.5.3 จัดคำศัพท์เป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ เช่น ชื่ออาการต่าง ๆ ชื่อสมุนไพร เป็นต้น

1.4.5.4 จัดเรียงเนื้อหาตามลำดับ เพื่อให้การศึกษาคำศัพท์ชัดเจนและถูกต้อง

1.4.5.5 ตรวจสอบข้อมูลจากผู้บอกภาษา

1.4.5.6 นำคำศัพท์ที่จัดเรียงตามเนื้อหาวิเคราะห์

1.4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantics) เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม การศึกษาในด้านนี้มีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่า ภาษาเป็นสิ่งสะท้อนความนึกคิด และการมองโลกของผู้พูด ซึ่งนักภาษาศาสตร์ชาวเยอรมันชื่อ เอ็ดเวิร์ด ซาเพียร์ และลูกศิษย์ชื่อ เบนจามิน ลี วอร์ฟ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาษาและการมองโลก เรียกว่า สมมติฐานซาเพียร์และวอร์ฟ (Sapir and Whorf hypothesis) กล่าวถึงภาษาว่า ภาษามีอิทธิพลต่อการนึกคิด มองโลกและการเข้าใจสิ่งแวดล้อมของผู้พูดภาษา ดังนั้นผู้ที่พูดภาษาต่างกันก็ย่อมคิด มองโลก และเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่างกัน นั่นคือภาษาเป็นตัวกำหนดการนึกคิด และการมองโลก

การวิเคราะห์ความหมายของคำศัพท์ในภาษา จะทำให้เรามองเห็นลึกซึ้งถึงความนึกคิด และการมอง โลกของผู้พูดภาษา การศึกษาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้มีวิธีการศึกษา 2 วิธี คือ

1.4.6.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบของความหมาย (componential analysis) คือการศึกษาคำความหมายของคำ โดยแยกให้เห็นองค์ประกอบของความหมาย (semantic component) ของคำต่าง ๆ ที่จัดรวมกันเป็นกลุ่มความหมาย

องค์ประกอบของความหมายมี 2 ระดับ คือ

(1) องค์ประกอบความหมายหลักของกลุ่มคำ (semantic component of lexical field)

(2) องค์ประกอบความหมายของคำแต่ละคำ (lexical semantic component)

ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์กลุ่มอาการผิดปกติของระบบอวัยวะ ในการศึกษา พบ 86 อาการ ผู้วิจัยได้นำจัดกลุ่มอาการผิดปกติโดยดูจากอวัยวะที่เกิดอาการเป็นหลัก โดยศึกษาในระดับองค์ประกอบความหมายของกลุ่มคำ (semantic component of lexical field) และองค์ประกอบความหมายของคำแต่ละคำ (lexical semantic component) ในอาการต่าง ๆ

1.4.6.2 การแยกประเภทแบบพื้นบ้าน (folk taxonomy) คือการศึกษากลุ่มคำที่มีความหมายสัมพันธ์กัน โดยแสดงความหมายเป็นระดับชั้น (hierachy) เพื่อแสดงการเปรียบเทียบ (contrast) และการรวมเข้าพวกเดียวกัน (inclusion) ผู้วิจัยใช้วิธีการนี้ศึกษาในเรื่องของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบอวัยวะ การรักษาพยาบาล หมอพื้นบ้าน

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์คำศัพท์โดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบของความหมาย (componential analysis) และการแยกประเภทแบบพื้นบ้าน (taxonomy) ทำให้มองเห็นภาพระบบความคิด ความเชื่อในเรื่องการแพทย์พื้นบ้านของคนไข้ได้ชัดเจนขึ้น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นด้านการสาธารณสุข

1.5.2 เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ สาขารรรณศาสตร์ชาติพันธุ์

1.6 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ทำวิจัย

อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

สภาพทางภูมิศาสตร์

ตั้งอยู่สุดเขตของจังหวัดสกลนคร ติดต่อกับเขตตัวจังหวัดสกลนคร มีทางหลวงสายสกลนคร - นครพนมผ่าน ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 40 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 454 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น 5 ตำบล 46 หมู่บ้าน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอนาหว้า อำเภอศรีสงคราม และ อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอปลาปาก และอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบลุ่ม พื้นดินเป็นดินปนลูกรัง มีป่าโปร่งประเภท ป่าเต็ง รัง
จิก มีลำน้ำไหลผ่านหลายสาย คือ ห้วยแดง ห้วยสะเพอ ห้วยทราย ห้วยกุดเขาหัว ห้วยไม้
ขาว ห้วยกุดคำทามัน ห้วยกุดคำใส และติดเขตลำน้ำอุบลสงคราม จังหวัดนครพนม

ลักษณะดินฟ้าอากาศ

ในฤดูร้อน อากาศค่อนข้างร้อนจัด อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 30°-33°
เซลเซียส ในฤดูฝนมีฝนตกชุกมาก และในฤดูหนาวอากาศจะหนาวมาก ในช่วงเดือน
พฤศจิกายนและเดือนมกราคม

ทรัพยากรธรรมชาติ

ส่วนมากเป็นพวกป่าไม้ เนื่องจากมีลักษณะเป็นป่าโปร่ง เช่น ไม้เต็ง
รัง จิก ตะเคียน สัตว์น้ำส่วนมากมี ปลา ปู กุ้ง หอย กบ เขียด และพืชในท้องถิ่นที่ใช้เป็น
อาหาร มีผักหวาน ผักกระโดน ดอกกระเจียว

การคมนาคม

การคมนาคมติดต่อกันได้สะดวกทุกหมู่บ้าน เขตการปกครองของอำเภอ
กุสุมาลย์ มี 5 ตำบล คือ

- 1.) ตำบลกุสุมาลย์ มี 7 หมู่บ้าน
- 2.) ตำบลนาโพธิ์ มี 9 หมู่บ้าน
- 3.) ตำบลโพธิ์ไพศาล มี 11 หมู่บ้าน
- 4.) ตำบลนาเพียง มี 8 หมู่บ้าน
- 5.) ตำบลอุ่มจาน มี 11 หมู่บ้าน

1.7 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนໄສ

1.7.1 ประวัติความเป็นมา

คนໄສมีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณเมืองมหาชัยกองแก้ว เมืองอุ้มเมืองวัง เมืองบ้ำ เมืองบก และเมืองสูง ประเทศลาว

ในรัชสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367-พ.ศ. 2394) ได้มีการยกทัพไปตีนครเวียงจันทน์ ในราวปี พ.ศ. 2471 ในครั้งนี้ได้สู้รบกับเจ้าอนุวงศ์ ซึ่งปกครองนครเวียงจันทน์อยู่ แต่เจ้าอนุวงศ์สู้ไม่ได้ หลบไปซ่อนตัวอยู่ที่เมืองมหาชัยกองแก้ว ซึ่งเป็นเมืองใหญ่และมีชนกลุ่มน้อยอาศัยกระจัดกระจายอยู่หลายเผ่า พระยาราชสุภาวดี แม่ทัพของไทยได้ติดตามเจ้าอนุวงศ์ไปถึงเมืองมหาชัยกองแก้ว เจ้าอนุวงศ์สู้ไม่ได้จึงไปขอกำลังจากญวนมาช่วยรบกับไทย โดยจะชิงเมืองมหาชัยกองแก้วคืนจากไทย แต่กองทัพไทยได้ถอยทัพไปกวาดต้อนผู้คนในเมืองมหาชัยกองแก้วกลับมาเมืองไทยเป็นจำนวนมาก เพื่อไม่ให้ผู้คนเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อญวน ผู้ที่กวาดต้อนกลับมาครั้งนี้ได้มาส่งให้กับเมืองนครพนม และเมืองนครราชสีมา ด้วยเหตุนี้ปัจจุบันจึงพบชนกลุ่มน้อยอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

การอพยพของคนໄສเข้ามาอยู่ในเมืองสกลนคร มี 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่ 1 อพยพมาจากเมืองอุ้มในประเทศลาว ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ในปัจจุบัน ส่วนกลุ่มที่ 2 อพยพมาจากเมืองกะแดงแกงเล็ก เขตเมืองมหาชัยกองแก้ว ในประเทศลาว ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณเมืองนาบน คือตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ ในปัจจุบัน (Malai 1980:2)

1.7.2 ภูมิลาเนาในปัจจุบัน

คนໄສนับตั้งแต่อพยพมาจากตอนเหนือของประเทศลาว ราวคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็ได้อพยพถิ่นฐานลงมาทางใต้เรื่อย ๆ มาจนมีถิ่นฐานในปัจจุบัน แถบริมฝั่งซ้าย และขวาของแม่น้ำโขง บริเวณริมฝั่งซ้ายคือ แถบจังหวัดคำม่วน ท่าแขก สุวรรณเขต ในประเทศลาว ส่วนบริเวณริมฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ได้แก่ จังหวัดต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง คนໄສอาศัยอยู่โดยทั่วไปอย่างกระจัดกระจายในจังหวัดเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย จังหวัดที่มีคนໄສอาศัยอยู่มากคือ

- 1.) จังหวัดสกลนคร อยู่บริเวณอำเภอกุสุมาลย์ อำเภอพรรณานิคม อำเภอส่องดาว และอำเภอเมือง
- 2.) จังหวัดนครพนม อยู่บริเวณอำเภอท่าอุเทน อำเภอศรีสงคราม อำเภอบ้านแพง และอำเภอนาแก

- 3.) จังหวัดมุกดาหาร อยู่บริเวณอำเภอเมือง อำเภอคำชะอี
อำเภอดอนตาล และอำเภอดงหลวง
- 4.) จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่บริเวณอำเภอเขาวง อำเภอสมเด็จ
และอำเภอกุฉินารายณ์
- 5.) จังหวัดหนองคาย อยู่บริเวณอำเภอโซ่พิสัย
และนอกจากนี้ยังมีอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียง
ของประเทศไทย คือ
 - 1.) จังหวัดชลบุรี อยู่บริเวณอำเภอพนาลัย
 - 2.) จังหวัดสระแก้ว อยู่บริเวณอำเภออรัญประเทศ

1.7.3 ระบบสังคมและวัฒนธรรม

คนโซ่ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ ยึดถือจารีตประเพณีพุทธศาสนา นับถือผี ตลอดจนนับถือคนแก่เฒ่า อันเป็นความเชื่อดั้งเดิม จารีตประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนาและประเพณีงานบุญประจำเดือนตลอดปี ผ่านการปฏิบัติในวิถีชีวิตและพิธีกรรม ทุกวัน พระคนโซ่จะพากันไปถวายอาหารแด่พระสงฆ์ ของถวายขึ้นอยู่กับความพร้อมแต่ละครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นอาหารพื้น ๆ ที่มีบริโภคนในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการปฏิบัติธรรม คนเฒ่าคนแก่จะมาถือศีล

พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตของคนโซ่ เริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งสิ้นอายุ ชัยกล่าวพอสังเขป มีดังนี้

1.7.3.1 พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด เมื่อหญิงตั้งครรภ์ประมาณ 8 เดือน คนโซ่จะทำพิธีตัดแม่กำเนิด /koh mpi: pu?/ โดยหมอมที่มีวิชาอาคมจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นหม้ายมาเป็นผู้ทำพิธี อุปกรณ์ในพิธีตัดแม่กำเนิดมี กระจกสามเหลี่ยม ข้าวดำ ข้าวแดง แกงส้ม แกงหวาน น้ำส้มป่อย ด้ายที่ทำจากฝ้ายสีขาวและสีดำ เกรียวแก้ววัลย์ พิธีเริ่มด้วยการนำด้ายที่ทำด้วยฝ้ายแท้สีขาวและสีดำ มาพาดศีรษะผู้ตั้งครรภ์ ปลายข้างหนึ่งผูกเข้ากับกระจกและอีกข้างหนึ่งสามี่เป็นผู้จับไว้ ผู้ตั้งครรภ์เหยียดเท้าไปทางกระจก อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธี เบิกฝีมี่ผ้าถุง 1 ผืน ผ้าขาวม้า 1 ผืน ไก่ต้ม 1 ตัว เหล้า 1 ไท และเงิน 12 บาท หมอมที่ทำการจะนำเอาข้าวดำและข้าวแดง ไปจ้ำ (เอากาที่เอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งแตะตามร่างกาย) ตัวผู้ตั้งครรภ์ เพื่อเอาแม่เสี้ยนตอกไปจากผู้ตั้งครรภ์ ทั้งไว้ในกระจก พร้อมกับนับหนึ่งถึงเก้า แล้วเบิกผีด้วยคาถา และใช้ดาบตัดด้ายและแก้ววัลย์ เสร็จแล้วนำเอากระจกไปทิ้งตามที่หมอมทำนายบอก ผู้ไปส่งกระจกเวลากลับจะต้องหกกิ่งไม้ติดมือมาด้วยเพื่อจะเอามาปิดสิ่งชั่วร้ายออกจากบ้านเป็นอันเสร็จพิธี เมื่อเด็กออกมาผู้ทำคลอด

จะวัดสายรกเพื่อให้การตัดสายรกถูกต้องตามลักษณะอยู่ที่มีสุข คือสังเกตุสายรกว่า สายรกมี 3 ปล้อง คือปล้องอุจจาระ ปล้องต้นและปล้องปัสสาวะ ปล้องอุจจาระมีสีดำ ถ้าตัดปล้องนี้จะมีอุจจาระตลอด ปล้องปัสสาวะจะมีสีเหลือง ถ้าตัดปล้องนี้เด็กจะปัสสาวะบ่อยไม่เป็นเวลา ปล้องต้นจะมีสีเขียว ถ้าตัดถูกปล้องนี้ เด็กจะถ่ายอุจจาระและปัสสาวะเป็นธรรมดา เมื่อเลือกปล้องแล้ว ตัดสายรกเด็กด้วยไม้ไผ่ แล้วนำเด็กไปอาบน้ำ ห่อตัวเด็กด้วยผ้าอ้อม นำมานอนบนกระดิ่ง เฝารังหมาว่า ถ้าไม่มีให้ใช้เสื่อเก่านำมาเผาไฟ บดให้ละเอียด นำมาโรยสะดือเด็ก หลังจากนั้นจะทำพิธีส่งแม่กำเนิดเด็กคืน โดยจะเป็นใครก็ได้ แต่ไม่ควรเป็นหม้าย มานั่งใกล้กระดิ่ง แล้วกล่าวว่า "กูกูกู ถ้าแม่ลูกสูเอาคืนมือนี่ ถ้ากลายมือนี่เป็นลูกของกู" 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี มารดาของเด็กจะอยู่ไฟประมาณ 15 วัน เมื่อพ้นกำหนดอยู่ไฟแล้ว คนไข้จะไม่ทำพิธีใด ๆ อีก

1.7.3.2 การแต่งงาน การแต่งงานเป็นการตกลงใจของหนุ่มสาวที่จะใช้ชีวิตร่วมทุกข์ร่วมสุขกันไปอีกนานกว่าครึ่งชีวิต ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงต้องมีความพร้อมพอสมควร ตลอดจนได้รับการสนับสนุนจากบิดามารดาญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ ก่อนจะมีพิธีแต่งงานขึ้น พิธีแต่งงานของคนไข้มี 2 แบบด้วยกันคือ

1.7.3.2.1 พิธีแต่งงานแบบฝ่ายหญิงไปอยู่บ้านฝ่ายชาย เมื่อหนุ่มสาวรักใคร่พอใจกัน จะให้ล้าม (ผู้ประกอบพิธีพอสื่อ แม่สื่อ) 2 คนไปสุ่ขอ เมื่อได้ฤกษ์ยามดีแล้ว ฝ่ายชายจะไปทำพิธีลักพาตัวฝ่ายหญิง โดยไปที่บ้านของหญิงที่ตนรัก ให้ล้าม 2 คนขึ้นไปบนบ้านฝ่ายหญิง แล้ววางดาบไว้ที่บ้านฝ่ายหญิง โดยวางคมดาบให้หันไปทางที่คนวางดาบ สันดาบหันไปทางหึ่งวิญญาณมุ่มห้องด้านบน ปลายดาบชี้แวงมุ่มลงทางมุ่มห้องด้านล่าง ส่วนด้านของดาบชี้แวงมุ่มตรงกันข้ามกับปลายดาบ คือมุ่มด้านบนทางซ้ายมือของคนวางดาบ พร้อมกับวางลูกประคำและ กำไลแขนไว้เพื่อเป็นการแสดงว่า ฝ่ายชายได้ลักพาตัวฝ่ายหญิงไปบ้านตามประเพณีแล้ว เช้าวันถัดมาล้ามของฝ่ายชายจะนำถัวย 2 ใบ ไก่ 2 ตัว เป็นตัวผู้ 1 ตัว เป็นตัวเมีย 1 ตัว เทียน 1 คู่ ดอกไม้ 1 คู่ ไปขอขมา และบอกกับญาติฝ่ายหญิงว่า เจ้าสาวไปอยู่บ้านฝ่ายชายหรือเจ้าบ่าวฉันสามีภรรยากันแล้ว พร้อมกับนำเงิน 3 บาทมาไถ่ดาบคืนด้วย ส่วนการกำหนดวันแต่งงาน จะมีเมื่อไรก็ได้ จนกว่าฝ่ายชายจะพร้อม

1.7.3.2.2 พิธีแต่งงานแบบฝ่ายชายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง เมื่อชายหญิงมีความรักที่แน่นอณแล้ว ฝ่ายชายก็จะไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง โดยจะไม่ยอมกลับบ้าน

ของตนไม่ว่าฝ่ายหญิงจะทำงานอะไรฝ่ายชายก็จะช่วยทำทุกอย่าง พ่อแม่ทางฝ่ายหญิงจะต้องบอกไปยังพ่อแม่ฝ่ายชาย และพ่อแม่ฝ่ายชายเมื่อรับรู้แล้วจะเรียกลูกชายคืน คือไปบอกให้กลับบ้าน ฝ่ายชายจะบอกว่าไม่กลับเพราะถ้ากลับจะถูกฝ่ายหญิงปรับโทษ (ให้ผู้กระทำผิดชำระเงินทดแทนความผิดที่ได้กระทำแก่ผู้เสียหาย หรือบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของผู้เสียหาย) ตามต้องการ ฝ่ายชายจะต้องอยู่บ้านฝ่ายหญิงถึง 3 วัน จึงจะกลับบ้านได้โดยไม่ต้องถูกปรับ ต่อจากนั้นจึงหาญาติผู้ใหญ่ไปสู้ขอ และกำหนดวันแต่งงานต่อไป

1.7.3.3 นิธิกรรมเกี่ยวกับการตาย เมื่อมีการตายเกิดขึ้นจะมีพิธีแต่งศพ(เครื่องบูชา) เป็นค่าจ้างทำโลง โดยมีเทียน 1 คู่ เหล้า 1 ขวด ไข่ 1 ฟอง และเศษเหล็ก เพื่อเป็นการแก้เคล็ดผู้ทำโลง ส่วนญาติฝ่ายแม่ผู้ตายจะมาในงานโดยไม่ต้องเชิญ เพื่อจะได้ทำพิธีสงฆ์ โดยสมมุติให้คนเฒ่าแก่เป็นล่าม(ผู้ทำพิธี) ล่ามจะใช้ถ้วย 1 ใบ ดอกไม้ 1 คู่ เทียน 1 คู่ บอกแต่ญาติฝ่ายแม่ผู้ตาย(นำ) ว่าผู้ตายนี้ตายโดยไม่มีผู้ใดทำร้ายแต่อย่างใด ถ้าไม่บอกจะถือว่าผิดประเพณีจะมีการปรับโทษกันขึ้น ส่วนญาติฝ่ายแม่ผู้ตายนั้นต้องเตรียมกระยง (ภาชนะชนิดหนึ่งใช้ใส่ปลา หอย) 1 ใบ เหล้า 1 ขวด ข้าวสาร 1 หมั้น (12 กิโลกรัม) แต่ปัจจุบันนี้ใช้ข้าวสารเพียงนิดหน่อยก็ได้ ส่งมอบให้แก่ล่ามผู้บอกกล่าวการตาย การแต่งตัวผู้ตาย มีการแต่งตัวโดยสวมเสื้อให้ แต่จะสวมกลับทางกับผู้มีชีวิต โดยเอาข้างหน้าไปไว้ข้างหลัง ปิดกระดุมด้านหลัง และต้องทำให้เสื้อที่ใส่นั้นขาดเสียก่อน ส่วนกางเกงสวมปกติ พร้อมกับจะเขียนหนังสือใส่กระดาษหรือแผ่นทองและแผ่นเงินใส่ปากและมือของผู้ตาย เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งว่า ผู้ตายนำของเหล่านี้ไปจ้างทางชั้นสวรรค์ ผู้ตายจะถูกมัดมือพมระหว่างอก ให้เสื้อห่อ มัดตายฝ่าย 3 เปราะ คือระหว่างอก คอ คอก และข้อเท้า จากนั้นบรรจุเข้าโลง ประดับโลงให้สวยงาม ก่อนจะนำศพไปฝังหรือเผา จะมีพิธีกรรมอย่างหนึ่งเรียกว่า "พิธีสงฆ์" เป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ของคนใช้อย่างหนึ่ง หมายถึงการกระทำดีให้สุก หากไม่กระทำ ฉะนั้นก็ยังเป็นผีดิบอยู่ซึ่งไม่เป็นมงคล(ผีในที่นี้คือซากศพ) คนตายที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป จึงจะทำพิธีสงฆ์ได้ หากศพนั้นเป็นศพที่ตายปกติกระทำพิธีได้เลย คือทำก่อนที่จะนำไปฝังหรือเผา หากเป็นศพที่ตายโดยอุบัติเหตุหรือผิดจากธรรมชาติ จะทำพิธีได้ก็ต่อเมื่อเวลาล่วงไป 1 ปีผ่านไปแล้ว อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีสงฆ์มี สำหรับกับข้าว 4 สำหรับ เหล้า 1 ไท กระยง (ภาชนะชนิดหนึ่ง) 2 อัน ไม้กับ 2 อัน พริก 1 เล่ม เคียว 1 เล่ม กระบุงไม้ไผ่ 2 บัง เมื่อพร้อมแล้ว ล่ามจะเชิญญาติฝ่ายแม่ผู้ตายรับประทานอาหาร เมื่อเรียบร้อยแล้วญาติฝ่ายแม่ผู้ตายจะใช้ข้าวจ้างผู้ตายและบอกให้เชื่อคำของผู้ถือผี ซึ่งเป็นอีกผู้หนึ่งที่มีหน้าที่เป็นผู้รักษาผี ก่อนเริ่มพิธีสงฆ์ ล่ามจะมีการบอกกล่าว

กับญาติฝ่ายแม่ผู้ตาย หลังจากนั้นล๋ามจะเรียกเซยทั้งหมดให้มารวมกันทำพิธี โดยเซยทั้งหมดจะต้องถือไม้กับ บั้งเหล็ก และเครื่องดนตรีทั้งหมด ส่วนล๋ามจะถือถ้วยที่มีเทียนจุดอยู่แล้ว แล้วล๋ามจะรำแบบใช้มือสลับบนสลับล่างไปรอบ ๆ โลงศพ ทำเวียนขวา 3 รอบ เวียนซ้าย 3 รอบ ส่วนเซยจะเคาะเครื่องดนตรีทำจังหวะไปพร้อม ๆ กับล๋าม และส่งเสียงร้องว่า "เฮะ ๆ" ไปด้วยในวันที่จะเอาศพไปเผา นิมนต์พระมาปฏิบัติบั้งสกุลตามประเพณี หลังจากนั้นจะมีพิธีสร้างผ้ออีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทำเหมือนกับครั้งแรก เวล่านำศพไปเผาจะมีการทวนข้าวตอกเพื่อให้ภูติผีที่หวั่นกลัวศพลง ไปเก็บกิน คนทวนศพจะได้ไม่หนักมาก นอกจากนั้นยังนำเอาไก่ 1 ตัวเข้าร่วมในชบวนแห่ศพ เชื่อกันว่าไก่จะจิกกินพยาธิโรคจากคนตายให้หมดไป เพื่อเกิดชาติหน้าจะไม่เป็นโรคร้ายไข้เจ็บมาเบียดเบียน เมื่อพระสวดบังสกุลเสร็จแล้วจะทำพิธีตัดญาติขาดมิตรกัน โดยให้ญาติผู้ตายจับปลายเถาวัลย์ที่ผูกจากศพหรือไม้ทวนศพและหันหลังให้ศพ โดยล๋ามเป็นผู้ตัดก่อนจะต้องมีการนับ พร้อมกับพูดในลักษณะว่าอยู่กับคนละ โลกแล้วตัดญาติขาดมิตรกัน เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็ทำพิธีฝังหรือเผาได้เลย เมื่อเผาครบ 7 วันแล้วจะมีพิธีเรียกวิญญาณคนตายกลับคืน มีเหล้า 1 ไห ไก่ 1 ตัว ข้าวดำ ข้าวแดง น้ำส้มป่อย ใส่พะเนาะ (หม้อชนิดหนึ่ง) ต่อมาหม้อผู้ถือผีจะนำพะเนาะออกมาวางที่นอกชานเรือนใกล้บ้านกับบันไดบ้าน เรียกวิญญาณให้มาอยู่บ้านพร้อมกับเจ้าข้าวดำ ข้าวแดง ส่งผีที่ติดตามมาให้กลับที่เดิม แล้วทั้งพะเนาะไปด้วย หลังจากนั้นผู้ถือผีจะเข้าไปทำพิธีที่เสามุมบ้านที่เชื่อกันว่ามีวิญญาณบรรพบุรุษอยู่ที่นั่น ผู้ถือผีล้างมือแล้วฉีกเนื้อไก่ให้กินพร้อมกับพูดว่า "ต่อไปนี้ให้เชื่อฟังข้าพเจ้าผู้ทำให้กินนี้ ข้าพเจ้านุดดี กว่าดี นุดชั่วกว่าชั่ว" จากนั้นผู้ถือผีดูดเหล้าในไห และเลี้ยงล๋ามที่เชิญมาในงานเป็นเสร็จพิธี ต่อมาจะมีการแจกข้าวตามแต่โอกาสจะเหมาะสม จะไม่มีการทำบุญ 100 วัน การตายธรรมดาจะแจกข้าวเมื่อไรก็ได้ส่วนการตายโดยอุบัติเหตุจะแจกข้าวได้ก็ต่อเมื่อตายได้ครบ 1 ปีเสียก่อน

บทที่ 2
ลักษณะภาษาໄ

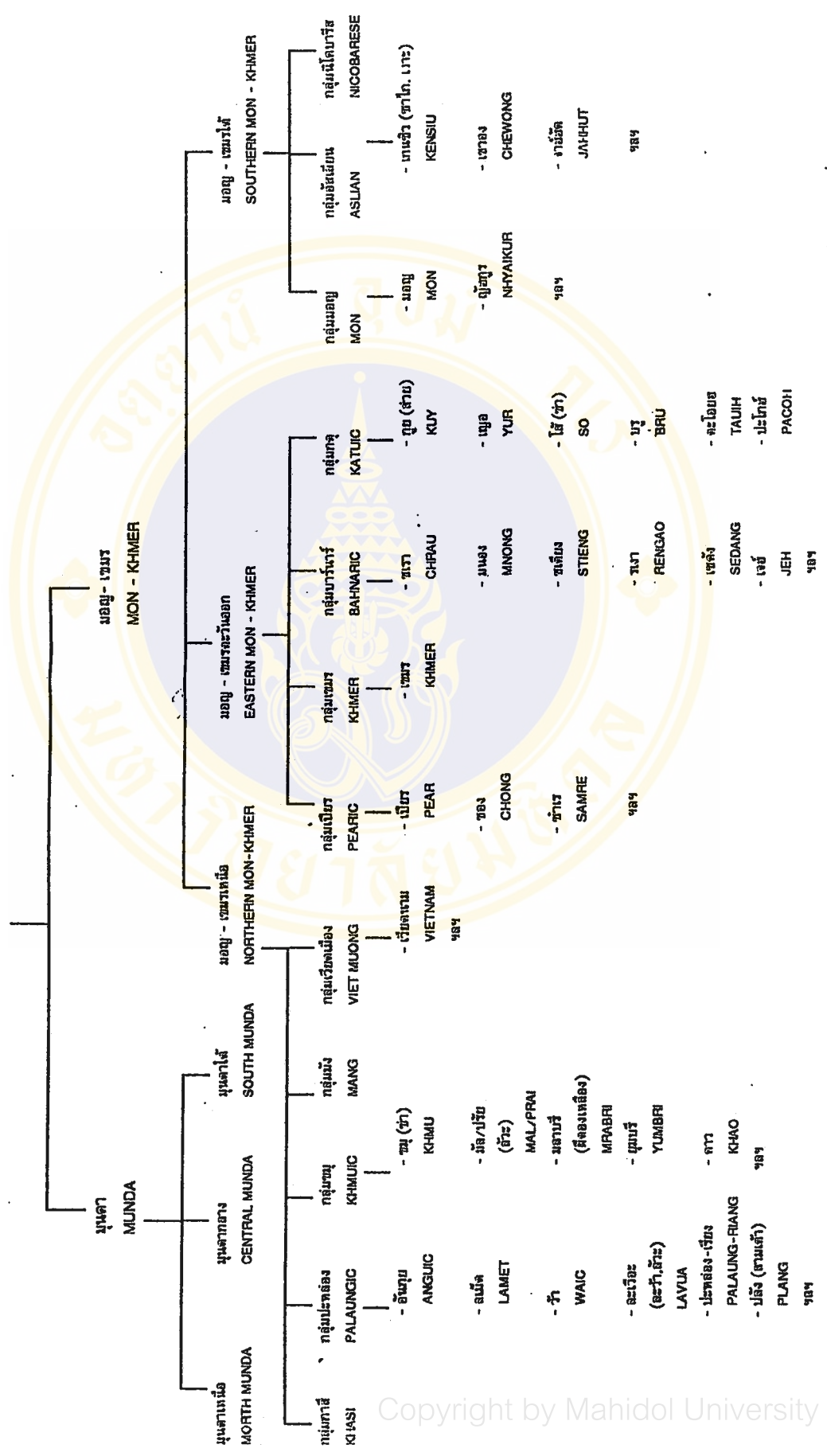
ภาษาໄจัดเป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขากะตู่ (Katuic branch)
ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิแสดงตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก

ตระกูลออสโตรเอเชียติก

AUSTROASIATIC

2.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ (Consonant Phonemes)

หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยมี 21 หน่วยเสียง ดังนี้ / p t c k ʔ
ph th ch kh b d m n ɲ h w r l j/ ดังตารางต่อไปนี้
ตารางที่ 1 ตารางแสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทย

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์		ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
	คุณสมบัติของเสียง						
กักหรือระเบิด	ไม่ก้อง	ไม่มีลม	p	t	c	k	ʔ
	ไม่ก้อง	มีลม	ph	th	ch	kh	
	ก้อง		b	d			
เสียดแทรก	ไม่ก้อง			s			h
นาสิก	ก้อง		m	n	ɲ	ŋ	
ข้างลิ้น	ก้อง			l			
ร้าวลิ้น	ก้อง			r			
เปิด/ครึ่งสระ	ก้อง		w		j		

2.1.1 พยัญชนะต้น (Initial Consonants)

2.1.1.1 พยัญชนะต้นเดี่ยว (Single Initial Consonants)

หน่วยเสียงพยัญชนะต้นทั้ง 21 หน่วยเสียง เป็นพยัญชนะต้นเดี่ยว
ได้ทั้งหมด ตัวอย่างเช่น

1.	/p/	/pahΛ:m/ /panΛ:/	'หัวใจ' 'วันพรุ่งนี้'
2.	/t/	/tajah/ /tia/	'เดิน' 'เปิด'
3.	/k/	/kuben/ /kusaw/	'ความหนา' 'สีแดง'
4.	/ʔ/	/ʔaco:/ /ʔaha:m/	'สุนัข' 'เลือด'
5.	/ph/	/phoŋ/ /phrak/	'ฝุ่น' 'ผัก'
6.	/th/	/thoŋ/ /the:/	'ธง' 'โกน'
7.	/ch/	/ŋche:ŋ/ /ŋchiʔ/	'น้ำมัน' 'ทำไม'
8.	/kh/	/khiel/ /khla:k/	'ผึ้ง' 'อดอยาก'
9.	/b/	/bat/ /ba:r/	'หญ้า' 'สอง'
10.	/d/	/dan/ /dΛʔ/	'รู้' 'น้ำ'
11.	/c/	/cia/ /ce:w/	'กิน' 'น้ำพริก'
12.	/s/	/samu:c/ /sanɛ:t/	'มด' 'หนาว'
13.	/h/	/haj/ /ho:j/	'ฉัน, พวกเรา' 'ไหล'
14.	/m/	/mùh/ /mià/	'จุมูก' 'ฝน' (คำนาม)

15. /n/	/niw/	'นิ้ว'
	/naw/	'เขา' (สรรพนาม)
16. /ŋ/	/ŋoʔ/	'เปรี้ยว'
	/ŋiam/	'ร้องไห้'
17. /ŋ/	/ŋiam/	'หวาน'
	/ŋuac/	'ดื่ม'
18. /w/	/wiaj/	'ถอนหญ้า'
	/wieʔ/	'งาน'
19. /j/	/je:ŋ/	'ทองคำ'
	/ju:ŋ/	'เท้า'
20. /l/	/lu:/	'ชา'
	/li:ŋ/	'เท'
21. /r/	/rana:/	'ถนน'
	/rien/	'เวียน'

2.1.1.2 พยัญชนะควบกล้ำ (Consonant Clusters)

ในภาษาไทยมีหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำที่เป็นพยัญชนะต้นจำนวน 10 หน่วยเสียง ได้แก่ / pl- pr- phr- tr- thr- kl- kr- khl- bl- br- /

ตารางที่ 2 ตารางแสดงการเกิดพยัญชนะควบกล้ำ

w_1^* \ w_2^{**}	l	r
p	pl-	pr-
ph	-	phr-
t	-	tr-
th	-	thr-
k	kl-	kr-
kh	khl-	-
b	bl	br-

ตัวอย่าง

1. /pl-/ /plaː/ 'ศิระ'
2. /pr-/ /priet/ 'กล้วย'
3. /phr-/ /phrak/ 'ผัก'
4. /tr-/ /triaʔ/ 'เห็ด'
5. /thr-/ /throː/ 'ข้าวเจ้า'
6. /kl-/ /klaːj/ 'เขี้ยวสัตว์'

w_1^* พยัญชนะตัวที่ 1

w_2^{**} พยัญชนะตัวที่ 2

7. /kr-/	/kriɛŋ/	'สุก'
8. /khl-/	/khla:k/	'อดอยาก'
9. /bl-/	/blɔŋ/	'เหล้า'
10. /br-/	/brih/	'ฝุ่น'

2.1.2 พยัญชนะท้าย (Final Consonants)

2.1.2.1 พยัญชนะท้ายเดี่ยว (Single Final Consonants)

ในภาษาไทยมีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเดี่ยว 14 หน่วยเสียง

ได้แก่ / p t c k ʔ m n ŋ h w r l j /

ตัวอย่าง

1.	/-p/	/kap/	'กัต'
		/lap/	'กลับ'
2.	/-t/	/saʔa:t/	'แห้ง'
		/mʉt/	'ดี' (อวัยวะ)
3.	/-c/	/bic/	'นอน'
		/tʰic/	'ปวด, เจ็บ'
4.	/-k/	/ʔali:k/	'หมู'
		/bak/	'แผล'
5.	/-ʔ/	/biʔ/	'เล็กน้อย'
		/niʔ/	'หมด'
6.	/-m/	/ʔɛ:m/	'อ้อย'
		/ʔalu:m/	'ปลาสลิด'
7.	/-n/	/ʔɔ:n/	'ให้'
		/kɔ:n/	'ลูก'
8.	/-ŋ/	/peŋ/	'ยิง'
		/taŋ/	'ขัดห้าม'
9.	/-ŋ/	/jɛ:ŋ/	'ทองคำ'
		/ʔɛ:ŋ/	'สีดา'
10.	/-h/	/ʔɔh/	'ทัพพี'
		/toh/	'นม'

11. /-w/	/ce:w/ /lahaw/	'น้ำพริก' 'ยา'
12. /-r/	/kuwar/ /ʔakiar/	'คน, กวน' (คำกริยา) 'เกลือ'
13. /-l/	/si:l/ /ʔahuɛl/	'ปกเปลือก' 'ใช้หวัด'
14. /-j/	/ntruej/ /ʔarɔ:j/	'ไก่' 'แมลงวัน'

2.1.2.2 พยัญชนะท้ายควบกล้ำ (Final Cluster Consonants)

ภาษาโซมีหน่วยเสียงควบกล้ำที่เป็นพยัญชนะท้าย 3 หน่วยเสียง

ได้แก่ / wʔ jʔ jh/

ตัวอย่าง

1. /-wʔ/	/krawʔ/	'ดิบ'
2. /-jʔ/	/buɟʔ/	'ขี้ม'
3. /-jh/	/ʔujh/	'ไฟ'

2.2 หน่วยเสียงสระ (Vowel Phonemes)

หน่วยเสียงสระในภาษาโซ มีสระเดี่ยว 22 หน่วยเสียง และสระ-
ประสม จำนวน 5 หน่วยเสียง

หน่วยเสียงสระเดี่ยว ได้แก่ /i i: e e: ɛ ɛ: a a:
ɔ ɔ: ɔ ɔ: o o: u u: ʉ ʉ: ʌ ʌ: /

หน่วยเสียงสระประสม ได้แก่ /ie ia ʉe ʉo ua/

ตารางที่ 3 ตารางแสดงหน่วยเสียงสระ

ตำแหน่งของลิ้น ระดับลิ้น	ส่วนหน้า	ส่วนกลาง	ส่วนหลัง
สูง	i i:	u u:	o o:
กึ่งสูง	ʊ ʊ:	ʏ ʏ:	o o:
กึ่งต่ำ	e e:	ʌ ʌ:	ɔ ɔ:
ต่ำ		a a:	ɒ ɒ:
	ie ia	ue	uo ua

ตัวอย่าง หน่วยเสียงสระเดี่ยว

1. /i/ /brɪh/ 'ฝุ่น'
 /ɪc/ 'เจ็บปวด'
2. /i:/ /ci:n/ 'สูง'
 /pri:n/ 'ตะคริว'
3. /e/ /reh/ 'ราก'
 /teh/ 'ปลิง'
4. /e:/ /lane:t/ 'หลับ'
 /pe:/ 'แพ้'
5. /ɛ/ /ʔeh/ 'บวม'
 /ken/ 'แก่นไม้'
6. /ɛ:/ /kute:k/ 'ดิน'
 /be:k/ 'มุมปาก'

7. /ʌ/	/ramʌh/ /tamur/	'ชื่อ' 'ริมฝีปาก'
8. /ʊ:/	/tabʊ:/ /jʊ:/	'ตอนเย็น' 'เท้า'
9. /ɯ/	/cɯm/ /sɯm/	'นก' 'ฟาง'(ตา)
10. /ɯ:/	/mpɯ:/j/ /cɯ:/	'อาบน้ำ' 'แล้ว'
11. /ʌ/	/sarʌŋ/ /pʌʔ/	'ไผ่' 'ไป'
12. /ʌ:/	/pʌ:/ŋ/ /sʌ:/ŋ/	'ข้างบน' 'ได้ยิน'
13. /a/	/kap/ /mat/	'กัด' 'ตา'(อวัยวะ)
14. /a:/	/rana:/ /pana:/ŋ/	'ถนน' 'หมาก'
15. /o/	/blɔŋ/ /poh/	'เหล่า' 'เกลือ'
16. /o:/	/takɔ:/j/ /klɔ:/	'เขาสัตว์' 'หอย'
17. /ɔ/	/pɔk/ /sɔh/	'จับ, เกาะ' 'ปอด'(อวัยวะ)
18. /ɔ:/	/ʔɔ:/n/ /mɔ:/k/	'ให้' 'หมวก'
19. /o/	/thon/ /lojh/	'ธง' 'พิษ'
20. /o:/	/rawo:/ /ʔaro:/	'พูด' 'ร้อง'

21. /u/	/pʊŋ/ /panʊŋ/	'ท้อง' (อวัยวะ) 'น้ำหนอง'
22. /uː/	/luː/ /paluː/	'ชา' 'พลู'

ตัวอย่าง หน่วยเสียงสระประสม

1. /ɨə/	/pien/ /priət/	'เปลี่ยน' 'กล้วย'
2. /ɨa/	/mia/ /ʔariaw/	'ฝน' 'ซัก, ล้าง'
3. /wə/	/cwe/ /mwəj/	'เชื้อ' 'เหนียว'
4. /uə/	/phuək/ /kuət/	'แดด' 'กบ'
5. /ua/	/ŋuac/ /luam/	'ต้ม' 'ตบ'

2.3 ลักษณะพยางค์ (Syllables)

ภาษาไทยมีลักษณะพยางค์ 2 ลักษณะ คือ พยางค์รอง (Minor Syllables) และพยางค์หลัก (Major Syllables)

พยางค์รอง มีลักษณะดังนี้ C V (C) หรือ N-

C- = p t c k ʔ, ph th kh, s h, r l

-V- = a, u, i

-C = m n ŋ

N- = m n ŋ

ตัวอย่าง

/ʔa'ruk/	'ถู'
/ta'koːŋ/	'คอ'
/ta'mur/	'ริมฝีปาก'

/n'tre:/	'สาก'
/m'paj/	'หมัด' (อาศัยอยู่ในสุนัข)

พยางค์หลัก มีลักษณะดังนี้ C (C) V (C) (C) หรือ C (C) V̇ (C) (C)

ตัวอย่าง

/lojh/	'พิษ'
/ʋujh/	'ไฟ'
/roh/	'แห้ง'
/bla:ʃ/	'สีขาว'
/phrak/	'ผัก'
/phlam/	'ผี'

2.4 ลักษณะน้ำเสียง (Register)

ลักษณะน้ำเสียงของพยางค์ มีความสำคัญต่อระบบเสียงในภาษาใช้มาก

ลักษณะน้ำเสียงของพยางค์ แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.4.1 น้ำเสียงปกติ (Normal or Clear Voice)

2.4.2 น้ำเสียงต่ำท่อม (Breathy Voice) ซึ่งจะแสดงไว้โดยใส่เครื่องหมาย

(Grave Accent) เหนือสระตัวแรกของพยางค์หลัก

ตัวอย่าง

ลักษณะน้ำเสียงปกติ		ลักษณะน้ำเสียงต่ำท่อม	
/mpɪ:/	'พริก'	/m̐p̐i:/	'แม่'
/mat/	'ถัดไป'	/m̐at/	'นัยน์ตา'
/kuet/	'ตรวจ'	/k̐uet/	'กบ'
/palih/	'ดิ่ง'	/p̐alih/	'พลิก'
/katiam/	'พันกราม'	/k̐atiam/	'กระเทียม'
/tamur/	'ริมฝีปาก'	/t̐amur/	'ลิง'

2.5 การลงเสียงหนัก (Stress)

โครงสร้างของคำในภาษาใช้ มีค่าจำนวนมากเป็นคำพยางค์เดี่ยวและคำสอง

พยางค์ ในคำสองพยางค์ พยางค์แรกจะเป็นพยางค์รอง และพยางค์ที่สองจะเป็นพยางค์หลัก

ซึ่งมักมีเสียงยาวกว่าพยางค์รอง และในพยางค์หลักจะเป็นพยางค์ที่ได้รับการลงเสียงหนักเสมอ

เช่น

[ta'ko:ŋ]	'คอ'
[tawel'pron]	'ตะไคร้'
[la'haw]	'ยา'
[ka'daɪ]	'สั้นเท้า'

2.6 ทำนองเสียง (Intonation)

มีรูปแบบดังนี้ คือ

2.6.1 ทำนองเสียงระดับกลาง เช่น

ประโยคบอกเล่า

ʔi:	pAʔ	tali:ŋ
จะ	ไป	นา

ประโยคคำสั่ง

pAʔ	cia	wah	ciŋo: naj
ไป	กิน	ข้าว	เดี๋ยวนี้

ประโยคคำถามที่ต้องการคำตอบเป็นเนื้อหา

ʔi:	pAʔ	ŋwʔ
จะ	ไป	ไหน

2.6.2 ทำนองเสียงตกในตอนท้าย เช่น

ประโยคคำถามที่ต้องการคำตอบ ใช่หรือไม่ใช่

ʔi:	pAʔ	tali:ŋ	hAʔ
จะ	ไป	นา	หรือเปล่า

2.6.3 ทำนองเสียงยกสูงในตอนท้าย เช่น

ประโยคชักชวน

pAʔ	cia	wah	JA:
มา	กิน	ข้าว	คำลงท้าย

2.7 การสร้างคำ (Affixation)

ในภาษาโซมีมีคำจำนวนมากเป็นคำโดด พยางค์เดียว แต่ก็มีจำนวนมากที่เป็นคำสองพยางค์ ซึ่งประกอบขึ้นมาจากหน่วยคำอิสระ และหน่วยคำเติมศัพท์ ซึ่งให้ความหมายทางไวยากรณ์ ตัวอย่างเช่น

2.7.1 เติมหน่วยคำศัพท์เพื่อเปลี่ยนคำกริยาให้เป็นคำนาม เช่น

kap 'กิด, จับ' ----> ʔkap 'เครื่องดักสัตว์'
(สิ่งซึ่งใช้จับ)

tɔp 'ปิด' ----> ʔtɔp 'ฝาปิด'

2.7.2 เติมหน่วยศัพท์เพื่อสร้างคำนามใหม่ เช่น

kreʔ 'อุจจาระ' ----> ʔkreʔ 'ทวารหนัก'

tal 'พระจันทร์เต็มดวง' ----> ʔtal 'ดัลบักลม'

2.7.3 เติมหน่วยศัพท์เพื่อเปลี่ยนคำนามให้เป็นคำกริยา เช่น

se: 'แล้' ----> pase: 'แล้เนื้อเป็นชิ้นยาว'

khe:t 'เขตแดน' ----> pakhe:t 'ขยายอาณาเขตให้กว้าง'

2.7.4 เติมหน่วยศัพท์เพื่อสร้างคำกริยาใหม่ เช่น

cy: 'เสร็จแล้ว' ----> pacy: 'ทำให้เสร็จแล้ว'

ɲuŋ 'ยุ่ง' ----> paɲuŋ 'ทำให้ยุ่ง'

2.8 การเรียงลำดับคำ (Word Order)

ในภาษาโซมีมีการเรียงคำในประโยคเป็นลักษณะ ประธาน กริยา กรรม เช่น

ʔkwʔ	cía	wah		'ฉันทกินข้าว'
ฉันท	กิน	ข้าว		
ʔaco:	kap	raŋe:n		'สุนัขกัดเด็ก'
สุนัข	กัด	เด็ก		
paʔ	mɔʔ			'ไปไหนเธอ'
ไป	ไหน			
ʔamaʔ	cía			'ใครกิน(เธอ)'
ใคร	กิน			
ʔi:	paʔ	coʔ	mɔ:	'จะไปหาหมอ'
จะ	ไป	หา	หมอ	

บทที่ 3

คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วย

นักมานุษยวิทยาหลายท่าน อาทิเช่น แอคเคอร์เนคต์ (Ackernecht, 1948) คอดิลล์ (Caudill, 1953) สก็อตซ์ (Scotch, 1963) โพลการ์ (Polgar, 1962, 1963) และฮิวจ์ (Hughes, 1963) ได้เสนอแนวความคิดเรื่องการเจ็บป่วยไว้ว่า

(1) โรคหรือการเจ็บป่วยเป็นปรากฏการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้กับชีวิตมนุษย์ทุกคนในทุกเวลา ทุกสถานที่ และทุกสังคม

(2) สังคมมนุษย์ทุกสังคม ได้พัฒนาวิธีการในการบำบัดรักษาการเจ็บป่วย รวมทั้ง ได้แจกแจงบทบาทของผู้บำบัดรักษา ตามที่สภาพแวดล้อม และ โครงสร้างของสังคมนั้น เอื้ออำนวยให้

(3) สังคมมนุษย์ทุกสังคม ได้พัฒนาระบบความเชื่อ ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุและผลของการเกิดโรค ทั้งนี้ระบบความเชื่อ ความรู้และความเข้าใจย่อมเป็นไปตามพื้นฐานชนบทรรมนิยมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้น (เบญจา ยอดดำเนิน 2529:8-9)

มนุษย์ในแต่ละสังคม มีระบบความคิดที่แตกต่างกันในเรื่องของสาเหตุการเกิด การเจ็บป่วย ตามประสบการณ์และการเรียนรู้ที่สืบทอดกันมา

นักมานุษยวิทยา มีความเชื่อในสาเหตุของการเกิดโรคตามกรอบแนวความคิดตามระบบสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสามารถแบ่งสาเหตุการเกิดของโรคได้ 2 ประการ คือ

(1) ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นเพราะอำนาจเหนือธรรมชาติ การที่มีคนเจ็บป่วยก็เพราะปีศาจต้องการพรากขวัญหรือวิญญาณออกไปจากร่างกาย ความเชื่อในเรื่องที่เกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาตินี้กว่าเป็นความเชื่อที่เกิดมาพร้อม ๆ กับการเกิดวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพราะมนุษย์ไม่สามารถที่จะหาเหตุผลมาอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างวิทยาศาสตร์ ฉะนั้น เมื่อเกิดการเจ็บป่วยก็เชื่อว่าเป็นเพราะผีร้ายที่เข้ามาทำร้ายนั่นเอง

(2) ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นจากความบกพร่องของร่างกาย เช่น ความร้อน ความเย็น จีนเรียกว่า ยิน-หยาง ที่ไม่สมดุลกับธาตุต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นในร่างกาย นอกจากนี้ยังเกี่ยวกับอายุ กำลังลม การเต้นของหัวใจ เป็นสาเหตุและส่งผลถึงความเจ็บป่วย (สังคมวิทยาการแพทย์ 2528:286)

เพ็ญจันทร์ ประดับมุข (2524:42-45) ได้แยกประเภทความเจ็บป่วยตามการรับรู้เกี่ยวกับสาเหตุความเจ็บป่วยมีดังนี้

- (1) ความเจ็บป่วยที่เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติ
- (2) ความเจ็บป่วยที่เกิดจากการดำรงชีวิต
- (3) ความเจ็บป่วยที่เกิดจากความไม่สมดุลของระบบต่าง ๆ ในร่างกาย
- (4) ความเจ็บป่วยที่เกิดจากเคราะห์หรือกรรม

สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดการเจ็บป่วยได้ว่า ความเชื่อที่เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรคและการเจ็บป่วยนั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสองขั้ว คือ ขั้วทางวัฒนธรรม และขั้วทางชีวภาพที่มนุษย์มีความประสงค์ที่จะให้สุขภาพได้คืนสู่สภาพปกติเช่นเดิม จึงมีวิธีการทางความคิดอย่างหลากหลายที่เชื่อว่า การเกิดความบกพร่องของร่างกายมีสาเหตุที่มาจากหลาย ๆ อย่าง เช่น สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ หรือเกิดจากความบกพร่องของระบบร่างกาย

การศึกษาเรื่องการเจ็บป่วยในกลุ่มคนไข้ ผู้วิจัยศึกษาจากคำศัพท์โดยสามารถแบ่งคำศัพท์ที่แสดงสาเหตุของการเจ็บป่วยได้ 2 ประเภท ดังนี้คือ

3.1 คำศัพท์ที่แสดงสาเหตุการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากอาการผิดปกติของระบบร่างกาย

3.2 คำศัพท์ที่แสดงสาเหตุการเจ็บป่วยที่เชื่อว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

3.1 คำศัพท์ที่แสดงสาเหตุการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากอาการผิดปกติของระบบร่างกาย

ในการศึกษาคำศัพท์ที่แสดงสาเหตุการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากอาการผิดปกติของระบบร่างกาย สามารถกล่าวได้ 3 ลักษณะดังนี้คือ

3.1.1 คำและสำนวนเกี่ยวกับระบบสุขภาพ

3.1.2 คำเรียกอาการผิดปกติของระบบร่างกาย

3.1.3 คำเรียกสภาวะจิตใจ

3.1.1 คำและสำนวนเกี่ยวกับระบบสุขภาพ

ในสมัยกรีกโบราณ ฮิปโปเครติส (Hippocrates 460–367 B.C.) แพทย์ผู้มีชื่อเสียงได้กำหนดทฤษฎีการแพทย์ไว้ว่า สุขภาพคือสภาวะสมดุลอันอบบางของของเหลว 4 อย่างในร่างกายคือ เลือด น้ำเหลือง น้ำดี และเสมหะ สมดุลนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมี

สมดุลระหว่างร่างกายกับสิ่งแวดล้อม เช่น ฤดูกาล ทิศทางลม และอาหาร เป็นต้น (ทวิทอง
หงษ์วิวัฒน์ 2528:220)

ทฤษฎีการแพทย์แผนโบราณของไทย เชื่อว่าสภาวะสมดุลภายในร่างกาย เกิด
จากธาตุทั้ง 4 ภายในร่างกายคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ สภาวะสมดุลของธาตุในร่างกายถูก
กระทบโดยง่ายจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม เช่น อากาศ อาหาร เป็นต้น

ในกลุ่มคนไข้พบว่ามีอาการบางอาการที่เกิดจากการไม่สมดุลของธาตุภายใน
ร่างกาย ธาตุภายในร่างกายของคนไข้มี 4 ธาตุ มีชื่อเรียกดังนี้

(1) /tʰa:t kʉtɛ:k/	'ธาตุดิน'
(2) /tʰa:t dʌʔ/	'ธาตุน้ำ'
(3) /tʰa:t ʔu.jh/	'ธาตุไฟ'
(4) /tʰa:t ku.ja:l/	'ธาตุลม'

คนไข้เชื่อว่าเมื่อธาตุใดธาตุหนึ่ง (ธาตุไม่สมดุล) จะทำให้เกิดอาการเมื่อยล้า
อ่อนเพลีย รับประทานอาหารไม่อร่อย ไม่มีแรงทำงาน อาการเช่นนี้คนไข้จะเรียกว่า
/niʔ re:ŋ/

"สุขภาพ" ตามคำจำกัดความในธรรมนูญขององค์การอนามัยโลก ปี 2498
นั้นหมายถึง ภาวะอันดีงาม สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจและสังคม มิใช่แต่เพียงภาวะปลอด
จากโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น (เบญจา ยอดดำเนิน และคณะ 2529:180) สุขภาพของคนภาค
อีสาน หมายถึง ความอยู่ดีมีแฉง (ราตรี มฤคทัต 2535:57)

ในสังคมคนไข้มีลักษณะคล้ายกับคนอีสานทั่วไป มักมีคำพูดซึ่งบ่งบอกถึงการมี
สุขภาพดี และมีคำพูดที่เป็นสัญญาณของการไม่สบาย ก็คือสุขภาพไม่ดีนั่นเอง

กลุ่มคำศัพท์ที่บ่งบอกถึงการมีสุขภาพดี คือ

/rɔʔ ʔɔ:/	'การกินดี อยู่ดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ'
<สบาย+ดี>	
/ben rɔʔ/	'การกินดี อยู่ดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ'
<ดี+สบาย>	
/ʔa:t rɔʔ cʰa ʔɛ:m/	'อยู่ดี กินดี'
<อยู่+ดี+กิน+อร่อย>	
/ʔa:t rɔʔ ʔɔ:/	'อยู่ดี มีสุข'
<อยู่+สบาย+ดี>	

กลุ่มคำศัพท์ที่บ่งบอกถึงการมีสุขภาพไม่ดี คือ

/mpiah mi: re:n/ 'ไม่มีกำลัง'

<ไม่มี+แรง> หมายถึง ไม่มีแรงพอที่จะทำงาน

/cia wah mpiah ʔe:m/ 'กินข้าวไม่อร่อย'

<กิน+ข้าว+ไม่+อร่อย>

/bic mpiah lane:t/ 'นอนไม่หลับ'

<นอน+ไม่+หลับ>

สัญญาณของการเจ็บป่วยก็เริ่มจากการที่กินไม่ได้ นอนไม่หลับ ส่งผลทำให้ไม่มีแรงพอที่จะทำงานหรือทำมาหากินต่อไปได้ การเจ็บป่วยเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่อาจจะเกิดขึ้นกับใครเวลาใดก็ได้ การเจ็บป่วยนั้นจะมีความรุนแรงมาก รุนแรงน้อยเพียงใด ผู้รักษาพยาบาลจะรู้ได้ก็ต่อเมื่อ ผู้เจ็บป่วยนั้นบอกเกี่ยวกับอาการนั้นให้รู้ คำบอกอาการจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความรุนแรงของการเจ็บป่วยนั้น ๆ

คำบอกอาการทั่วไปที่พบบ่อยในกลุ่มคน ไข้ มีดังนี้

(1) /tʰic/

'อาการเจ็บปวด'

อาการเจ็บปวดนั้น พบว่าเกิดได้กับอวัยวะภายนอกและอวัยวะภายใน อวัยวะภายนอกและอวัยวะภายในเกิดอาการเช่นนี้ได้ ตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า เช่น

/tʰic pla:/ 'ปวดศีรษะ'

<ปวด+ศีรษะ>

/tʰic cine:n/ 'ปวดฟัน'

<ปวด+ฟัน>

/tʰic kron/ 'ปวดหลัง'

<ปวด+หลัง(อวัยวะ)>

/tʰic kada:l/ 'ปวดสันเท้า'

<ปวด+สันเท้า>

/tʰic ŋki:n/ 'ปวดเอว'

<ปวด+เอว>

- /tìc pùn/ 'ปวดท้อง'
 <ปวด+ท้อง>
- /tìc kaphoʔ/ 'ปวดสะโพก'
 <ปวด+สะโพก>
- /tìc kaneʔ/ 'ปวดท้องน้อย'
 <ปวด+ท้องน้อย>
- /tìc ŋkha:ŋ kroŋ/ 'ปวดกระดูกสันหลัง'
 <ปวด+กระดูกสันหลัง>
- /tìc taŋ katonkato:/ 'ปวดตามร่างกาย'
 <ปวด+ตามร่างกาย>
- /tìc kupham/ 'ปวดระบมทั้งตัว'
 <ปวด+ช้ำ, ระบม>
- (2) /kutaw/ 'อาการร้อนบริเวณภายในร่างกาย' เช่น
 /kutaw ʔabok/ 'ร้อนสมอง'
 <ร้อน+สมอง>
- /kutaw pla:/ 'ร้อนที่ศีรษะ'
 <ร้อน+ศีรษะ>
- /kutaw pùn/ 'ร้อนท้อง'
 <ร้อน+ท้อง>
- /kutaw kro:ŋ/ 'ร้อนข้างใน'
 <ร้อน+ข้างใน>
- (3) /mun/ 'อาการชา มักพบว่าเป็นบริเวณมือและเท้า'
 เช่น
 /mun ʔati:/ 'ชาบริเวณมือ'
 <ชา+มือ>
- /mun jɯ:ŋ/ 'ชาบริเวณเท้า'
 <ชา+เท้า>
- (4) /baw/ 'อาการที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่มองไม่เห็น ไม่มีตัวตน'
 เช่น

/baw ruŋ/ 'อาการตกเลือดทั้งลูก'

<อาการที่เกิดจากสิ่งที่มองไม่เห็น ไม่มีตัวตน+ทั้งลูก>

/baw malɔːŋ/ 'อาการที่นอนหลับแล้วไม่รู้สึกร่าง และเสียชีวิตใน

<อาการที่เกิดจาก ที่สุด อาการเช่นนี้คล้ายกับอาการที่เรียกว่า
สิ่งไม่มีตัวตน, ไหลตาย'

มองไม่เห็น+นอนหลับไม่รู้สึกร่าง>

ระดับพฤติกรรมอาการเจ็บป่วยจะมีความรุนแรงมาก รุนแรงน้อย ขึ้นอยู่กับคำ
บอกอาการของผู้ป่วย เช่น

(1) /marɔː/

'อาการไข้'

มีคำเรียกอาการไข้ดังนี้

/ʔaʔiː/

'อาการครั่นเนื้อ ครั่นตัว คล้ายจะเป็นไข้'

/mɔŋ ʔaʔiː/

'อาการจับไข้'

<จับไข้>

/marɔː lap/

'อาการไข้กลับ'

<ไข้+กลับ>

(2) /tanɔŋ/

'หายใจ'

มีคำเรียกอาการหายใจต่าง ๆ ดังนี้

/tanɔŋ pʰɔːt/

'หายใจถี่'

<หายใจ+ถี่>

/tanɔŋ mɔːpɪah lɔh/

'หายใจไม่ออก'

<หายใจ+ไม่+ออก>

(3) /kutaː/

'อาเจียร'

มีคำเรียกอาการของอาเจียรดังนี้

/kanam miəŋ/

'หน้ามืด วิงเวียน'

<มืด+หน้า>

/liej mət/

'ตาลาย'

<ลาย+ตา>

/ʔmɔŋ katuːl/

'ท้อ'

<อ้อ+ท้อ>

- /puən pūŋ/ 'คลื่นไล่'
<ปั้นปูน+ทอง>
- /kuta:/ 'อาเจียร'
/kuta: kreʔ/ 'อาเจียรพร้อมอุจจาระไหล'
<อาเจียร+อุจจาระ>
- /kuta: loh ʔaha:m/ 'อาเจียรออกมาเป็นเลือด'
<อาเจียร+ออก+เลือด>
- (4) /cikreʔ/ 'ถ่ายอุจจาระ'
มีคำเรียกอาการถ่ายอุจจาระลักษณะต่าง ๆ ดังนี้
- /cikreʔ lanuʔ/ 'ถ่ายอุจจาระลำบาก ไม่สะดวก'
<ถ่ายอุจจาระ+ลำบาก>
- /cikreʔ mplaʔ loh/ 'ถ่ายอุจจาระไม่ออก'
<ถ่ายอุจจาระ+ไม่+ออก>
- (5) /cikru:m/ 'ปัสสาวะ'
มีคำเรียกอาการปัสสาวะลักษณะต่าง ๆ ดังนี้
- /cikru:m lakhat/ 'ปัสสาวะขัด, ปัสสาวะไม่สะดวก'
<ปัสสาวะ+ขัด>
- /cikru:m cy: tic/ 'ปัสสาวะแล้วจะปวด'
<ปัสสาวะ+แล้ว+ปวด>
- /cikru:m loh ʔaha:m/ 'ปัสสาวะเป็นเลือด'
<ปัสสาวะ+ออก+เลือด>
- (6) /ŋkʰrok/ 'อาการไอ'
มีคำเรียกอาการไอลักษณะต่าง ๆ ดังนี้
- /ŋkʰrok saʔa:t/ 'อาการไอแห้ง'
<ไอ+แห้ง>

/ʉkʰrɔk pan kreʔ kathaː/ 'อาการไอแบบมีเสมหะ'
<ไอ+เป็น+ซี่+เสมหะ>

- (7) /daʔ ʔahuəl/ 'น้ำมูก'
<น้ำ+ใช้หวัด> มีคำเรียกลักษณะของน้ำมูก ดังนี้
- /daʔ ʔahuəl ʔalan/ 'น้ำมูกใส'
<น้ำ+ใช้หวัด+ใส>
- /daʔ ʔahuəl takal/ 'น้ำมูกข้น'
<น้ำ+ใช้หวัด+ข้น>

3.1.2 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับร่างกาย

หมายถึง คำเรียกอาการต่าง ๆ ที่เกิดกับระบบอวัยวะ ในการ
ศึกษาพบ 86 คำเรียก ใน 86 คำเรียก นำมาจัดกลุ่มเป็นกลุ่มอาการ โดยดูจากหลักเกณฑ์
ดังนี้คือ

- (1) ดูจากตำแหน่งอวัยวะที่เกิด
- (2) ดูจากลักษณะอาการ

จัดเป็นกลุ่มอาการ โดยดูจากตำแหน่งอวัยวะที่เกิด และลักษณะอาการได้ 13

กลุ่มอาการ ดังนี้

1. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง
2. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับกระดูก
3. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร
4. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ
5. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสมอง
6. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับลำตัว แขนและขา
7. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับปากและอวัยวะภายในช่องปาก
8. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา
9. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับหู
10. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับจมูก
11. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับดวง

12. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบลิ้นพันธุ

13. กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับเท้า

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมาย ในคำเรียกอาการผิดปกติของระบบอวัยวะ จำนวน 86 คำเรียก มีองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. อวัยวะที่เกิดอาการผิดปกติ เช่น /lieh kan/ 'ลิ้นแข็ง' ผู้วิจัยจัดอาการดังกล่าวอยู่ในกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับปากและอวัยวะภายในช่องปาก เป็นต้น

2. ประเภทการรักษาพยาบาล เช่น ใช้ยาสมุนไพร เป็นต้น

3. วิธีปฏิบัติในการรักษา เช่น กิน อาบ ทา เป็นต้น

ใน 3 องค์ประกอบหลัก ยังแบ่งย่อยออกได้ดังนี้

1. อวัยวะที่เกิดจากอาการผิดปกติ แยกเป็น

1.1 ผิวหนัง

1.2 กระดูก

1.3 ท้อง _____ ระบบทางเดินอาหาร

1.4 อวัยวะในการหายใจ _____ ระบบหายใจ

1.5 คีรีระ _____ ระบบสมอง

1.6 สมอง _____

1.7 ลำตัว _____

1.8 แขน _____ ลำตัว แขน และขา

1.9 ขา _____

1.10 ปาก _____

1.11 ฟัน _____ ปากและอวัยวะภายในช่องปาก

1.12 ลิ้น _____

1.13 ตา

1.14 หู

1.15 จมูก

1.16 คาง

170434931

- 1.17 มดลูก
- 1.18 อวัยวะเพศหญิง
- 1.19 อวัยวะเพศชาย
- 1.20 กระเพาะปัสสาวะ
- 1.21 ท้า

ระบบสืบพันธุ์

2. ประเภทการรักษา แยกเป็น

- 2.1 ยาสมุนไพร
- 2.2 หมอมนต์
- 2.3 เคล็ดในการรักษา

3. วิธีปฏิบัติในการรักษา แยกเป็น

- 3.1 กิน
- 3.2 ต้ม
- 3.3 อาบ
- 3.4 ล้างหน้า
- 3.5 ปั่นนวด
- 3.6 ประคบ
- 3.7 ถู
- 3.8 ทา
- 3.9 สูด
- 3.10 แخذ
- 3.11 ไรยไล่
- 3.12 เสกคาถา
- 3.13 เสกคาถานอนทับ
- 3.14 นอนในหลุม
- 3.15 ฟั่น, เป่า
- 3.16 การสัก
- 3.17 ตอกต้นไม้
- 3.18 วางบนหน้าผาก

- 3.19 กต
- 3.20 อุต
- 3.21 หยอด
- 3.22 พอก
- 3.23 สูบ
- 3.24 เหยียบ
- 3.25 นิมนต์พระ
- 3.26 หายเอง
- 3.27 ซ้อห้าม

ตั้งแสดงจากตารางต่อไปนี้

จากตารางที่ 4 แสดงองค์ประกอบของความหมายในแต่ละคำเรียกอาการ
จำนวน 86 คำเรียก

ใน 86 คำเรียก นำมาจัดกลุ่มโดยดูจากอวัยวะที่เกิด และลักษณะอาการได้
จำนวน 13 กลุ่มอาการ ในแต่ละกลุ่มอาการ ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาโดย

1. จัดชุดคำที่มีความหมายสัมพันธ์กัน โดยแสดงคำศัพท์เป็นระดับชั้น เพื่อ
แสดงการเปรียบเทียบ และการรวมพวกเข้าด้วยกัน ดังแสดงด้วยแผนภูมิของแต่ละกลุ่มอาการ

2. ทาองค์ประกอบของความหมายของคำศัพท์แต่ละคำ ดังแสดงด้วยตาราง
แสดงองค์ประกอบของความหมายของแต่ละกลุ่มอาการ

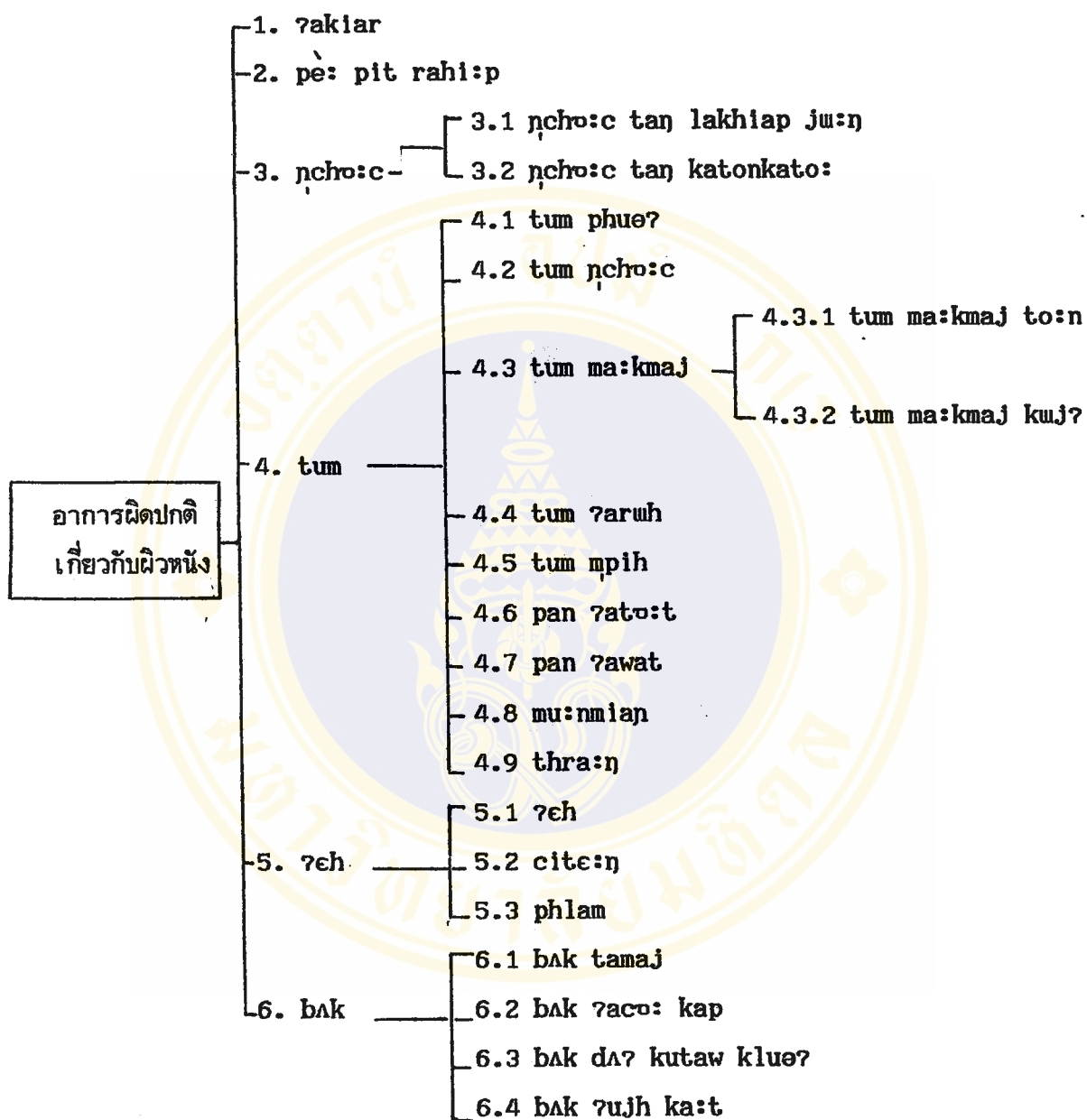
3.1.2.1 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง แบ่งได้ 6 อาการ ได้แก่

(1) /ʔakiar/	'อาการผื่นขาว คัน'
(2) /pè: pit rahi:p/
<แพ้+พิษ+ตะขาบ>	'อาการบวมแดง เนื่องจาก
แพ้พิษ'
(3) /ŋchɔ:c/	'อาการคัน'
(4) /tɯm/	'อาการที่มีตุ่มขึ้นบริเวณ
ผิวหนัง'
(5) /ʔeh/	'อาการบวม'
(6) /bak/	'แผล'

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง แสดงด้วยแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมายในคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง ซึ่งมี 20 คำ มีองค์ประกอบหลักดังนี้

1. อาการ เช่น คัน บวม แสบ
2. ลักษณะของอาการ เช่น บวมมีหัวฝี บวมไม่มีหัวฝี

3. ตำแหน่งอวัยวะที่เกิด เช่น แขน ขา
4. ประเภทการรักษา เช่น ใช้ยาสมุนไพร เวทย์มนต์คาถา
5. วิธีการรักษา เช่น กิน ทา อาบ

ในแต่ละองค์ประกอบหลักยังแยกย่อยออกไปอีกดังนี้

1. อากาศ แยกออกเป็น
 - 1.1 ดัน
 - 1.2 แสบ
 - 1.3 บวม
 - 1.4 เจ็บ
 - 1.5 แน่นหน้าอก
 - 1.6 หายใจไม่ออก
 - 1.7 มีไข้
 - 1.8 แผล
 - 1.9 มีน้ำหนอง
2. ลักษณะของอากาศ แยกออกเป็น
 - 2.1 บวม
 - 2.1.1 บวมแดง
 - 2.1.2 บวมมีหัวฝี
 - 2.1.3 บวมไม่มีหัวฝี
 - 2.2 ตุ่ม
 - 2.2.1 ขนาดเล็ก
 - 2.2.2 ขนาดใหญ่
 - 2.3 กระจายบริเวณผิวหนัง
 - 2.3.1 เป็นผื่น
 - 2.3.2 ไม่เป็นผื่น
 - 2.3.3 เรียงเป็นวง

2.4 สี

2.4.1 แดง

2.4.2 น้ำตาล(คล้ายสีผิว)

3. ตำแหน่งอวัยวะที่เกิด แยกออกเป็น

3.1 ง่ามนิ้วมือ

3.2 ง่ามนิ้วเท้า

3.3 นิ้วมือ

3.4 มือ

3.5 แขน

3.6 ไบหน้า

3.7 ลำตัว

3.8 แผ่นหลัง

3.9 สะโพก

3.10 ขา

3.11 เท้า

4. ประเภทการรักษา แยกออกเป็น

4.1 ยาสมุนไพร

4.1.1 พืช

4.1.2 สัตว์

4.1.3 แร่ธาตุ

4.1.4 วัสดุอื่น

4.2 เวทย์มนต์คาถา

4.3 เคล็ดในการรักษา

5. วิธีปฏิบัติการรักษา

5.1 กิน

5.2 อาบ

5.3 ทา

5.4 ฤๅ

5.5 สูต

องค์ประกอบของความหมายของคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง จำนวน 20 คำ มีดังนี้

1. /pan ʔawat/
<เป็น+ตุ่มคันแสบร้อน>
(อาการคล้ายงูสวัด)	1. อาการ คัน แสบร้อน หายใจไม่สะดวก แน่นหน้าอก
2. ลักษณะ ตุ่มขนาดเล็ก
3. ตำแหน่ง บริเวณแผ่นหลัง
4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
5. วิธีการ วิธีที่ 1 นำเมล็ดข้าวสารมาต้มผสมน้ำทา
ตุ่ม
วิธีที่ 2 นำใบถั่วแระประมาณ 1 กำมือ
ต้มผลกับแพเก่าที่ใช้แล้ว หลัง
จากนั้นเอาน้ำที่ต้มอาบ
วิธีที่ 3 นำเอาอุจจาระควายเผือกผสม
กับตะไคร่น้ำ แล้วนำมาทา
บริเวณตุ่ม
2. /pan ʔatɔ:t/
<เป็น+ตุ่มคล้ายหูด>	1. อาการ คัน
2. ลักษณะ เป็นตุ่มคล้ายหูด
3. ตำแหน่ง นิ้วมือ
4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
5. วิธีการ รักษาโดยแกะตุ่มให้เป็นแผล หลังจากนั้น
เอายางมะละกอ หรือปูนขาวทาบริเวณ
แผล
3. /thra:n/	1. อาการ คัน
2. ลักษณะ เป็นตุ่มเล็ก ขึ้นเรียงเป็นวงกลมขนาด
เท่าเหรียญบาท
3. ตำแหน่ง ทั่วร่างกาย
4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
5. วิธีการ วิธีที่ 1 นำใบซีเหล็กมาชยี้ให้ละเอียด
ทาบริเวณตุ่ม

- วิธีที่ 2 นำดอกตูมของผักกึ๋นประมาณ 6-10 ดอก ตำละเอียด ทาที่เป็นตุ่ม
- วิธีที่ 3 ให้บิดามารดาถ่มน้ำลายรด บริเวณตุ่ม อาการที่เป็นจะหาย (สาเหตุเชื่อว่าเป็นคนบาป ไม่เชื่อฟังพ่อแม่)
4. /mu:nmiəŋ/
<ชื่อโรค>
1. อาการ ไข้ หายใจไม่สะดวก ถึงขั้นเสียชีวิต
 2. ลักษณะ เป็นตุ่มขนาดใหญ่ขึ้นเป็นผื่น ตัววม
 3. ตำแหน่ง ทั่วร่างกาย
 4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 5. วิธีการ นำเอาใบถั่วแระมาต้มกับแห่เก่า ขณะที่ไอน้ำยาพุ่งขึ้นมา ให้ผู้ป่วยสูดไอน้ำยาเข้าสู่ร่างกาย
5. /tʉm ma:kmaŋ/
<ตุ่ม+หมากไม้(ชื่อโรค)>
- /tʉm ma:kmaŋ to:n/
<ตุ่ม+หมากไม้(ชื่อโรค)
+ใหญ่>
1. อาการ ไข้ แ่นหน้าอก หายใจไม่สะดวก
 2. ลักษณะ ตุ่มขนาดใหญ่ คัน
 3. ตำแหน่ง ใบหน้า ลำตัว
 4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 5. วิธีการ กินและอาบ
- ข้อห้าม ห้ามรับประทานเนื้อไก่และผักชะอม
- /tʉm ma:kmaŋ kwɔŋʔ/
<ตุ่ม+หมากไม้(ชื่อโรค)
+เล็ก, น้อย>
1. อาการ ไข้
 2. ลักษณะ ตุ่มขนาดใหญ่ คัน
 3. ตำแหน่ง ใบหน้า ลำตัว
 4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 5. วิธีการ กินและอาบ
6. /tʉm mpih/
<ตุ่ม+ตุ่มคล้ายหิด>
1. อาการ คัน
 2. ลักษณะ ตุ่มขนาดเล็ก

3. ตำแหน่ง ง่ามนิ้วมือ ง่ามนิ้วเท้า สะโพก
4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
5. วิธีการ วิธีที่ 1 นำเปลือกของต้นสะเดามาต้ม และทาบริเวณที่เป็นตุ่ม
วิธีที่ 2 นำน้ำปลักควายมาอาบ เชื่อว่าจะทำให้ตุ่มหายได้
(สาเหตุเชื่อว่าเกิดจากควาย)
7. /tʉm Ꞥchɔːc/
<ตุ่ม+คัน>
1. อาการ ตุ่มคัน
2. ลักษณะ ตุ่มขนาดเล็ก ขึ้นเป็นผื่น
3. ตำแหน่ง ทั่วลำตัว
4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
5. วิธีการ นำเมล็ดข้าวสารมาดองให้ละเอียด แล้วนำมาทาบริเวณที่เป็นตุ่ม
8. /tʉm Ꞥhʉʔ/
<ตุ่ม+แฉด>
1. อาการ คัน แสบ
2. ลักษณะ ตุ่มขนาดเล็ก สีแดง
3. ตำแหน่ง ขา
4. การรักษา ใช้วัสดุที่นำมาใช้ในการรักษา
5. วิธีการ นำเชือกที่ผูกควายมาถูตามร่างกาย
จนกระทั่งตุ่มแตก ประมาณ 2-3 วัน
อาการเช่นนี้จะหายไปโดยอัตโนมัติ
9. /tʉm ʔarɯh/
<ตุ่ม+ตุ่มคล้าย
เป็นหัด>
1. อาการ คัน แสบร้อน มีน้ำเหลือง เป็นไข
2. ลักษณะ ตุ่มขนาดใหญ่ สีแดง
3. ตำแหน่ง ลำตัว
4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
5. วิธีการ ให้ผู้ป่วยนอนบนใบตอง จะทำให้ผู้ป่วยรู้สึกเย็น แล้วหลังจากนั้นชูดเอาผิวขาว ๆ ตามใบตองมาชโลม หรือนำเอาใยไม้ไผ่มาชโลมทาาก็ได้

10. /rch/
- อาการ บวม มีสาเหตุที่เกิดขึ้น 3 สาเหตุ
- สาเหตุที่ 1 เกิดจากแมลงกัดต่อย เช่น ผึ้ง แตน เป็นต้น
1. อาการ บวม
 2. ลักษณะ บวม
 3. ตำแหน่ง ท้วลำตัว
 4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพรมาน
 5. วิธีการ ใช้น้ำหน่อไม้ดองทาบริเวณที่ถูกพิษ หรือ ถ้าพิษรุนแรงจนเกิดอาการจุกแน่น ให้นำผลบวมกลมแกะเอาไส้ออก ผัดด้วยข้าวสาร หนึ่งให้สุก นำข้าวที่หนึ่งในไส้ผลบวมมารับประทาน อาการจุกเสียด บวม จะทุเลาลง
- สาเหตุที่ 2 เกิดจากตุ่มต่าง ๆ
1. อาการ บวม
 2. ลักษณะ บวม
 3. ตำแหน่ง ท้วลำตัว
 4. การรักษา ใช้วัสดุที่นำมาใช้ในการรักษา
 5. วิธีการ นำผ้ามาลนไฟพออุ่น แล้วนำมาประคบที่ บวม จะทำให้อาการบวมนั้นหายไป
- สาเหตุที่ 3 บวมโดยไม่ทราบสาเหตุ ไม่เจ็บปวด
1. อาการ บวม
 2. ลักษณะ บวม
 3. ตำแหน่ง ท้วลำตัว
 4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพรมาน
 5. วิธีการ นำปลิงหรือปลูด ๆ มาแช่น้ำอย่างละ 1 ตัว นำน้ำที่แช่ให้ผู้ป่วยดื่ม
11. /cite:n/
1. อาการ บวม
 2. ลักษณะ บวมแบบมีหัวฝี

3. ตำแหน่ง สะ โภก ชา ับ
4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร ควบคุมเวทย์มนต์คาถา
5. วิธีการ นำรากพุทรามาฝนทา รักษาควบคู่กับการให้หมอมนต์เป่ารักษา
12. /phlam/
1. อาการ บวม เจ็บปวด
2. ลักษณะ บวมแบบมีหัวฝี
3. ตำแหน่ง นิ้วมือ
4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร ควบคุมเวทย์มนต์คาถา
5. วิธีการ นำรากพุทรามาฝนทา รักษาควบคู่กับการให้หมอมนต์เป่ารักษา
13. /ʔakiar/
1. อาการ คัน
2. ลักษณะ เป็นผื่นขาว
3. ตำแหน่ง ใบหน้า ลำตัว แขนหลัง
4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
5. วิธีการ นำกระเทียมมาดทาบริเวณที่เป็นผื่นขาว
14. /pe: pit rahi:p/
<แพ้+พิษ+ตะขาบ>
1. อาการ แฝงพิษตะขาบ
2. ลักษณะ บวมแดง
3. ตำแหน่ง ทั่วลำตัว
4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
5. วิธีการ วิธีที่ 1 นำน้ำลายไก่ทาบริเวณผิวหนังที่ถูกตะขาบกัด
- วิธีที่ 2 ดมเหล้าขาว เชื่อว่าแอลกอฮอล์จะช่วยขับพิษ
- วิธีที่ 3 นำมะขามเปียกผสมกับน้ำเปล่า แล้วทาบริเวณผิวหนังที่ถูกตะขาบกัด
15. /pcho:c tan katonkato:/
<คัน+ตาม+ลำตัว>
1. อาการ คัน
2. ลักษณะ -

3. ตำแหน่ง ท้วร่างกาย
4. การรักษา ใช้วัสดุที่นำมาใช้ในการรักษา
5. วิธีการ นำผ้ามาลนไฟให้ร้อนแล้วนำมาประคบบริเวณที่คัน

16. /nɔ̌hɔːc tən lakhlap ʔwəːŋ/

<คัน+ตาม+ง่าม+เท้า>

1. อาการ คัน
2. ลักษณะ -
3. ตำแหน่ง ง่ามนิ้วเท้า
4. การรักษา ใช้วัสดุที่นำมาใช้ในการรักษา และ ใช้ยาสมุนไพร
5. วิธีการ วิธีที่ 1 นำเชือกมามัดบริเวณข้อต่อนิ้วเท้า และเอามือบีบ กดปลายนิ้วเท้า ใช้เข็มแทงปลายนิ้วเท้าให้เลือดไหลออกมา เลือดจะเป็นสีดำ เชื่อว่าเป็นเลือดคัน
วิธีที่ 2 นำสารส้ม 1 ก้อน แช่น้ำประมาณ 4 ถ้วย นาน 1 ชั่วโมง จุ่มเท้าในน้ำที่แช่สารส้มก่อนนอนทุกคืน

17. /bək tənəj/

<แผล+ใหม่>

1. อาการ แผลสด
2. ลักษณะ -
3. ตำแหน่ง ท้วลำตัว
4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร เวทย์มนต์คาถา และเคล็ดในการรักษา
5. วิธีการ วิธีที่ 1 นำปัสสาวะมาราดบริเวณที่เป็นแผล
วิธีที่ 2 นำหัวดอกกระเจียวมาชูดผสมกับเกลือ ทาบริเวณบาดแผล
วิธีที่ 3 กลั่นใจเก็บใบไม้แห้ง ชี้ให้เล็กละเอียด โรยใส่แผล

- วิธีที่ 4 ทาหมอมนต์ให้เป่าคาถาท้ามเลือด
18. /bak ʔacoː kap/
<แผล+สุนัข+กัด>
1. อาการ แผลสุนัขกัด
 2. ลักษณะ -
 3. ตำแหน่ง สะโพก ขา เท้า
 4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 5. วิธีการ
 - วิธีที่ 1 นำข้าวเหนียวทาวางทานที่ปากแผลแล้วโยนให้สุนัขที่กัด จากนั้น 3-4 วัน สุนัขตัวนั้นก็จะตาย และแผลก็จะหาย
 - วิธีที่ 2 นำขี้ไก่ที่มีลักษณะ เหลวสีดำมีกลิ่น อับเหม็นมาทาที่แผล
19. /bak daʔ kutaw klueʔ/
<แผล+น้ำ+ร้อน+ลวก>
1. อาการ แผลน้ำร้อนลวก
 2. ลักษณะ -
 3. ตำแหน่ง ทั่วลำตัว
 4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 5. วิธีการ
 - วิธีที่ 1 ใช้น้ำมันสุนัขดำ ทาบริเวณที่ถูกน้ำร้อนลวก
 - วิธีที่ 2 นำไข่ไก่ไปต้ม เอาไข่ขาวมา มาผสมกับว่านทางจระเข้ทาที่แผล
 - วิธีที่ 3 นำเอาน้ำปลาร้า หรือน้ำปลา หรือเกลือผสมน้ำทาบริเวณแผล
20. /bak ʔuŋh kaːt/
<แผล+ไฟ+ไหม้>
1. อาการ แผลไฟไหม้
 2. ลักษณะ -
 3. ตำแหน่ง ทั่วลำตัว
 4. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร

5. วิธีการ นำซีแมวแห้งหรือซีหมาแห้ง 1-2 ก้อน มาเผาไฟ แล้วบดให้ละเอียด ผสมกับน้ำมันหมูทา บริเวณแผลไฟไหม้

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนังและองค์ประกอบของความในแต่ละคำ แสดงด้วยตารางที่ 5

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง		องค์ประกอบ																				
		1. /pan ʔa:sa:t/	2. /pan ʔa:to:t/	3. /pa:sa:n/	4. /pa:sa:lan/	5. /pa:sa:ka:nj to:n/	6. /pa:sa:ph/	7. /pa:sa:pe:ɕ/	8. /pa:sa:phue:ʔ/	9. /pa:sa:ʔa:ru:h/	10. /ʔe:h/	11. /ɕi:ɕi:ɕe:n/	12. /pa:sa:n/	13. /ʔa:ki:ar/	14. /pe: pi:ʔ ra:hi:p/	15. /pa:sa:ɕe: ta:n ka:lonka:ko:ɕ/	16. /pa:sa:ɕe: ta:n la:khi:ap ju:n/	17. /pa:sa:ka:m/	18. /pa:sa:ka:ka:p/	19. /pa:sa:ka:ka:w ki:ue:ʔ/	20. /pa:sa:ka:ka:w ki:ue:ʔ/	
1. อาการ	1.1 คื่น	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	1.2 แสบ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	1.3 บวม	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	1.4 เจ็บ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	1.5 แขนงหน้าออก	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	1.6 หายใจไม่สะดวก	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	1.7 มีไข้	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	1.8 แผล	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	1.9 มีน้ำหนอง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
2. ลักษณะ	2.1 บวม	บวมแดง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
		บวมมีหัวฝี	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
		บวมไม่มีหัวฝี	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	2.2 ตุ่ม	เล็ก	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
		ใหญ่	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	2.3 การกระจาย	คัน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
		ไม่มีคัน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
2.4 สี	แดง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	สีน้ำตาล(คล้ายสีผิว)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
3. ตำแหน่งที่เกิด	3.1 งามนิ้วมือ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	3.2 งามนิ้วเท้า	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	3.3 นิ้วมือ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	3.4 มือ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	3.5 แขน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	3.6 ใบหน้า	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	3.7 ลำตัว	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	3.8 แขนหลัง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	3.9 สะโพก	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	3.10 ขา	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	3.11 เท้า	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
4. ประเภทการรักษา	4.1 ยาสมุนไพร	พืช	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
		สัตว์	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
		แร่ธาตุ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
		วัสดุอื่น	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	4.2 เวทมนต์คาถา	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
4.3 เกล็ดในการรักษา	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
5. วิธีรักษา	5.1 กิน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	5.2 อาบ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	5.3 ทา	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	5.4 ถู	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
	5.5 สูด	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	

3.1.2.1.1 คำเรียกอาการผิดปกติประเภทตุ่ม

จากการศึกษาในเรื่องอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง พบอาการที่มีตุ่มขึ้นบริเวณผิวหนัง 10 ชนิด เพื่อเปรียบเทียบหาความหมายของคำแต่ละคำ ในกลุ่มอาการมีตุ่มขึ้นตามบริเวณผิวหนัง โดยดูจากองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. ขนาดของตุ่ม เช่น ขนาดเล็ก ขนาดใหญ่
2. ลักษณะการกระจายตามผิวหนัง เช่น เป็นแผ่น เป็นวงกลม
3. สีของตุ่ม เช่น สีแดง สีน้ำตาล (คล้ายสีฟ้า)✓
4. อาการ เช่น คัน บวม แสบร้อน เป็นไ้
5. ตำแหน่งอวัยวะที่เกิด เช่น แขน ขา ลำตัว
6. ประเภทการรักษาพยาบาล เช่น ยาสมุนไพร
7. วิธีการรักษา เช่น กิน อาบ ถู ทา

คำเรียกอาการประเภทตุ่มมี 10 คำ ในแต่ละคำมีองค์ประกอบ

ของความหมาย ดังนี้

1. /pan ʔawat/

<เป็นตุ่มคันแสบร้อน>

(คล้ายอาการงูสวัด)

1. เป็นตุ่มขนาดเล็ก
2. ไม่เป็นแผ่น กระจายอยู่ทั่วไป
3. เป็นตุ่มสีน้ำตาลคล้ายสีผิว
4. อาการคัน แสบร้อน มีไ้ แหน่น้ำออก และ
หายใจขัด
5. เกิดบริเวณแผ่นหลัง
6. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
7. โดยวิธีการอาบ และทา

2. /pan ʔatɔ:t/

<เป็น+ตุ่มคล้ายหูด>

1. เป็นตุ่มขนาดเล็ก
2. ไม่เป็นแผ่น กระจายอยู่ทั่วไป
3. เป็นตุ่มสีน้ำตาล(คล้ายสีผิว)
4. อาการคัน
5. เกิดบริเวณมือ และเท้า

6. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
7. โดยวิธีการทา

3. /thra:n/

1. ตุ่มขนาดเล็ก
2. เรียงตัวเป็นวง
3. ตุ่มสีน้ำตาล(คล้ายสีผิว)
4. อากาการคัน
5. เกิดบริเวณลำตัว
6. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
7. โดยวิธีการทา

4. /mu:nmian/

<ชื่อโรค>

1. ตุ่มขนาดใหญ่
2. เป็นผื่นกระจาย
3. ตุ่มสีน้ำตาล(คล้ายสีผิว)
4. อากาการคัน บวม มีไข้ หายใจขัด
5. เกิดบริเวณลำตัว
6. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
7. โดยวิธีการสูดดม

5. /tum ma:kmaɯ to:n/

<ตุ่ม+หมากไม้+ใหญ่>

1. ตุ่มขนาดใหญ่
2. ไม่เป็นผื่น กระจายอยู่ทั่วไป
3. ตุ่มสีน้ำตาล(คล้ายสีผิว)
4. อากาการคัน มีไข้ หายใจขัด
5. เกิดบริเวณใบหน้า และลำตัว
6. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)

6. /tʉm ma:kma:j kwɔj/
- <ตุ่ม+หมากไม้+เล็ก, น้อย>
1. ตุ่มขนาดใหญ่
 2. ไม่เป็นแผ่น กระจายอยู่ทั่วไป
 3. ตุ่มสีแดง
 4. อาการคัน มีไข้ หายใจขัด
 5. เกิดบริเวณใบหน้าและลำตัว
 6. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
 7. โดยวิธีกิน อาบ
7. /tʉm mpɪh/
- <ตุ่ม+ตุ่มคล้ายหิด>
1. ตุ่มขนาดเล็ก
 2. ไม่เป็นแผ่น กระจายอยู่ทั่วไป
 3. ตุ่มสีน้ำตาล(คล้ายสีผิว)
 4. อาการคัน
 5. บริเวณง่ามนิ้วมือและนิ้วเท้า
 6. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
 7. โดยวิธีการอาบและทา
8. /tʉm ɲɔ:ro:c/
- <ตุ่ม+คัน>
1. ตุ่มขนาดเล็ก
 2. เป็นแผ่น
 3. ตุ่มสีน้ำตาล(คล้ายสีผิว)
 4. อาการคัน
 5. บริเวณลำตัว
 6. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
 7. โดยวิธีการทา

9. /tʉm phueʔ/

<ตุ่ม+แฉด>

1. ตุ่มขนาดเล็ก
2. ไม่เป็นแผ่น กระจายอยู่ทั่วไป
3. ตุ่มสีแดง
4. อาการคัน แสบร้อน
5. บริเวณขา
6. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพรมะนาว
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
7. โดยวิธีการอาบและถู

10. /tʉm ʔarwʰ/

<ตุ่ม+ตุ่มคล้ายหัด>

1. ตุ่มขนาดใหญ่
2. ไม่เป็นแผ่น กระจายอยู่ทั่วไป
3. ตุ่มสีแดง
4. อาการคัน แสบร้อน มีไข้ มีน้ำเหลือง
5. เกิดบริเวณลำตัว
6. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพรมะนาว
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
7. โดยวิธีการทา

คำเรียกอาการประเภทตุ่มและองค์ประกอบของความหมายในแต่ละคำ แสดง
ด้วยตารางที่ 6

คำเรียกอาการ ประเภทตุ่ม		รหัสประกอบ									
		1. /pan ʔa:sa:t/	2. /pan ʔa:so:t/	3. /tʰra:ŋ/	4. /tʰu:ŋa:ŋa/	5. /tʰu:m ma:kma:d tɔn/	6. /tʰu:m ma:kma:d kɔŋʔ/	7. /tʰu:m mɔ:pʰi/	8. /tʰu:m tʰɔ:so:c/	9. /tʰu:m pʰueʔ/	10. /tʰu:m ʔa:ra:h/
1. ขนาด	1.1 เล็ก	/	/	/				/	/	/	
	1.2 ใหญ่				/	/	/				/
2. การกระจายตามผิวหนัง	2.1 ผื่น				/			/			
	2.2 ไม่มีผื่น	/	/			/	/	/		/	/
	2.3 วงกลม			/							
3. สี	3.1 สีแดง							/		/	/
	3.2 สีน้ำตาล(คล้ายสีผิว)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
4: อาการ	4.1 คัน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	4.2 แสบร้อน	/								/	/
	4.3 บวม				/						
	4.4 มีไข้	/			/	/	/				/
	4.5 แขนงอก	/									
	4.6 หายใจขัด	/			/	/	/				
	4.7 มีน้ำเหลือง										/
5. ตำแหน่งที่เกิด	5.1 ง่ามนิ้วมือ								/		
	5.2 ง่ามนิ้วเท้า								/		
	5.3 มือ		/								
	5.4 เท้า.		/								
	5.5 ใบหน้า					/	/				
	5.6 ลำตัว			/	/	/	/		/		/
	5.7 แผ่นหลัง	/									
	5.8 สะโพก										
	5.9 อา									/	
6. ประเภทการรักษา	6.1 ยาสมุนไพร	6.1.1 นีซ	/	/	/	/	/	/	/	/	/
		6.1.2 สัตร์	/		/						
		6.1.3 แรธาตุ		/					/		
		6.1.4 วิสตุ	/			/					/
7. วิธีรักษา	7.1 กิน					/	/				
	7.2 อาบ	/				/	/	/		/	
	7.3 ถู									/	
	7.4 ทา	/	/	/					/	/	/
	7.5 สูด				/						

3.1.2.1.2 คำเรียกอาการผิดปกติประเภทบวม

จากการศึกษาในเรื่องคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง

พบคำเรียกอาการบวม 3 คำ ในการศึกษาเบื้องต้นประกอบหลัก ดังนี้

1. อาการ เช่น คัน บวม เจ็บ
2. ลักษณะอาการ เช่น บวมแบบมีหัวฝี ไม่มีหัวฝี
3. ตำแหน่งอวัยวะที่เกิด เช่น นิ้วมือ ลำตัว
4. ประเภทการรักษาพยาบาล เช่น ใช้ยาสมุนไพร
5. วิธีการรักษา เช่น กิน ทา

คำเรียกอาการบวมมี 3 คำ ในแต่ละคำเบื้องต้นประกอบของ

ความหมาย ดังนี้

1. /ʔeh/

บวม

1.1 /ʔeh/

(แมลงกัดต่อย)

1. อาการบวม คัน จุกแน่น เจ็บปวด
2. ลักษณะบวมแบบไม่มีหัวฝี
3. เกิดบริเวณนิ้วมือ แขน ขา ลำตัว
4. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
5. โดยวิธีการกินและทา

1.2 /ʔeh/

(ตุ่มบางชนิด)

1. อาการบวม คัน
2. ลักษณะบวมแบบไม่มีหัวฝี
3. เกิดบริเวณลำตัว
4. รักษาโดยใช้วัสดุที่นำมารักษา
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
5. โดยวิธีการนวด

1.3 /ʔeh/

(ไม่ทราบสาเหตุ)

1. อาการบวม
2. ลักษณะบวมแบบไม่มีหัวฝี
3. เกิดบริเวณลำตัว
4. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
5. โดยวิธีการกิน

2. /cite:η/

1. อาการบวม เจ็บปวด
2. ลักษณะบวมแบบมีหัวฝี
3. เกิดบริเวณขา และสะโพก
4. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
5. โดยวิธีการทา และเป่า

3. /phlam/

1. อาการบวม เจ็บปวด
2. ลักษณะบวมแบบมีหัวฝี
3. เกิดบริเวณนิ้วมือ
4. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.1)
5. โดยวิธีการทาและเป่า

คำเรียกอาการประเภทบวมและองค์ประกอบของความหมายในแต่ละคำ
แสดงด้วยตารางที่ 7

องค์ประกอบ คำเรียกอาการววม ตามร่างกาย		1. /๗๕h/			2. /๗๕๕๗/	3. /๗๕๗๗/	
		แมลง กัดต่อย	ตุ่ม บางชนิด	ไม่ทราบ สาเหตุ			
1. อาการ	1.1 คัน	/	/				
	1.2 บวม	/	/	/	/	/	
	1.3 จุกแน่น	/					
	1.4 เจ็บปวด	/			/	/	
2. ลักษณะ	2.1 บวมมีหัวผี				/	/	
	2.2 บวมไม่มีหัวผี	/	/	/			
3. ตำแหน่ง อวัยวะที่เกิด	3.1 นิ้วมือ	/				/	
	3.2 แขน	/					
	3.3 ขา	/			/		
	3.4 ลำตัว	/	/	/			
	3.5 สะโพก				/		
4. ประเภท การรักษา	4.1 ยา สมุนไพร	4.1.1 ฟ้าทะลายโจร	/	/		/	
		4.1.2 สัตว์			/		
		4.1.3 แร่ธาตุ					
		4.1.4 วิสตุ		/			
	4.2 เกล็ดในการรักษา		/				
5. วิธี รักษา	5.1 กิน	/		/			
	5.2 ทา	/			/	/	
	5.3 นวด		/				
	5.4 เป่า				/	/	

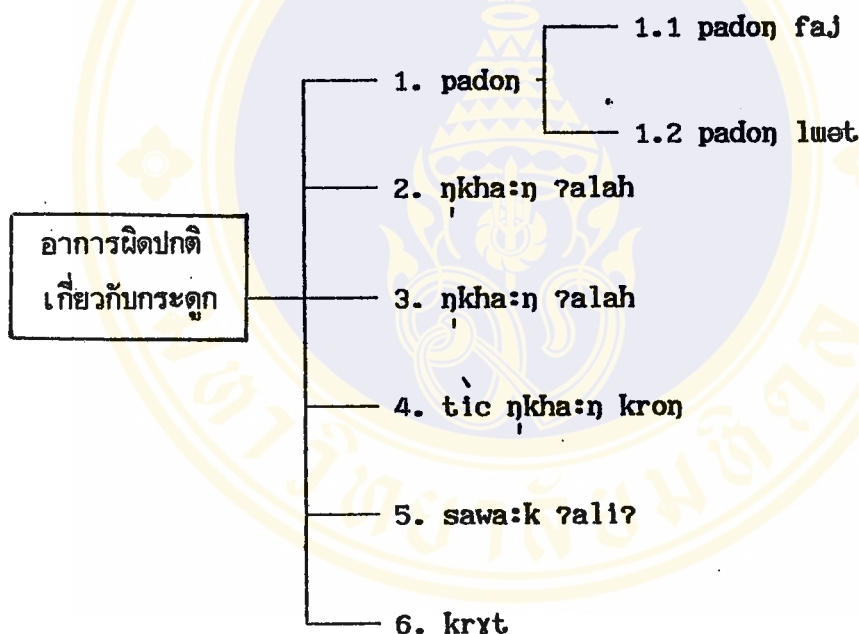
3.1.2.2 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับกระดูก

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับกระดูก แบ่งได้ 6 อาการ ได้แก่

(1) /padon/	'อาการปวดข้อต่อร่างกาย'
(2) /ŋkha:ŋ ʔalah/	'อาการกระดูกแตก'
(3) /ŋkha:ŋ takeh/	'อาการกระดูกหัก'
(4) /tʰic ŋkha:ŋ kron/	'อาการปวดกระดูกสันหลัง'
(5) /kryt/	'อาการเคล็ด ชัด ยอก'

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับกระดูก แสดงด้วยแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับกระดูก

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมายในคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับกระดูก ซึ่งมีจำนวน 7 คำ มีองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. อาการ เช่น ปวด เคล็ด หัก
2. ตำแหน่งที่เกิด เช่น แขน ขา กระดูกสันหลัง
3. ประเภทการรักษาพยาบาล เช่น ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการรักษา เช่น กิน ทา เป่า

ในแต่ละองค์ประกอบหลักยังแยกย่อยออกไปได้ ดังนี้

1. อาการ แยกออกเป็น

1.1 ปวด

1.1.1 ปวดธรรมดา

1.1.2 ปวดเมื่อย

1.2 แดง

1.3 หัก

1.4 หลุด

1.5 เคล็ด

1.6 ช้ำ

1.7 ยอก

1.8 ปัสสาวะ

1.8.1 ปัสสาวะปกติ

1.8.2 ปัสสาวะเหลืองขุ่น

1.9 ตุ่ม

2. ตำแหน่งที่เกิด แยกออกเป็น

2.1 แขน

2.2 ไหล่

2.3 ขา

2.4 หัวเข่า

2.5 ข้อเท้า

2.6 ข้อต่อทั่วร่างกาย

2.7 เอว

2.8 กระดูกสันหลัง

3. ประเภทการรักษา แยกออกเป็น

3.1 ยาสมุนไพร

3.1.1 พืช

3.1.2 สัตว์

3.1.3 แร่ธาตุ

3.1.4 วัสดุที่นำมารักษา

4. วิธีการรักษา

4.1 กิน

4.2 ทา

4.3 เป่า

4.4 ประคบ

4.5 นวด

องค์ประกอบของความหมายของคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับกระดูก จำนวน

7 คำ มีดังนี้

1. /padon faj/

<ประดง+ไฟ>

1. อาการ ปวด มีตุ่มขนาดเท่านิ้วก้อย
2. ตำแหน่ง บริเวณข้อต่อร่างกาย เช่น ข้อเท้า
หัวเข่า
3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการ นำเปลือกไม้ที่มีรสฝาด เคี้ยวเอาน้ำมา
ทาตามร่างกาย

2. /padon lwet/

<ประดง+เลือด>

1. อาการ ปวดเมื่อย
2. ตำแหน่ง บริเวณข้อต่อร่างกาย เช่น ข้อเท้า
หัวเข่า
3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการ นำต้นประดงเลือดมาต้มบำรุงเลือด เชื่อ
ว่าจะทำให้หายจากอาการปวดเมื่อยได้

3. /ṭkha:ṭ ʔalah/

<กระดูก+แตก>

1. อาการ กระดูกแตก
2. ตำแหน่ง แขน ขา

3. การรักษา เวทย์มนต์คาถา ควบคู่กับยาสมุนไพร
4. วิธีการ จะให้หมอมนต์รักษา โดยการเสกคาถา ลงในน้ำมันมะพร้าว แล้วนำมาทาบริเวณ ที่กระดูกแตกจนครบ 15 วัน
4. /ŋkha:ŋ takeh/
<กระดูก+หัก>
1. อาการ กระดูกหัก
 2. ตำแหน่ง ทิวร่างกาย ยกเว้นลำคอ
 3. การรักษา เวทย์มนต์คาถา ควบคู่กับยาสมุนไพร
 4. วิธีการ นำเอากบมาหักแขนขาแล้วแช่ไว้ แล้วนำ น้ำที่แช่กบมารักษากระดูกที่หัก การรักษา จะรักษาไปพร้อมกับการเป่ามนต์ของหมอมนต์ อาการจะดูที่ขาของกบ ถ้าขาของกบ ที่หักมีการประสานของกระดูกแล้ว แสดง ว่ากระดูก ส่วนที่หักของคนเราก็คงหายด้วย
5. /tɨc ŋkha:ŋ kron/
<ปวด+กระดูกสันหลัง>
1. อาการ ปวด ปัสสาวะมีสีเหลืองขุ่น
 2. ตำแหน่ง บริเวณเอวขึ้นไปจนถึงกระดูกไขสันหลัง
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ โดยการไปชูดเอาเปลือกต้นไม้แดง แล้ว นำมาทอดด้วยผ้าสีดำ แล้วนำไปฝังไฟ หลังจากนั้นปล่อยให้ไม้สักครู่ พอให้อุ่นแล้ว นอนทับให้ตรงกับบริเวณที่ปวด
6. /sawa:k ʔaliʔ/
<ไหล่+หลุด>
1. อาการ หัวไหล่หลุด
 2. ตำแหน่ง บริเวณหัวไหล่
 3. การรักษา เวทย์มนต์คาถา ควบคู่การใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ วิธีที่ 1 นำเอาเนื้อต้นไม้แดงที่ชูดแล้ว 1 กำมือผสมกับข้าวเปลือก 1 กำมือแล้วนำมาอัง หลังจากนั้นนำ

มาประกอบที่บริเวณหัวไหล่ ทำ
หลาย ๆ ครั้งจนอาการทุเลา
การปวด

วิธีที่ 2 รักษาโดยการเป่าของหมอมนต์

7. /kryt/

1. อาการ เคล็ด ชัด ยอก
2. ตำแหน่ง แขน ขา เอว กระดูกสันหลัง
3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการ นำเอาใบพลับพลึงมาลนไฟ แล้วขยี้ใส่บริเวณที่
เคล็ด ชัด ยอก หลังจากนั้นนวดบริเวณที่เคล็ด
ชัด ยอก

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับกระดูกและองค์ประกอบของความหมายใน
แต่ละคำแสดงด้วยตารางที่ 8

องค์ประกอบ		คำเรียกอาการ เกี่ยวกับกระดูก		1. /padonraɯ/	2. /padonɯwet/	3. /ŋəkhə:ŋ ʔaləh//	4. /ŋəkhə:ŋ takeh/	5. /tɕic ŋəkhə:ŋ/	6. /sawə:k ʔalɿʔ	7. /krɯt/	
1. อาการ	1.1 ปวด	1.1.1 ธรรมดา	/	/	/	/	/	/	/	/	
		1.1.2 เมื่อย	/	/	/	/	/	/	/	/	
	1.2 แตก			/							
	1.3 ทึก				/						
	1.4 หลุด								/		
	1.5 เคล็ด									/	
	1.6 ชัด									/	
	1.7 ยอก									/	
	1.8 ปัสสาวะ	1.8.1 ปกติ	/	/	/	/	/	/	/	/	/
		1.8.2 เหลืองขุ่น							/		
1.9 ตุ่ม		/									
2. ตำแหน่ง ที่เกิด	2.1 แขน				/	/				/	
	2.2 ไหล่								/		
	2.3 ขา				/	/				/	
	2.4 หัวเข่า	/									
	2.5 ข้อเท้า	/									
	2.6 ข้อต่อทั่วร่างกาย		/	/							
	2.7 เอว							/			
	2.8 กระดูกสันหลัง							/		/	
3. ประเภท การรักษา	3.1 ยา สมุนไพร	3.1.1 พืช	/	/	/				/	/	
		3.1.2 สัตว์				/					
		3.1.3 แร่ธาตุ									
		3.1.4 วัสดุ						/			
4. วิธี รักษา	4.1 กิน		/								
	4.2 ทา	/		/							
	4.3 เป่า			/	/			/	/		
	4.4 ประคบ							/	/		
	4.5 นวด									/	

3.1.2.3 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร

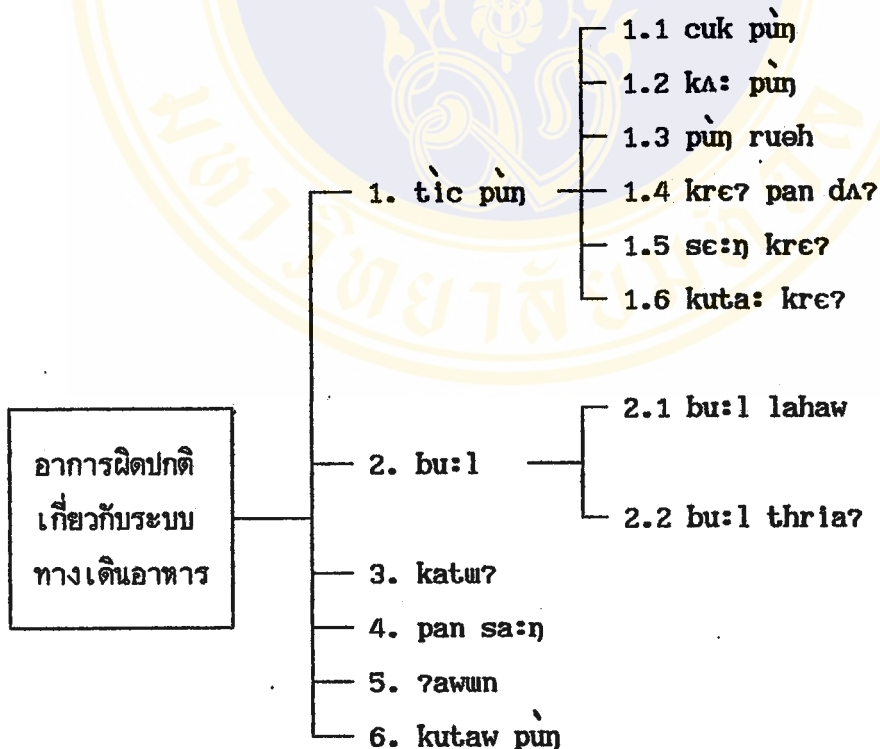
คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร แบ่งได้ 6

อาการ ได้แก่

(1) /t̚ic p̚uŋ/	'อาการปวดท้อง'
(2) /bu:l/	'อาการเมา'
(3) /katwʔ/	'อาการโรคพยาธิ'
(4) /pan sa:ŋ/	'อาการเป็นซาง'
(5) /ʔawun/	'อาการปั่นป่วนในท้อง
วิงเวียนและอาเจียร'
(6) /kutaw p̚uŋ/	'อาการร้อนท้อง'

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร แสดงด้วยแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 แผนภูมิแสดงกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมายในคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร ซึ่งจำนวน 13 คำ มีองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. อาการ เช่น ปวด แน่น จุกเสียด ถ่ายอุจจาระ เสียชีวิต
2. ประเภทการรักษา เช่น ใช้ยาสมุนไพร
3. วิธีการรักษา เช่น กิน ทา อาบ

ในแต่ละองค์ประกอบหลักยังแยกย่อยออกไปได้ ดังนี้

1. อาการ แยกออกเป็น

- 1.1 ปวด
- 1.2 แน่น
- 1.3 จุกเสียด
- 1.4 ถ่ายอุจจาระ
- 1.5 วิงเวียน
- 1.6 อาเจียร
- 1.7 ร้อนท้อง
- 1.8 อ่อนเพลีย
- 1.9 ตัวเหลือง
- 1.10 พุงป่อง
- 1.11 ผมแห้ง
- 1.12 ผอม
- 1.13 เสียชีวิต

2. ประเภทการรักษา แยกออกเป็น

- 2.1 ยาสมุนไพร
 - 2.1.1 ฟ้าซ
 - 2.1.2 สัตว์
 - 2.1.3 แร่ธาตุ
 - 2.1.4 วัสดุที่นำมาใช้รักษา
- 2.2 เคล็ดในการรักษา

3. วิธีการรักษา แยกออกเป็น

3.1 กิน

3.2 ทา

3.3 อาบ

3.4 เคล็ดในการรักษา

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหารมี 13 คำ ในแต่ละคำมีองค์ประกอบของความหมาย ดังนี้

1. /tʰic pʰŋ/
<ปวด+ท้อง>

1. อาการ ปวดท้อง
2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
3. วิธีการ นำเอาดินตามจอมปลวกมาทำเป็นก้อน นำมาเผาไฟแล้วหุ้มด้วยข้าวเหนียว และก็นำมาเผาไฟอีกครั้งหนึ่ง ใส่ลงในน้ำให้คนป่วยดื่ม ถ้าปวดท้องโดยไม่ทราบสาเหตุให้ผสมน้ำมะพร้าวกับแก่นจันทร์แดง นำน้ำมาดื่ม

2. /cuk pʰŋ/
<จุก, เสียด+ท้อง>

1. อาการ เสียดท้อง
2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
3. วิธีการ นำว่านหัวไหล 2-3 หัว ล้างให้สะอาด แล้วนำไปบดให้ละเอียดทาบริเวณท้อง แล้วให้เคี้ยวว่านหัวไหลให้ละเอียด แล้วกลืน

3. /kɑː pʰŋ/
<แน่น+ท้อง>

1. อาการ แน่นท้อง
2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร

3. วิธีการ นำว่านหัวไหล 2-3 หัว ล้างให้สะอาด แล้วนำไปบดให้ละเอียด ทาบริเวณท้อง และเคี้ยวกลืนหัวไหลด้วย
4. /pun̩ rueh̩/
<ท้อง+ปวดท้องรุนแรง>
1. อาการ ปวดท้องอย่างรุนแรง
 2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 3. วิธีการ นำเปลือกไม้รสฝาด เช่น ไม้เต็งมาต้มกิน
5. /kreʔ pan daʔ/
<ถ่ายอุจจาระ+เป็นน้ำ>
1. อาการ ถ่ายอุจจาระเป็นน้ำ
 2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 3. วิธีการ นำเปลือกของต้นแคบ้าน 2-3 ชั้น ตำให้ละเอียดผสมกับมดแดง 1 กำมือ และเปลือกต้นค้อ 1 ชั้น นำมาตำเข้าด้วยกัน เติมน้ำปลา พริก แล้วนำมาให้ผู้ป่วยกินกับข้าว
6. /sɛːŋ kreʔ/
<ลง+ถ่ายอุจจาระ>
1. อาการ ท้องร่วง
 2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 3. วิธีการ นำแก่นต้นสมอ 2-3 ชั้น ต้มผสมเกลือ 1 ช้อนแกง กิน 2 หม้อ ทำให้อาการทุเลาขึ้น
7. /kutaː kreʔ/
<อาเจียร+ถ่ายอุจจาระ>
1. อาการ ถ่ายอุจจาระ คลื่นไส้ อาเจียร
 2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 3. วิธีการ ให้ผู้ป่วยดื่มและอาบน้ำเกลือบ่อย ๆ
8. /buːl lahaw/
<เมา+ยา>
1. อาการ เมายา
 2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร

3. วิธีการ ให้ผู้ป่วยรับประทานผักกึ๋นสด ๆ 2-3 ต้น และบีบมะนาว 1 ผล เอาน้ำมาต้มและกินไข่ไก่ดิบอีก 1 ฟอง

9. /bu:l thriaʔ/

<เมมา+เห็ด>

1. อาการ เมมาเห็ด
2. การรักษา เคล็ดในการรักษา
3. วิธีการ โดยการชุดหลุมลึกประมาณ 50 เซนติเมตร กว้างยาวเท่ากันกับขนาดของผู้ป่วย ให้ผู้ป่วยนอนลงเอียง ๆ แล้วกลบดินให้เหลือแต่คอ ดินจะช่วยดูดพิษเห็ดออก เมื่ออาการดีขึ้นบ้างแล้ว นำไปอาบน้ำ

10. /katwʔ/

1. อาการ อ่อนเพลีย ผอมแห้ง เนื่องจากมีพยาธิ
2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
3. วิธีการ วิธีที่ 1 นำเห็ดที่ขึ้นตามไม้เต็ง ลักษณะมีสีขาวแข็งชั้นที่เปลือกตายแล้ว นำมากิน สด ๆ ประมาณ 1 กำมือ จะขับพยาธิออกมา
วิธีที่ 2 นำลูกลมะเกลือมาตำเอาน้ำต้ม
วิธีที่ 3 ตำมดแดงสดกับเกลือกิน จะช่วยขับพยาธิออกมา

11. /pan sa:ŋ/

<เป็น+ซาง>

1. อาการ พุงป่อง ผอมแห้ง ตัวเหลือง อ่อนเพลีย มักเป็นกับเด็ก
2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
3. วิธีการ นำต้นส้มกบ และต้นหนวดปลาตุกเอามาแช่น้ำ แล้วนำไปอาบ

12. /ʔawun/

1. อาการ วิงเวียน อาเจียร ปั่นป่วนในท้อง
2. การรักษา ปล่อยให้หายเอง
3. วิธีการ ปล่อยให้หายเอง

13. /kutaw p̄n̄/

<ร้อน+ท้อง>

1. อาการ ร้อนท้อง (ร้อนภายในท้อง)
2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
3. วิธีการ รับประทานผลไม้หรือต้นไม้ที่มีรสฝาด
ทำให้ช่วยบรรเทาอาการร้อนท้องได้

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร และองค์ประกอบของ
ความหมายในแต่ละคำ แสดงด้วยตารางที่ 9

คำเรียกอาการผิดปกติ เกี่ยวกับระบบ ทางเดินอาหาร		องค์ประกอบ												
		1. /ci pun/	2. /pun rueh/	3. /ka: pun/	4. /cuk pun/	5. /kreʔ pan daʔ/	6. /kuta: kreʔ/	7. /se:ŋ kreʔ/	8. /ʔawun/	9. /kutaw pun/	10. /pan sa:ŋ/	11. /katwʔ/	12. /bu:ɿ lahaw/	13. /bu:ɿ thriʔ/
1. อาการ	1.1 ปวด	/	/	/	/	/	/	/						
	1.2 แน่น			/	/									
	1.3 จุกเสียด				/									
	1.4 ถ่ายอุจจาระ	/	/			/	/	/						
	1.5 วิ่งเวียน								/				/	/
	1.6 อาเจียร						/	/	/				/	/
	1.7 ร้อนท้อง									/				
	1.8 อ่อนเพลีย										/	/		
	1.9 ตัวเหลือง										/			
	1.10 พุงป่อง										/			
	1.11 ผอมแห้ง										/			
	1.12 ผอม										/	/		
	1.13 เสียชีวิต		/			/								
2. ประเภท การรักษา	2.1 ยา สมุนไพร	2.1.1 พืช	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
		2.1.2 สัตว์										/	/	
		2.1.3 แร่ธาตุ	/					/	/			/	/	
		2.1.4 วัสดุอื่น												
	2.2 เกล็ดในการรักษา													/
3. วิธี การรักษา	3.1 กิน	/	/	/	/	/	/	/		/		/	/	
	3.2 ทา													
	3.3 อาบ						/			/				
	3.4 เกล็ด												/	

3.1.2.3.1 คำเรียกอาการปวดท้อง

ในการศึกษาเรื่องคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร พบว่ามีคำเรียกอาการปวดท้องจำนวน 7 คำ ในการศึกษาความหมายของคำแต่ละคำ ศึกษาจากองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. อาการ เช่น ปวด จุกเสียด แน่น ถ่ายอุจจาระ
2. ประเภทการรักษาพยาบาล เช่น ยาสมุนไพร
3. วิธีการรักษา เช่น กิน ทา อาบ

ในแต่ละองค์ประกอบหลัก ยังแบ่งย่อยได้เป็น

1. อาการ แบ่งออกเป็น
 - 1.1 ปวด
 - 1.1.1 ธรรมดา
 - 1.1.2 มาก
 - 1.2 แน่น
 - 1.3 จุกเสียด
 - 1.4 ถ่ายอุจจาระ
 - 1.4.1 ไม่ถ่ายอุจจาระ
 - 1.4.2 ถ่ายเป็นน้ำ
 - 1.4.3 ถ่ายปกติ
 - 1.5 อาเจียร
 - 1.6 เสียชีวิต
2. ประเภทการรักษา แบ่งออกเป็น
 - 2.1 ยาสมุนไพร
 - 2.1.1 พืช
 - 2.1.2 สัตว์
 - 2.1.3 แร่ธาตุ
3. วิธีการรักษา แบ่งออกเป็น
 - 3.1 กิน
 - 3.2 ทา
 - 3.3 อาบ

ในองค์ประกอบของความหมายของคำเรียกอาการปวดท้อง 7

คำ มีดังนี้

1. /tʰic pʰuŋ/
<ปวด+ท้อง>	1. อาการปวดธรรมดา อุจจาระปกติ
2. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.3)
3. โดยวิธีการกิน
2. /pʰuŋ ruəh/
<ท้อง+ปวดท้องรุนแรง>	1. อาการปวดมาก ถึงขั้นเสียชีวิต
2. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.3)
3. โดยวิธีการกิน
3. /kʰaː pʰuŋ/
<แน่น+ท้อง>	1. อาการปวดธรรมดา แน่นท้อง ไม่ถ่ายอุจจาระ
2. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.3)
3. โดยวิธีการกิน ทา
4. /cʰuk pʰuŋ/
<จุก, เสียต+ท้อง>	1. อาการปวดธรรมดา แน่น จุกเสียด ไม่ถ่ายอุจจาระ
2. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.3)
3. โดยวิธีการกิน ทา
5. /kreʔ pan daʔ/
<ถ่ายอุจจาระ+เป็นน้ำ>	1. อาการปวดมาก ถ่ายอุจจาระเป็นน้ำ
2. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.3)
3. โดยวิธีการกิน
6. /kʰuːaː kreʔ/
<อาเจียร+ถ่ายอุจจาระ>	1. ปวดมาก ถ่ายอุจจาระเป็นน้ำ อาเจียร
2. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.3)
3. โดยวิธีกินและอาบ

7. /se:ŋ kreʔ/

<ลง+ถ่ายอุจจาระ>

1. อาการปวดมาก แน่น จุกเสียด ถ่ายอุจจาระ
เป็นน้ำ อาเจียร
2. รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร
(ดูรายละเอียดในข้อ 3.1.2.3)
3. โดยวิธีการกิน

คำเรียกอาการปวดท้อง และองค์ประกอบของความหมายในแต่ละคำ แสดง
ด้วยตารางที่ 10

องค์ประกอบ		คำเรียกอาการ ปวดท้อง		1. /tɕ: pun/	2. /pun ruəh/	3. /kɑ: pun/	4. /cɔ̃k pun/	5. /kreʔ pan daʔ/	6. /kɔ̃tɑ: kreʔ/	7. /se:ŋ kreʔ/	
		1.1 ปวด	1.1.1 ธรรมดา	/		/	/				
1. อาการ		1.1.2 มาก		/				/	/	/	
		1.2 แน่น				/	/			/	
		1.3 จุกเสียด					/			/	
	1.4 ถ่าย อุจจาระ	1.4.1 ไม่				/	/				
		1.4.2 ปกติ	/								
		1.4.3 เป็นน้ำ							/	/	/
		1.5 อาเจียร							/	/	
		1.6 เสียชีวิต				/					
2. ประเภท การรักษา	2.1 ยา สมุนไพร	2.1.1 พืช	/	/	/	/	/	/		/	
		2.1.2 สัตว์									
		2.1.3 แร่ธาตุ	/						/	/	
3. วิธี รักษา	3.1 กิน			/	/	/	/	/	/	/	
	3.2 ทา					/	/				
	3.3 อาบ								/		

3.1.2.4 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบหายใจ แบ่งได้ 3 อาการ

ได้แก่

(1) /pan ʔahuəl/	'อาการใช้หวัด'
(2) /ŋkʰrok/	'อาการไอ'
(3) /kaɲwə:/	'อาการคล้ายใช้หวัด ส่วนมากพบในเด็กมากกว่าผู้ใหญ่'

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ แสดงด้วยแผนภูมิ

ที่ 5

แผนภูมิที่ 5 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมายในคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ซึ่งมีจำนวน 3 คำ มีองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. อาการ เช่น ครั่นเนื้อครั่นตัว ตัวร้อน ไอ หายใจไม่สะดวก
2. ประเภทการรักษา เช่น ใช้ยาสมุนไพร
3. วิธีรักษา เช่น ดื่ม กิน ทา

ในแต่ละองค์ประกอบหลัก ยังแยกออกไปได้ ดังนี้

1. อาการ แยกเป็น
 - 1.1 ครั่นเนื้อครั่นตัว
 - 1.2 ตัวร้อน
 - 1.3 มีไข้
 - 1.4 มีน้ำมูก

- 1.5 ไอ
- 1.6 หายใจไม่สะดวก
- 1.7 มีเสมหะ

2. ประเภทการรักษาพยาบาล แยกเป็น

- 2.1 ยาสมุนไพร
 - 2.1.1 พืช
 - 2.1.2 สัตว์
 - 2.1.3 แร่ธาตุ

3. วิธีการรักษา แยกเป็น

- 3.1 กิน
- 3.2 ดื่ม
- 3.3 ทา

องค์ประกอบของความหมายของคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ จำนวน 3 คำ มีดังนี้

1. /pan ʔaħuol/
<เป็น+ใช้หวัด>	1. อาการ ใช้หวัด มีน้ำมูก ตัวร้อน ครั่นเนื้อครั่นตัว 2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร 3. วิธีการ นำไขไก่ 6 ฟอง มาลวกไม่ให้สุก นำมารับประทาน เชื่อว่าจะทำให้อาการที่เป็นอยู่ดีขึ้น
2. /ŋkħrok/	1. อาการ ไอ 2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร 3. วิธีการ วิธีที่ 1 นำมะนาวมาผ่าครึ่ง แล้วใช้ปูนแดงทา เอาเกลือโรย นำมากิน
วิธีที่ 2 นำรากหญ้าเจ้าชู้มาต้มดื่มบ่อย ๆ
3. /kaŋwɛ:/	1. อาการ คล้ายใช้หวัด หายใจไม่สะดวก มีเสมหะพบในเด็ก และมักเป็นช่วงฤดูฝนกับฤดูหนาว

2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร

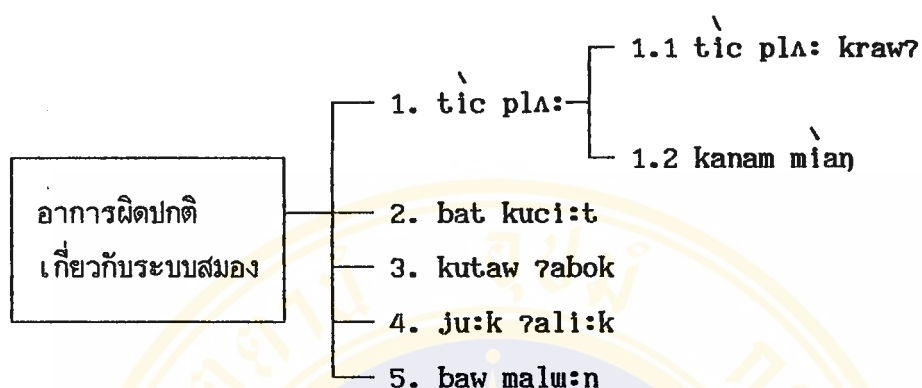
3. วิธีการ วิธีที่ 1 นำปลิงน้ำจืดตัวใหญ่มามัดปาก
ทาเกลือ นำไปย่างให้สุกแล้ว
ลอกหนังออก หั่นเป็นชิ้น ๆ ให้กิน

วิธีที่ 2 เอากะลามะพร้าวที่ผ่าใหม่ ๆ
มาแกะเอาเนื้อออก ให้เหลือ
แต่กะลา นำปลิง 1 ตัวแช่หมัก
ผสมน้ำมะพร้าว หมัก 1 เดือน
นำมาทาตัวและนำมาดื่ม

วิธีที่ 3 นำขี้หมูป่า และขี้นกพิราบมาแช่
น้ำ และนำน้ำที่แช่ไปดื่ม

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ และองค์ประกอบของ
ความหมายในแต่ละคำ แสดงด้วยตารางที่ 11

แผนภูมิที่ 6 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสมอง

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมายในกลุ่มคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับสมอง ซึ่งมีจำนวน 7 คำ มีองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. อาการ เช่น ปวด หน้ามืด หมดสติ
 2. ตำแหน่งที่เกิด เช่น ศีรษะ สมอง
 3. ประเภทการรักษา เช่น ใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีรักษา เช่น สูด เป่าพรม ปั่นนวด
- ในแต่ละองค์ประกอบหลัก ยังแบ่งได้ ดังนี้

1. อาการ แยกเป็น
 - 1.1 ปวด
 - 1.1.1 ปวดธรรมดา
 - 1.1.2 ปวดรุนแรง
 - 1.2 หน้ามืด
 - 1.3 ตาลาย
 - 1.4 วิงเวียน
 - 1.5 หมดสติ
 - 1.6 ชัก-เกร็ง
 - 1.7 น้ำลายฟูมปาก
 - 1.8 ไม่รู้สึกตัว
 - 1.9 ร้อน

- 1.10 เสียชีวิต
2. ตำแหน่งที่เกิด แยกเป็น
 - 2.1 ศีรษะ
 - 2.2 สมอง
 - 2.3 แขน
 - 2.4 ขา
3. ประเภทการรักษา แยกเป็น
 - 3.1 ยาสมุนไพร
 - 3.2 เคล็ดในการรักษา
4. วิธีรักษา แยกเป็น
 - 4.1 สูตไอน้ำ
 - 4.2 เป่า, พรมน้ำ
 - 4.3 ป้อนวด
 - 4.4 ลัก
 - 4.5 วางบนหน้าผาก
 - 4.6 ตอกต้นไม้
 - 4.7 ดึงเส้น

องค์ประกอบของความหมายของคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสมอง
จำนวน 7 คำ มีดังนี้

1. /tʰic plaː/ <ปวด+ศีรษะ>
 1. อาการ ปวดศีรษะ
 2. ตำแหน่ง ศีรษะ
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ ใช้น้ำพรมบนศีรษะ เพื่อให้หายปวด
2. /tʰic plaː krawʔ/ <ปวด+ศีรษะ+ดิบ>
 1. อาการ ปวดศีรษะอย่างรุนแรง มักปวดในช่วงเย็นและปวดเป็นเวลาหลายวันติดต่อกัน
 2. ตำแหน่ง ศีรษะ
 3. เคล็ดในการรักษา

4. วิธีการ วิธีที่ 1 ให้ผู้ป่วยหาเศษไม้มาทำลิ่มตอกกับต้นไม้อื่นติดกันได้ โดยให้สูงเท่ากับศีรษะ ตอก 3 ครั้งแล้วหันหลังเดินไป ไม่เหลียวกลับมาดู เชื่อว่าต้นไม้อื่นนั้นจะรับอาการปวดจากผู้ป่วยแทน
- วิธีที่ 2 วิธีการลัก การลักทำโดยนำเศษแก้วคม ๆ ผูกใส่ไม้ไผ่อ่อน ๆ ซึงหนึ่งสะดักติดเศษแก้วเข้าหาหน้าผากข้างที่ปวดให้เลือดออก เอาผ้าเช็ดออกแล้วเอาน้ำมันงามาทาอาการปวดจะหาย

3. /kanam mian/
<มีก+ใบหน้า>

1. อาการ ปวดศีรษะ หน้ามืด วิงเวียน ตาลาย เนื่องจากเลือดลมไม่ดี
2. ตำแหน่ง ศีรษะ
3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการ นำเอาต้นไม้นแดงมาต้มกับใบมะนาว และใส่เกลือ ในขณะที่ยกหม้อลงให้คนป่วยคลุมผ้าห่มแล้วสูดไอน้ำยาที่พุ่งขึ้นมา ให้ไอน้ำยาถูกบริเวณใบหน้า แล้วสูดเข้าร่างกาย

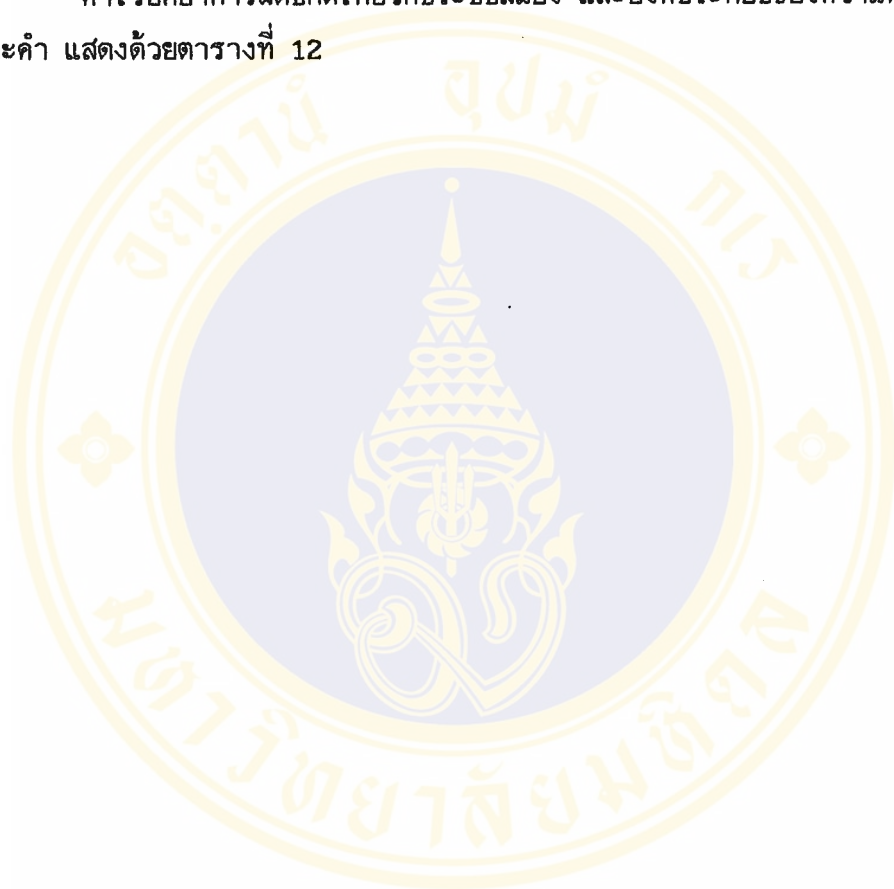
4. /bot kuci:t/
<หมดสติ+ตาย(เสียชีวิต)>

1. อาการ หมดสติไม่รู้สีกตัว
2. ตำแหน่ง สมอง
3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการ โดยการเป่าน้ำใส่ผู้ที่มีอาการเช่นนี้ จากนั้นจึงบีบนิ้วตามร่างกาย

5. /kutaw ʔabok/
<ร้อน+สมอง>
1. อาการ ร้อนสมอง จะร้อนภายในศีรษะและปวดศีรษะมาก
 2. ตำแหน่งที่เกิด สมอง
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ วิธีที่ 1 นำข้าวสารมาบดให้ละเอียด นำมาวางบนศีรษะ เชื่อว่าจะคลายร้อนลงได้ และทำให้สมองเย็นลงด้วย
วิธีที่ 2 นำใบมะขามประมาณ 1 กำมือ มาตำให้ละเอียด นำไปวางที่ศีรษะจะทำให้ทุเลาลงได้
6. /ju:k ʔali:k/
<บ้า+หมู>
1. อาการ ชักเกร็ง น้ำลายฟูมปาก ล้มลงโดยไม่รู้สีกตัว อาการคล้ายลมบ้าหมู
 2. ตำแหน่ง สมอง แขน ขา
 3. การรักษา ใช้เคล็ดในการรักษาควบคู่กับการใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ รักษาโดยนำกระโถกศีรษะของสัตว์ เช่น สุนัข สุนัข วัว หรือควาย มาแช่ในโอ่งน้ำใสใบส้มป่อยลงไป แช่ทิ้งไว้ประมาณ 7 วัน นำน้ำนั้นมาอาบ อาบในวันพระ 2 ครั้ง หลังจากนั้นนิมนต์พระมาสวดเพื่อขับไล่พิษบ้า ห้ามรับประทานหมู
7. /baw malu:n/
<อาการที่เกิดจากสิ่งที่มองไม่เห็น, ไม่มีตัวตน+นอนหลับไม่รู้สีกตัว>
1. อาการ นอนหลับโดยไม่รู้สีกตัว และเสียชีวิตในที่สุด อาการเช่นนี้ ในภาคอีสานเรียกว่า ไหลตาย
 2. ตำแหน่ง สมอง
 3. การรักษา เคล็ดในการรักษา

4. วิธีการ ถ้าพบผู้ที่นอนเพื่อไม่รู้สีกตัว ให้เอามือบีบที่เส้นไถ่กับสันเท้า จะทำให้ผู้ที่นอนหลับรู้สึกตัวขึ้น

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสมอง และองค์ประกอบของความหมายในแต่ละคำ แสดงด้วยตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสมอง 83

อาการผิดปกติเกี่ยวกับ ระบบสมอง		องค์ประกอบ		1. /tɕi pla:/	2. /tɕi pla: kraw/	3. /bat kuɕi:t/	4. /kanam mian/	5. /kutaw rabok/	6. /ju:k rai:k/	7. /baw malw:n/
		1.1 ปวด	1.1.1 ธรรมดา	/	/	/	/	/	/	/
1. อาการ		1.1.2 รุนแรง		/						
		1.2 หน้ามืด					/			
		1.3 ตาลาย					/			
		1.4 วิงเวียน					/			
		1.5 หมดสติ				/				
		1.6 ชัก-เกร็ง							/	
		1.7 น้ำลายฟูมปาก							/	
		1.8 ไม่รู้สึกตัว				/			/	/
		1.9 ร้อน						/		
		1.10 เสียชีวิต								/
2. ตำแหน่ง ที่เกิด	2.1 ศีรษะ			/	/		/			/
	2.2 สมอง					/		/	/	
	2.3 แขน								/	
	2.4 ขา								/	
3. ประเภท การรักษา	3.1 ยา สมุนไพร	3.1.1 พิษ					/	/	/	
		3.1.2 สัตว์					/		/	
		3.1.3 แร่ธาตุ	/			/	/			
		3.1.4 วัสดุ					/			
	3.2 เคล็ดในการรักษา	/	/		/					/
4. วิธีการ รักษา	4.1 สูดไอน้ำ						/			
	4.2 เป่า, พรมน้ำ	/		/						
	4.3 บีบนวด				/					
	4.4 สัก		/							
	4.5 วางบนหน้าผาก						/			
	4.6 อาบ							/		
	4.7 นิมต์พระ							/		
	4.8 ตอกต้นไม้		/							
	4.9 ดึงเส้น									/

3.1.2.6 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับลำตัว แขน และขา

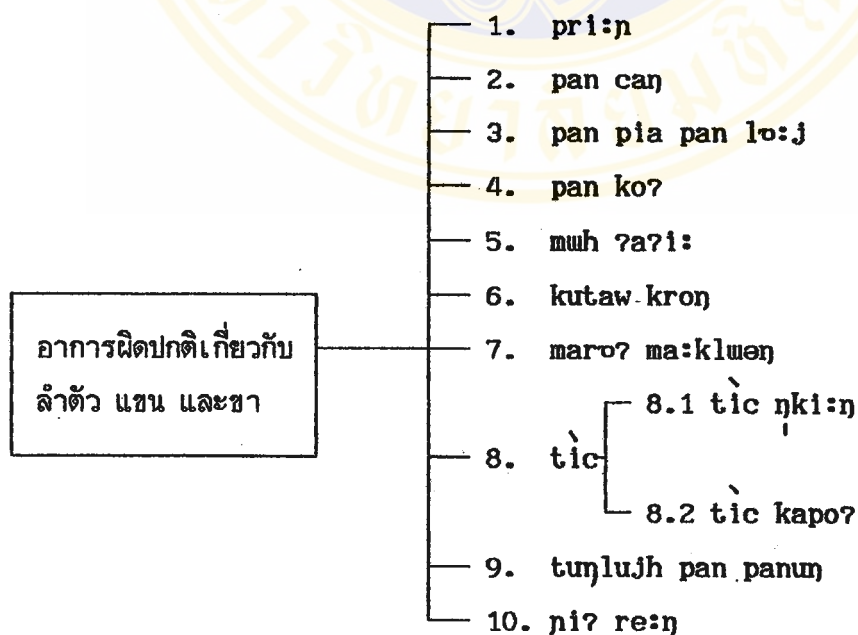
คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับลำตัว แขน และขา แบ่งได้ 10

อาการ

(1)	/pri:n/	'อาการคล้ายตะคริว'
(2)	/pan can/	'อาการชัก-เกร็ง'
(3)	/pan pia pan lo:ɯ/	'อาการแขนขาไม่มีแรง'
(4)	/pan koʔ/	'อาการที่เดินไม่ได้'
(5)	/muh ʔaʔi:/	'อาการครั่นเนื้อครั่นตัว'
(6)	/kutaw kron/	'อาการร้อนข้างใน'
(7)	/maroʔ ma:klwen/	'อาการตัวเหลือง'
(8)	/tìc/	'อาการปวด'
(9)	/tunluɯh pan panuɯ/	'อาการสะดือเป็นน้ำหนอง'
(10)	/niʔ re:n/	'อาการเมื่อย อ่อนเพลีย'

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับลำตัว แขนและขา แสดงด้วยแผนภูมิที่ 7

แผนภูมิที่ 7 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับลำตัว แขนและขา

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมาย ในคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับลำตัว แขน และขา ซึ่งมีจำนวน 11 คำ มีองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. ตำแหน่งที่เกิด เช่น แขน ขา เอว
2. อาการ เช่น แข็ง ชัก-เกร็ง อ่อนเพลีย
3. ประเภทการรักษา เช่น ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการรักษา เช่น กิน ทา ป้อนвод

ในองค์ประกอบหลัก ยังแบ่งออกได้ ดังนี้

1. ตำแหน่งที่เกิด แยกออกเป็น

- 1.1 ตา
- 1.2 แขน
- 1.3 ขา
- 1.4 น่อง
- 1.5 ลำตัว
- 1.6 เล็บ
- 1.7 เอว
- 1.8 สะโพก
- 1.9 สะต้อ
- 1.10 ภายในร่างกาย

2. อาการ แยกออกเป็น

- 2.1 แข็ง
- 2.2 ชัก-เกร็ง
- 2.3 ขยับ-งอไม่ได้
- 2.4 อ่อนเพลีย
- 2.5 ไม่รู้สึกตัว
- 2.6 ยกไม่ขึ้น
- 2.7 เดินไม่ได้
- 2.8 ครั่นเนื้อครั่นตัว
- 2.9 ตัวร้อน
- 2.10 ปากแห้ง น้ำลายเหนียว

- 2.11 เปื้ออาหาร
- 2.12 ง่วง
- 2.13 ทงุดหงิด
- 2.14 ตัวเหลือง
- 2.15 ปวด
- 2.16 มีน้ำหนอง
- 3. ประเภทการรักษา แยกออกเป็น
 - 3.1 ยาสมุนไพร
 - 3.1.1 พืช
 - 3.1.2 สัตว์
 - 3.1.3 แร่ธาตุ
 - 3.1.4 วัสดุ
 - 3.2 เคสึตในการรักษา
- 4. วิธีการรักษา แยกออกเป็น
 - 4.1 กิน
 - 4.2 ทา
 - 4.3 บีบขวด
 - 4.4 เป่ามนต์
 - 4.5 ประคบ
 - 4.6 โรยใส่
 - 4.7 นอนทับ
 - 4.8 พรมน้ำ
 - 4.9 ทายเอง

องค์ประกอบของความหมายของคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับลำตัว แขน
ขา จำนวน 11 คำ ดังนี้

1. /pri:n/
 1. อาการ กล้ามเนื้อเกร็งแข็ง
 2. ตำแหน่ง แขนและขา
 3. การรักษา เคสึตในการรักษา

4. วิธีการ บีบนิ้วบริเวณที่เกิดอาการ
2. /pan can/
<เป็น+ชัก-เกร็ง>
1. อาการ ชักเกร็ง ไม่รู้สึกตัว
 2. ตำแหน่ง ลำตัว แขน ขา
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพรควบคุมกับเคล็ดในการรักษา
 4. วิธีการ อมน้ำพันตามตัวผู้ป่วย แล้วบีบนิ้วตามร่างกาย
3. /pan pia pan lɔːj/
<เป็น+เปลี่ย+เป็น+ง่อย>
1. อาการ อ่อนเพลีย ไม่มีแรง แขนขาขยับไม่ขึ้น
 2. ตำแหน่ง แขนและขา
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ รักษาโดยใช้สมุนไพร 4 ชนิดคือ ใบอ้อยคำ ยาหัว บอระเพ็ด และเครื่องมือกระทบต่าย โดยนำเอาเครื่องมือกระทบต่าย ซึ่งมี 2 ชนิดคือ ตัวผู้จะมีใบสีขา และตัวเมีย จะมีใบสีแดง ก่อนชูดรากเครื่องมือกระทบต่าย ผู้ชูดต้องตั้งคายนีธ (เครื่องบูชา) บูชา ด้วย เทียน 1 คู่เงิน 2 สลึง นำรากเครื่องมือกระทบต่ายเพียง 2-3 รากมาล้างให้สะอาด นำใบอ้อยคำมา 2-3 ใบ ยาหัว 2-3 หัว และบอระเพ็ดมาตัด 2-3 คืบ หั่นเป็นท่อน ๆ นำมาใส่หม้อดิน เทน้ำลงไป 3 ถ้วย เคี่ยวให้งวดจนเหลือ 1 ถ้วย ให้ผู้ป่วยดื่มแล้วคว่ำถ้วย คว่ำหม้อดิน หลังจากนั้นสักครู่ผู้ป่วยจะมีอาการหนาวสั่นคล้ายอาการแพ้ยา ให้นำผ้าห่มหนา ๆ มาคลุมให้เหงื่อโทรมแล้วนำผู้ป่วยอาบน้ำทันที อาการดังกล่าวก็จะหายไป

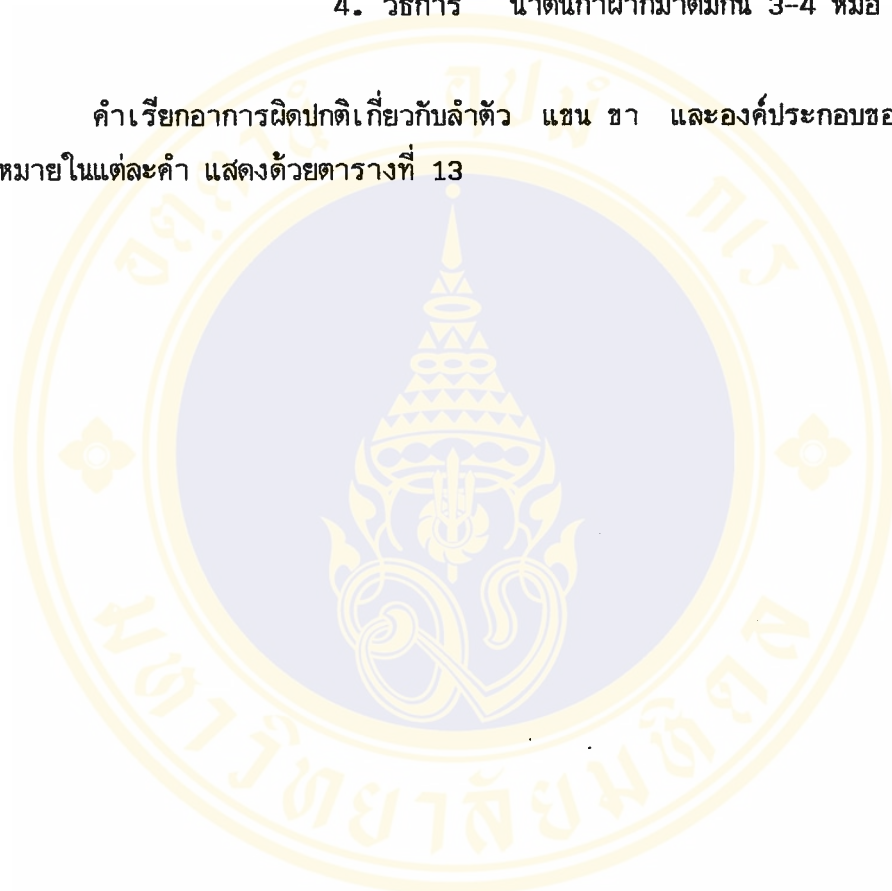
4. /pan koʔ/
<เป็น+เดินไม่ได้>
1. อาการ อ่อนเพลียเดินไม่ได้
 2. ตำแหน่ง ขา
 3. การรักษา ปล่อยให้หายเอง
 4. วิธีการ -
5. /muhʔaʔiː/
<ร้อน+ท้อง>
1. อาการ ครั่นเนื้อครั่นตัว ตัวร้อน ปากแห้ง
น้ำลายเหนียว เบื่ออาหาร ง่วงนอนบ่อย
 2. ตำแหน่ง ลำตัว
 3. การรักษา เวทย์มนต์คาถา ควบคู่กับใช้
ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ รักษาโดยหมอมนต์ หมอมนต์นำปูนที่ใช้กิน
กันมาก ทาบริเวณหลังของผู้ป่วยแล้ว
เสกคาถากำกับ ทำเช่นนี้ทุกเย็นประมาณ
3 วัน อาการจะหายไป
6. /kutaw kron/
<ร้อน+ท้อง>
1. อาการ ร้อนใน หงุดหงิด กระสับกระส่าย
รับประทานอาหารไม่ได้
 2. ตำแหน่ง ภายในร่างกาย
 3. การรักษา เวทย์มนต์คาถา ควบคู่กับ
การใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ รักษาโดยนำไส้เดือน มารีดเอาข้อออก
แล้วนำไปตากแดดให้แห้งสนิท ไม่มีกลิ่น
นำมาแช่ในช้ำน้ำที่เตรียมไว้ แช่นาน
1 ชั่วโมง ให้ผู้ป่วยดื่มและทาตัวบ่อย ๆ
ช่วยบรรเทาได้ ถ้าอาการนี้เกิดกับเด็ก
ต้องนำไปให้หมอมนต์รักษา โดยการเป่า

7. /marɔʔ ma:kluəŋ/
<ไข่+หมากเหลือง>
(ชื่อโรค)
1. อาการ ตัวเหลือง เล็บมือเล็บเท้าและตาเหลือง มีอาการง่วงนอน รับประทานอาหารไม่ได้
 2. ตำแหน่ง ลำตัว ตา เล็บมือ และเล็บเท้า
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ นำว่านหัวใหญ่มาต้มกิน
8. /tɕi kɕi:ŋ/
<ปวด+เอว>
1. อาการ ปวดเอว
 2. ตำแหน่ง เอว
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ รักษาโดยชุดเอาเปลือกต้นไม้แดง 2 กำมือ ผสมกับเมล็ดข้าวสารเจ้า 7 เมล็ดห่อด้วยผ้าดำ นำไปนึ่ง ยกวางวางกับพื้นแล้วนอนทับบริเวณเอว
9. /tɕi kaphoʔ/
<ปวด+สะโพก>
1. อาการ ปวดสะโพก
 2. ตำแหน่ง สะโพก
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ นำขี้ผึ้งมาลนไฟให้ร้อน ๆ แล้วนำมาประคบบริเวณที่ปวด
10. /tɕɯŋlu:jɰ pan panuŋ/
<สะดือ+เป็น+น้ำหนอง>
1. อาการ เป็นน้ำหนอง พบมากในทารก
 2. ตำแหน่ง สะดือ
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพรและวัสดุที่นำมาใช้รักษา
 4. วิธีการ วิธีที่ 1 นำตะไคร่น้ำมาบดให้ละเอียด โรยใส่สะดือเด็ก
วิธีที่ 2 นำเสื้อผ้า ๆ มาเผาไฟ นำขี้เถ้าที่ได้จากการเผาโรยใส่สะดือ

11. /pi? re:n/
<หมด+แรง>

1. อาการ อ่อนเพลีย เมื่อยล้า รับประทานอาหาร
ไม่ได้
2. ตำแหน่ง ลำตัว แขน และขา
3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการ นำต้นกาฝากมาต้มกิน 3-4 หม้อ

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับลำตัว แขน ขา และองค์ประกอบของ
ความหมายในแต่ละคำ แสดงด้วยตารางที่ 13

องค์ประกอบ		คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับลำตัว แขนและขา		1. /pa:ŋ/	2. /pan can/	3. /pan pia pan ɔ:ɔ:/	4. /pan kor/	5. /mnh ʔaʔi:ʔ/	6. /kɔtaw kɔn/	7. /maʔoʔ/	8. /ɕiɕ ʔki:n/	9. /ɕiɕ kaʔoʔ/	10. /hnhɔɔh pan panun/	11. /hiʔ re:ʔ/
1. ตำแหน่งที่เกิด	1.1 ตา									/				
	1.2 แขน		/	/										/
	1.3 ขา		/	/	/									/
	1.4 น่อง	/												
	1.5 ลำตัว		/			/	/	/						/
	1.6 เล็บ									/				
	1.7 เหว										/			
	1.8 สะโพก											/		
	1.9 สะตือ												/	
	1.10 ภายในร่างกาย									/				
2. อาการ	2.1 แฉียง	/	/											
	2.2 ชัก-เกร็ง		/											
	2.3 ชยับ-งอไม่ได้	/												
	2.4 ย่อนเหนียว			/	/									/
	2.5 ไม่รู้สึกตัว								/					
	2.6 ยกไม่ขึ้น			/										
	2.7 เดินไม่ได้			/	/									
	2.8 ครั่นเนื้อครั่นตัว						/							
	2.9 ตัวร้อน							/						
	2.10 ปากแห้ง น้ำลายเหนียว								/					
	2.11 เบื่ออาหาร								/	/	/			/
	2.12 ง่วง								/		/			
	2.13 ชงุดหงิด									/				
	2.14 เหลือง										/			
	2.15 ปวด											/	/	
	2.16 มีน้ำพอง													/
3. ประเภทการรักษา	3.1 ยาสมุนไพร	3.1.1 พืช			/		/		/	/	/	/	/	/
		3.1.2 สัตว์												
		3.1.3 แร่ธาตุ	/		/	/							/	
		3.1.4 วัสดุ										/	/	
	3.2 เคล็ดในการรักษา	/			/						/	/	/	
4. วิธีการรักษา	4.1 กัม			/				/	/					/
	4.2 ทา							/	/					
	4.3 นึบนิ้ว	/	/											
	4.4 เป่าลม							/	/					
	4.5 ประคบ											/		
	4.6 โรยใส่												/	/
	4.7 นอนทับ										/		/	
	4.8 เวรน้ำ													
	4.9 ร่ายเสน่ห์	/			/									

3.1.2.7 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับปากและอวัยวะภายในช่องปาก

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับปากและอวัยวะภายในช่องปากนี้

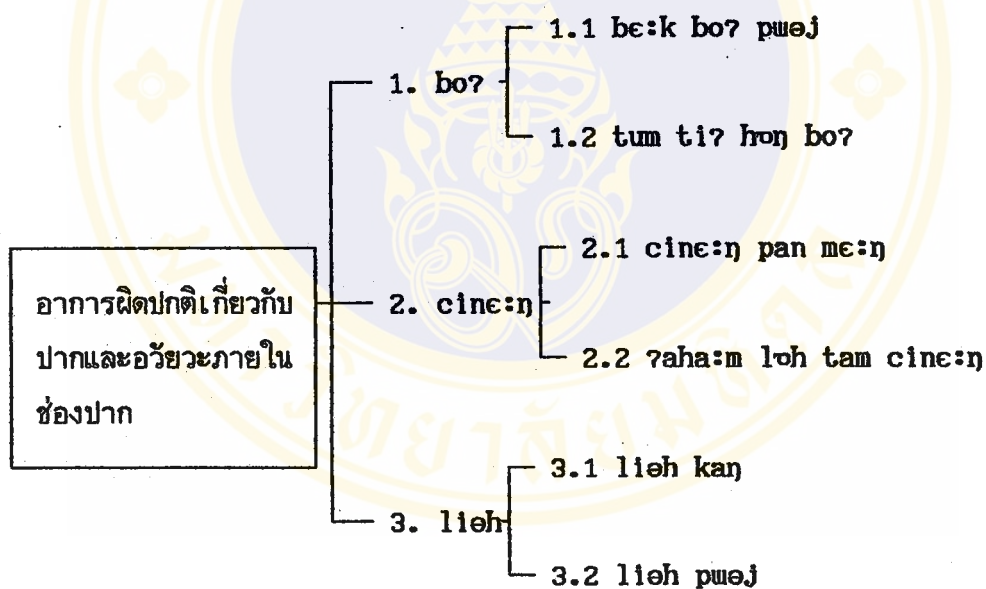
แบ่งตามลักษณะของอวัยวะได้ 3 คำ ได้แก่

(1) /boʔ/	'ปาก'
(2) /cine:ŋ/	'ฟัน'
(3) /lieh/	'ลิ้น'

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับปากและอวัยวะภายในช่องปาก แสดงด้วย

แผนภูมิที่ 8

แผนภูมิที่ 8 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับปากและอวัยวะภายในช่องปาก

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมาย ในคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับปากและอวัยวะภายในช่องปาก มีจำนวน 6 คำ มีองค์ประกอบหลักดังนี้

1. อาการ เช่น เปื่อย ตุ่ม ปวด
2. ตำแหน่งที่เกิด เช่น มุมปาก ปาก
3. ประเภทการรักษา เช่น ยาสมุนไพร มนต์คาถา

4. วิธีการรักษา เช่น กิน เคี้ยว ทา

ในองค์ประกอบหลัก ยังแยกออกไปได้ดังนี้

1. อาการ แยกออกเป็น
 - 1.1 เปื่อย
 - 1.2 ตุ่ม
 - 1.3 แสบร้อน
 - 1.4 ปวด
 - 1.5 เลือด
 - 1.6 แฉง
2. ตำแหน่งที่เกิด แยกออกเป็น
 - 2.1 มุมปาก
 - 2.2 ช่องปาก
 - 2.3 เพดานปาก
 - 2.4 ลิ้น
 - 2.5 ฟัน
 - 2.6 เหงือก
3. ประเภทการรักษา แยกออกเป็น
 - 3.1 ยาสมุนไพร
 - 3.1.1 พืช
 - 3.1.2 สัตว์
 - 3.1.3 แร่ธาตุ
 - 3.1.4 วัสดุอื่น
 - 3.2 มนต์คาถา
 - 3.3 เคล็ดในการรักษา
4. วิธีการรักษา แยกออกเป็น
 - 4.1 กิน
 - 4.2 เคี้ยว
 - 4.3 ทา

4. วิธีการ วิธีที่ 1 นำกำมะถันมาผสมกับขมิ้นและ
 กระเทียม กะให้เท่า ๆ กัน นึ่ง
 ให้สุก ท่อด้วยสำลี อุดที่รู
 วิธีที่ 2 ชูดเอากำมะละกอละกอบ ผสมกับ
 เกลือ และกระเทียมที่เผาไฟ
 แล้ว อย่างละเท่า ๆ กัน อุดที่รู
 ฟัน

4. /ʔaha:m loh tam ci:ŋ/

<เลือด+ออก+ตาม+ฟัน>

1. อาการ เลือดออกตามไรฟัน
2. ตำแหน่ง ฟัน, เหงือก
3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการ นำยางต้นประดู่มาทาเหงือก

5. /liəh kan/

<ลิ้น+แข็ง>

1. อาการ ลิ้นแข็ง
2. ตำแหน่ง ลิ้น
3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการ เคี้ยวใบมะขามอ่อน

6. /liəh puej/

<ลิ้น+เปื่อย>

1. อาการ เปื่อย
2. ตำแหน่ง ลิ้น
3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการ กินเปลือกไม้ ที่มีรสฝาดหรือเอายาง
 ไม้ประดู่มาทา

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับปากและอวัยวะภายในช่องปาก และ
 องค์ประกอบความหมายในแต่ละคำ แสดงด้วยตารางที่ 14

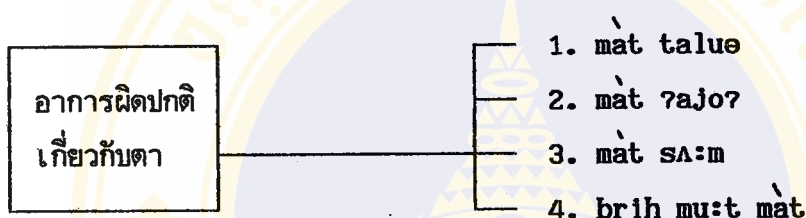
3.1.2.8 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา แบ่งได้ 4 อาการ ได้แก่

(1) /màt taluə/	'อาการตาฝ้ามัว'
(2) /màt ʔajɔʔ/	'อาการตาแดง'
(3) /màt sɛ:m/	'อาการตาฝ้าในเวลากลางคืน'
(4) /brih mu:t màt/	'อาการที่มีฝุ่นเข้าตา'

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา แสดงด้วยแผนภูมิที่ 9

แผนภูมิที่ 9 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมาย ในคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา มีจำนวน 4 คำ มีองค์ประกอบหลักดังนี้

1. อาการ เช่น เป็นแผ่นฝ้า มัว แดง
2. ประเภทการรักษา เช่น ยาสมุนไพร มนต์คาถา
3. วิธีการรักษา เช่น หยอด ถู พอก

ในองค์ประกอบหลัก ยังแยกออกไปดังนี้

1. อาการ แยกเป็น
 - 1.1 แผ่นฝ้า
 - 1.2 มัว
 - 1.3 แดง
 - 1.4 ระคายเคือง
2. ประเภทการรักษา แยกเป็น
 - 2.1 ยาสมุนไพร
 - 2.1.1 ฟีช
 - 2.1.2 สัตว์

- 3.1.3 แร่ธาตุ
- 3.1.4 วัสดุอื่น
- 2.2 มนต์คาถา
- 2.3 เคล็ดในการรักษา
- 3. วิธีการรักษา แยกเป็น
 - 3.1 ทยอต
 - 3.2 ฤ
 - 3.3 พอก
 - 3.4 ล้างหน้า
 - 3.5 คล้องคอ

องค์ประกอบของความหมายของคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา จำนวน 4

คำ มีดังนี้

1. /mat talue/
<ตา+ตาต่อ>	1. อาการ ตาเป็นแผ่นฝ้า 2. การรักษา ใช้เวทย์มนต์คาถาควบคู่กับการใช้ยาสมุนไพรและกลวิธี 3. วิธีการ วิธีที่ 1 ไปหาหมอมนต์ หมอมนต์จะใช้ รากผักคะยงมาตัดเป็นท่อน ๆ 7 ท่อน ผูกด้วยด้ายดำคล้องคอผู้ป่วย
วิธีที่ 2 นำจีวรพระสงฆ์ แห่ในขันน้ำ 1 คั้น นำไปล้างหน้าทุกเช้า เชื่อว่าทำให้มองเห็นดีขึ้น
2. /mat ʔajɔʔ/
<ตา+ตาแดง>	1. อาการ ตาแดง 2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร 3. วิธีการ วิธีที่ 1 นำใบพลูแก่ ๆ สี่เหลี่ยมจัด 5-10 ใบ ชี้ หรือตำให้ละเอียดผสมกับน้ำ แล้วกรอง

ด้วยผ้าขาว นำน้ำที่กรองได้มา
เป็นยาหยอดตา

วิธีที่ 2 นำเกลือ 1 ช้อนละลายกับน้ำที่
สะอาด แล้วนำน้ำเกลือมาหยอด
ที่ตาจะรู้สึกแสบ แต่เชื่อว่าจะทำ
ให้ตาแดงทุเลาลงได้

วิธีที่ 3 นำปูนมาหักขาเพียง 1 ขา
แล้วเอาเนื้อขาน้ำปูนมาถูขอบตา
น้ำมันที่ขาน้ำปูนจะช่วยบรรเทาตา
แดงได้

3. /mat sa:m/
<ตา+ฟาง>

1. อาการ ตาแฉับในเวลากลางคืน
2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
3. วิธีการ นำยอดผักบุ้งแดง 5-6 ยอด มาตำให้
ละเอียด นำมาพอกตาทั้ง 2 ข้าง
ประมาณ 10-15 นาทีทุกเย็น จนอาการ
ดีขึ้น

4. /brih mu:t mat/
<ฝุ่น+เข้า+ตา>

1. อาการ ระคายเคืองเนื่องจากฝุ่นเข้าตา
2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
3. วิธีการ นำเอาใบหูเสือ 1 ใบ มารวมไฟแล้ว
ปล่อยให้เย็น หลังจากนั้นบีบน้ำเอาน้ำมา
หยอดที่ตาจะรู้สึกเย็นตา เชื่อว่าฝุ่นจะ
ออกมาพร้อมกับน้ำยาที่หยอดตานั่นเอง

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา และองค์ประกอบของความหมายในแต่ละ
คำ แสดงด้วยตารางที่ 15

องค์ประกอบ		คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา		1. /màt tǎiue/	2. /màt rǎjǎj/	3. /màt sǎ:w/	4. /brɪh mu:t mat/
1. อาการ	1.1 แผ่นผ้า			/			
	1.2 ม้ว					/	
	1.3 แดง				/		
	1.4 ระคายเคือง				/		/
2. ประเภทการรักษา	2.1 ยาสมุนไพร	2.1.1 พืช			/	/	/
		2.1.2 สัตว์			/		
		2.1.3 แร่ธาตุ			/		
		2.1.4 วัสดุ					
	2.2 มนต์คาถา			/			
	2.3 เคล็ดในการรักษา			/			
3. วิธีรักษา	3.1 หยอดตา				/		/
	3.2 ถู				/		
	3.3 พอก					/	
	3.4 ล้างหน้า			/			
	3.5 คล้องคอ			/			

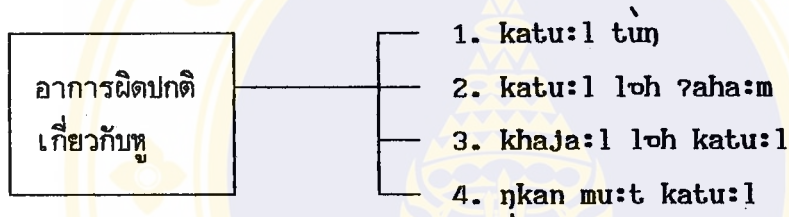
3.1.2.9 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับหู

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับหู แบ่งได้ 4 อาการ ได้แก่

(1) /katu:l tũn/	'อาการที่หูไม่ได้ยินเสียง'
(2) /katu:l loh ʔaha:m/	'อาการที่เลือดออกจากหู'
(3) /khaja:l loh katu:l/	'อาการที่มีลมออกจากหู'
(4) /ŋkan mu:t katu:l/	'อาการที่มีแมลงเข้าหู'

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับหู แสดงด้วยแผนภูมิตี่ 10

แผนภูมิตี่ 10 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับหู

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมาย ในคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับหูมีจำนวน 4 คำ มีองค์ประกอบหลักดังนี้

1. อาการ เช่น ไม่ได้ยิน เลือดออก
 2. ประเภทการรักษา เช่น ยาสมุนไพร มนต์คาถา
 3. วิธีการรักษา เช่น ไรยใส่ เป่า สูบ
- ในองค์ประกอบหลัก ยังแยกออกไปได้ดังนี้

1. อาการ แยกเป็น
 - 1.1 ไม่ได้ยิน
 - 1.2 มีน้ำสีขาวขุ่น
 - 1.3 เลือด
 - 1.4 แมลง
 - 1.5 ลม
2. ประเภทการรักษา แยกเป็น
 - 2.1 ยาสมุนไพร

- 2.1.1 ฟิช
- 2.1.2 สัตว์
- 2.1.3 แร่ธาตุ
- 2.2 มนต์คาถา
- 2.3 เคล็ดในการรักษา
- 3. วิธีการรักษา แยกเป็น
 - 3.1 ไรยไส
 - 3.2 เป่า
 - 3.3 สูบ
 - 3.4 ทยอด

องค์ประกอบของความหมายของคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับหู จำนวน 4 คำ มีดังนี้

1. /katu:l tɯŋ/
<หู+ทวน>	1. อาการ หูข้างหนึ่งข้างใดไม่ได้ยิน และมีน้ำสีขาวขุ่นไหลออกมา 2. การรักษา รักษาโดยใช้ยาสมุนไพร 3. วิธีการ วิธีที่ 1 นำสารส้มบด ไรยไสหู
วิธีที่ 2 นำเอาผักต้นลิ้นทะเลมาเผาใส่หู
2. /katu:l lɔh ʔaha:m/
<หู+ออก+เลือด>	1. อาการ มีเลือดไหลออกจากหู 2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร และเวทย์มนต์คาถา 3. วิธีการ วิธีที่ 1 ทาหมอมนต์ ให้หมอมนต์เป่ามนต์
วิธีที่ 2 นำเอาใบบัวแห้งมาบด แล้วมวนด้วยใบตองคล้ายบุหรี่ นำมาสูบ จะช่วยให้เลือดหยุดไหล
3. /khaja:l lɔh katu:l/
<ลม+ออก+หู>	1. อาการ มีลมออกหู 2. การรักษา ใช้เคล็ดในการรักษา

3. วิธีการ โดยการเป่าลมเข้าไปในหู
4. /ŋkan mu:t katu:l/
<แมลง+เข้า+หู>
1. อาการ แมลงเข้าหู
 2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพรมานำ
 3. วิธีการ นำใบยาสูบมาผสมน้ำเล็กน้อย เอาน้ำที่แช่ใบยาสูบมาหยอดลงไปในหู แมลงจะออก

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับหู และองค์ประกอบของความหมายในแต่ละคำ แสดงด้วยตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ตารางแสดงกลุ่มความหมายของกลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับหู

คำเรียกอาการผิดปกติ เกี่ยวกับหู		องค์ประกอบ			
		1. /kətu:1 tɯŋ/	2. /kətu:1 loŋ ʔaha:m/	3. /kha:ja:1 loŋ kətu:1/	4. /ŋkan mu:t kətu:1/
1. อาการ	1.1 ไม่ได้ยิน	/			
	1.2 มีน้ำสีขาวขุ่น	/			
	1.3 เลือด		/		
	1.4 แมลง				/
	1.5 ลม			/	
2. ประเภท การรักษา	2.1 ยา สมุนไพร	2.1.1 พืช	/	/	/
		2.1.2 สัตว์			
		2.1.3 แร่ธาตุ	/		
	2.2 มนต์คาถา		/		
	2.3 เคล็ดในการรักษา			/	
3. วิธีการ รักษา	3.1 โรยใส่	/			
	3.2 เป่า		/	/	
	3.3 สูบ		/		
	3.4 หยอด				/

3.1.2.10 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับจมูก

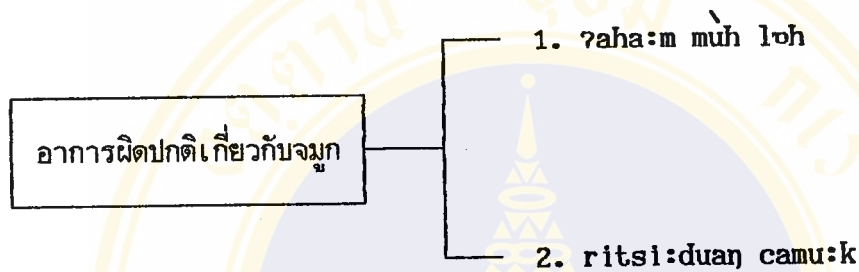
คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับจมูก แบ่งได้ 2 อาการ ได้แก่

(1) /ʔaha:m mǔh loh/ 'อาการเลือดออกจมูก'

(2) /ritsi:duan camu:k/ 'อาการริดสีดวงจมูก'

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับจมูก แสดงด้วยแผนภูมิที่ 11

แผนภูมิที่ 11 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับจมูก

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมาย ในคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับจมูก ซึ่งมีจำนวน 2 คำ มีองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. อาการ เช่น ปวด คั้น มีกลิ่น
2. ประเภทการรักษา เช่น ยาสมุนไพร
3. วิธีการรักษา เช่น สูบ

ในองค์ประกอบหลัก แยกออกไปได้ ดังนี้

1. อาการ แยกเป็น
 - 1.1 เลือดออก
 - 1.2 ปวด
 - 1.3 คั้น
 - 1.4 มีกลิ่น
2. ประเภทการรักษา แยกเป็น
 - 2.1 ยาสมุนไพร
 - 2.1.1 ฟ้าซ
 - 2.1.2 ลัตว์
 - 2.1.3 แร่ธาตุ

2.1.4 วัสดุอื่น

3. วิธีการรักษา แยกเป็น

3.1 สูบ

องค์ประกอบของความหมายของคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับจมูก จำนวน 2 คำ มีดังนี้

1. /ʔahá:m muh lɔh/
<เลือด+จมูก+ออก>	1. อาการ เลือดออกจมูก
2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพรมานวด
3. วิธีการ นำใบมะกอกแห้งมาหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ และใช้มีดขูดเอาเขาควายฝืดอกนำมาบดให้ละเอียดผสมกับใบมะกอกแห้งที่หั่นเตรียมไว้ ทำเป็นมวนยาแล้วสูบ
2. /rutsi:duan camu:k/
<ริดสีดวง+จมูก>	1. อาการ ปวดจมูก และมีอาการคันในจมูกและมีกลิ่นเหม็น บางครั้งมีเลือดออก
2. การรักษา ใช้ยาสมุนไพรมานวด
3. วิธีการ เอาใบไม้แห้งมาหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ เอาใบตองแห้งหั่นเป็นมวนยาสูบแล้วใช้สูบบ่อย ๆ

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับจมูก และองค์ประกอบของความหมายในแต่ละคำ แสดงด้วยตารางที่ 17

คำเรียกอาการผิดปกติ เกี่ยวกับจมูก		1. /รหระ:๓ ๓๒๒ 1๐๒/	2. /r1tsr1:dunq camu:k/
1. อาการ	1.1 เลือด	/	/
	1.2 ปวด		/
	1.3 คัน		/
	1.4 มีกลิ่น		/
2. การรักษา	2.1 ยา สมุนไพร	2.1.1 พืช	/
		2.1.2 สัตว์	/
		2.1.3 แร่ธาตุ	
		2.1.4 วัสดุ	
3. วิธีการรักษา	3.1 สูบ	/	/

3.1.2.11 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับดวง

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับดวง ในการศึกษาพบ 1 อาการ

ได้แก่

- (1) /ʔame:m/ 'อาการดวงบวม'
 ลักษณะคล้ายเป็นดวงทุม การรักษา
 ให้นำผลน้อยหน่าที่ตายคาต้น นำมา
 ผนผสมกับน้ำ ทาบริเวณที่บวม และ
 มีชื่อห้ามอยู่ประการหนึ่ง คือห้ามกิน
 เนื้อไก่

3.1.2.12 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์

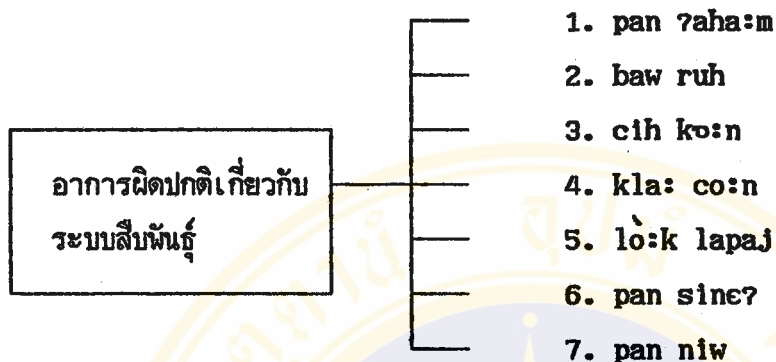
คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ แบ่งได้ 7 อาการ

ได้แก่

- (1) /pan ʔaha:m/ 'อาการประจำเดือนมาไม่เป็นปกติ'
 (2) /baw ruh/ 'อาการตกเลือด'
 (3) /cih ko:n/ 'คลอดลูก'
 (4) /kla: co:n/ 'อาการที่ลูกอัมตะเลื่อนขึ้น'
 (5) /lo:k lapaj/ 'อาการหนองใน'
 (6) /pan sineʔ/ 'อาการตุ่มขึ้นบริเวณอวัยวะเพศชาย'
 (7) /pan niw/ 'อาการปัสสาวะไม่ออก'

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ แสดงด้วยแผนภูมิที่ 12

แผนภูมิที่ 12 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมาย ในคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ ซึ่งมีจำนวน 7 คำ มีองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. อาการ เช่น เลือดออก ตุ่มหนอง แสบ
2. เพศ เช่น หญิง ชาย
3. ประเภทการรักษา เช่น ยาสมุนไพร ไปโรงพยาบาล
4. วิธีการรักษา เช่น ดื่มน้ำ กิน แค

ในองค์ประกอบหลัก ยังแยกออกไปได้ ดังนี้

1. อาการ แยกเป็น
 - 1.1 เลือด
 - 1.1.1 กระปริงกระปรอย
 - 1.1.2 ตก
 - 1.2 คลอ่ด
 - 1.3 ตุ่ม
 - 1.4 หนอง
 - 1.5 แสบ
 - 1.6 ปัสสาวะ
 - 1.6.1 หยด
 - 1.6.2 ไม่ออก

- 1.7 ปวด
2. เพศ แยกเป็น
 - 2.1 เพศชาย
 - 2.2 เพศหญิง
3. ประเภทการรักษา แยกเป็น
 - 3.1 ยาสมุนไพร
 - 3.1.1 พืช
 - 3.1.2 สัตว์
 - 3.1.3 แร่ธาตุ
 - 3.1.4 วัสดุอื่น
 - 3.2 เคล็ดในการรักษา
 - 3.3 ไปรักษาที่โรงพยาบาล
4. วิธีการรักษา แยกเป็น
 - 4.1 ต้ม
 - 4.2 กิน
 - 4.3 แخذ

องค์ประกอบของความหมายของคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์
จำนวน 7 คำ มีดังนี้

1. /pan ʔaha:m/
<เป็น+เลือด>	1. อาการ ประจำเดือนมาไม่เป็นปกติ
	2. เพศ หญิง
	3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
	4. วิธีการ รักษา โดยนำรากไม้ตัวแดงที่มีใบเป็นขน
ประมาณ 3-4 ราก ใส่น้ำประมาณ 5
ถ้วย มาต้มดื่ม

2. /baw ruh/
 <อาการที่เกิดจากสิ่ง
 ไม่มีตัวตน, มองไม่เห็น+
 แห้งลูก>
1. อาการ ตกเลือด(แห้ง)
 2. เพศ หญิง
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ นำเชื้อขาว ๆ ในกระบอกไม้ไผ่มาต้มดื่ม

3. /cih ko:n/
 <คลอด+ลูก>

1. อาการ คลอดลูก
2. เพศ หญิง
3. การรักษา -
4. วิธีการ -

ข้อห้าม

- ตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอด มีดังนี้คือ
1. ห้ามรับประทานข้าวในหม้อ โดยไม่ตักข้าวออกจากหม้อ เชื่อว่าทำให้คลอดยาก
 2. ห้ามรับประทานกบ เขียด
 3. ห้ามฆ่าสัตว์มาปรุงอาหาร เชื่อว่าจะทำให้เด็กที่เกิดมาพิการได้
 4. ถ้ารับประทานอาหารที่เป็นท่อ ๆ เช่น ท่อหมกปลา หลังรับประทานเสร็จแล้วต้องจัดภาชนะที่ใช้ห่อให้กระจายออกแล้วจึงทิ้ง เชื่อว่าถ้าไม่กระจายออก จะทำให้ยากต่อการคลอดลูก
 5. ห้ามเก็บของที่ลอยน้ำมา เพราะเชื่อว่าจะทำให้ลูกและแม่มีอาการหนาวสั่น และชัก
 6. ห้ามเก็บกานไม้หรือเปลือกไม้มามัดรวมกันไว้กับท่อนไม้ เพราะเมื่อคลอดลูกจะทำให้มีอุจจาระไหลปนออกมาด้วย
 7. ห้ามนั่งคานไม้ไผ่ หรือประตู เชื่อว่าจะทำให้คลอดยาก
 8. ห้ามดูหญิงมีครรภ์คนอื่น ๆ คลอด เชื่อว่าจะทำให้เกิดอาการตาฟางได้

9. เมื่อคลอดแล้วห้ามกินแตงไทยสุก เชื่อว่าทำให้ซาบริเวณเขา
10. เมื่อคลอดแล้วห้ามกินผักชะอมเพราะเชื่อว่าจะทำให้แขนขาชาได้
11. เมื่อคลอดแล้ว ห้ามกินของประเภทสิ่งที่หมักดอง ปลาร้า เกลือ ตลอดจนอาหารประเภทเนื้อ เช่น ไก่ หมู
12. เมื่อคลอดแล้ว ห้ามกินผลไม้ประเภทห้อย ๆ เชื่อว่าทำให้มดลูกหย่อนได้
13. ขณะอยู่ไฟห้ามกินเนื้อวัว ควาย นก หนู กบ ปลาสลิต และปลาชิว ให้กินพวกผักสมุนไพร เช่น ช่า ตะไคร้

ความเชื่อในเรื่องการตัดสายสะดือเด็ก

1. การตัดสายสะดือเด็ก ให้ใช้ผิวไม้ไผ่ตัด ถ้าใช้ของของมีคมอื่น เชื่อว่าทำให้ทารกเมื่อโตขึ้นมีจิตใจโหดเหี้ยม และก้าวร้าว
2. การตัดสายสะดือเด็ก ควรตัดยาวประมาณหัวเข่าเด็ก แล้วมัดไว้ ห่อด้วยผ้าอ้อม ซึ่งควรใช้ผ้าสีดำ แล้วนำไปวางบนกระดิ่ง และนำเอาเขม่าดำมาแต้มหน้าผาก เชื่อว่าสามารถป้องกันพวกผีปอบมารบกวน

4. /kla: co:n/

<อวัยวะเพศชาย+ชั้น>

1. อาการ ปวดอวัยวะ จะปวดข้างใดข้างหนึ่ง จะปวดมากในขณะที่ลู่อวัยวะมีการเลื่อนชั้น จะทำให้ลู่อวัยวะข้างนั้นหลุดหายไป
2. เพศ ชาย
3. การรักษา ไปโรงพยาบาล
4. วิธีการ -

5. /lo:k lapaj/
<โรค+ผู้หญิง>
1. อาการ หนองใน
 2. เพศ ชาย
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพรม
 4. วิธีการ วิธีที่ 1 นำแก่นต้นซี่เหล็กป่า 2-4 ชั้น ต้มผสมกับว่านหัวใหญ่ นำมาต้ม
วิธีที่ 2 นำแก่นต้นสะเดาต้มผสมกับแก่นไม้บก อย่างละ 4-5 ชั้น นำมาต้ม
6. /pan sineʔ/
<เป็น+แสบ, ร้อน>
1. อาการ ตุ่มมีหนอง แสบร้อนชั้นบริเวณอวัยวะเพศชาย
 2. เพศ ชาย
 3. การรักษา ใช้เคล็ดในการรักษา
 4. วิธีการ ลงไปแช่น้ำ
7. /pan niw/
<เป็น+น้ำ>
1. อาการ ปัสสาวะไม่ออก หรือปัสสาวะเป็นหยด ๆ และมีอาการปวด
 2. เพศ ชายและหญิง
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพรม
 4. วิธีการ วิธีที่ 1 นำต้นหญ้าใบโต ซึ่งมีใบคล้ายใบมะขามป้อมมาต้มกิน
วิธีที่ 2 นำต้นกาฝากมาต้มกิน
วิธีที่ 3 ต้มข้าวสาร 7 เมล็ดกิน

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ และองค์ประกอบของความหมายในแต่ละคำ แสดงด้วยตารางที่ 18

องค์ประกอบ		คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์		1. /pan rāha:m/	2. /baw ruh/	3. /cāh ko:n/	4. /kīa: co:n/	5. /lō:k lapaj/	6. /pan sinēʔ/	7. /pan niw/
1. เพศ	1.1 ชาย					/	/	/	/	/
	1.2 หญิง			/	/	/				/
2. อาการ	2.1 เลือด	2.1.1 กระปรึบ กระปรอย	/							
		2.1.2 ตก		/						
		2.2 คลอด			/					
	2.3 ตุ่ม								/	
	2.4 ทนong							/	/	
	2.5 แสบ							/	/	
	2.6 ปัสสาวะ	2.6.1 หยด								/
		2.6.2 ไม่ออก								/
	2.7 ปวด			/		/	/	/	/	/
3. ประเภทการรักษา	3.1 ยาสมุนไพร	3.1.1 พืช	/	/				/		/
		3.1.2 สัตว์								
		3.1.3 แร่ธาตุ							/	
		3.1.4 วัสดุ								
	3.2 เกล็ดในการรักษา				/					/
	3.3 ไปโรงพยาบาล					/				
4. วิธีการรักษา	4.1 ต้ม		/	/				/		
	4.2 กิน									/
	4.3 แช่								/	
	4.4 ซ้อห้าม				/					

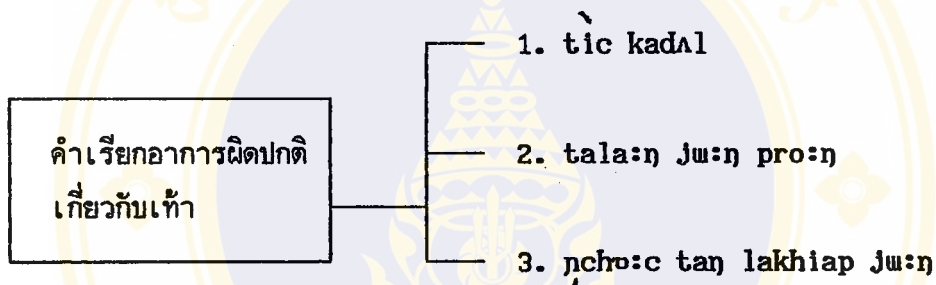
3.1.2.13 คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับเท้า

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับเท้า แบ่งได้ 3 อาการ ได้แก่

- (1) /t̚ic kadal/ 'อาการปวดส้นเท้า'
- (2) /tala:ŋ ju:ŋ pro:ŋ/ 'อาการฝ่าเท้าฟอง'
- (3) /ŋchro:c tan lakhiap ju:ŋ/ 'อาการคันตามง่ามนิ้วเท้า'

คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับเท้า แสดงด้วยแผนภูมิที่ 13

แผนภูมิที่ 13 แผนภูมิแสดงอาการผิดปกติเกี่ยวกับเท้า

ในการศึกษาโครงสร้างหลักของความหมาย ในคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับเท้า ซึ่งมีจำนวน 3 คำ มีองค์ประกอบดังนี้

1. อาการ เช่น ปวด เสียว ชา
2. ตำแหน่งที่เกิด เช่น ง่ามนิ้ว ฝ่าเท้า
3. ประเภทการรักษา เช่น ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการรักษา เช่น เหยียบ ทา บีบ

ในองค์ประกอบหลัก ยังแยกไปได้ดังนี้

1. อาการ
 - 1.1 ปวด
 - 1.2 เสียว
 - 1.3 คัน
 - 1.4 ฟอง

2. ตำแหน่งที่เกิด
 - 2.1 ง่ามนิ้ว
 - 2.2 ฝ่าเท้า
 - 2.3 ส้นเท้า
3. ประเภทการรักษา
 - 3.1 ยาสมุนไพร
 - 3.1.1 พืช
 - 3.1.2 สัตว์
 - 3.1.3 แร่ธาตุ
 - 3.1.4 วัสดุ
 - 3.2 เคล็ดในการรักษา
4. วิธีการรักษา
 - 4.1 เหยียบ
 - 4.2 ทา
 - 4.3 บีบ
 - 4.4 แخذ

องค์ประกอบของความหมายของคำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับเท้า จำนวน

3 คำ มีดังนี้

1. /tʰic kadʰal/
<ปวด+ส้นเท้า>

1. อาการ ปวดส้นเท้า มีอาการชาและเสียว
2. ตำแหน่ง บริเวณส้นเท้า
3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
4. วิธีการ รักษาได้ 2 วิธีคือ

วิธีที่ 1 เอาลูกมะกอกมาเผาไฟ แล้ว
แกะเปลือกออก และเหยียบด้วย
ส้นเท้าข้างที่ปวดจนเปลือก
มะกอก ทำเช่นนี้ติดต่อกันนาน
3 วัน

วิธีที่ 2 นำข้าวเหนียวมาปั้น
นำไปเผาไฟปล่อยให้ไหม้ให้อุ่น
หลังจากนั้นเอาสันเท้าข้างที่ปวด
ลงเหยียบบนก้อนข้าวเหนียวที่
เผาไฟ ทำเช่นนั้นจนกว่าจะหาย
ปวด

2. /tala:ŋ juwəŋ pro:ŋ/
<ฝ่าเท้า+พวง>
1. อาการ พอง
 2. ตำแหน่ง บริเวณฝ่าเท้า
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร
 4. วิธีการ นำน้ำมันสนัดำ น้ำมันตูกแกหรือน้ำมันงู
มาทาที่ฝ่าเท้าที่พอง

3. /ŋchro:c tan lakhiap juwəŋ/
<คัน+ตาม+ง่าม+เท้า>
1. อาการ คัน
 2. ตำแหน่ง ง่ามนิ้วเท้า
 3. การรักษา ใช้ยาสมุนไพร และเคล็ดในการรักษา
 4. วิธีการ วิธีที่ 1 นำเชือกมัดที่ข้อต่อ
นิ้วเท้าแล้วเอามือ
บีบกดปลายนิ้วเท้า
ใช้เข็มแทงปลาย
นิ้วเท้าให้เลือด
ไหลออกมา เลือด
ที่ไหลออกมาจะมีสี
ดำ เชื่อว่าเป็น
เลือดคั่งนั่นเอง

วิธีที่ 2 นำสารส้มมา 1
ก้อนแช่น้ำ 4 ถ้วย

นานประมาณ 1
ชั่วโมง เอาเท้าจุ่ม
ในน้ำนั้นก่อนนอน
ทุกคืน

คำเรียกอาการผิดปกติ และองค์ประกอบของความหมายในแต่ละคำ แสดง
ด้วยตารางที่ 19

องค์ประกอบ		คำเรียกอาการผิดปกติเกี่ยวกับเท้า		3. /nchro:c tan lakhiap ju:η/ pro:η/	
		1. /tic kadu/	2. /ka:η ju:η pro:η/		
1. อาการ	1.1 ปวด	/	/		
	1.2 เสียว	/			
	1.3 ชา	/			
	1.4 คัน			/	
	1.5 พอง		/		
2. ตำแหน่งที่เกิด	2.1 ง่ามนิ้ว			/	
	2.2 ฝ่าเท้า		/		
	2.3 ส้นเท้า	/			
3. ประเภทการรักษา	3.1 ยาสมุนไพร	3.1.1 พืช	/		
		3.1.2 สัตว์		/	
		3.1.3 แร่ธาตุ			/
		3.1.4 วัสดุ			/
	3.2 เคล็ดในการรักษา			/	
4. วิธีการรักษา	4.1 เทยียบ	/			
	4.2 ทา		/		
	4.3 บีบ			/	
	4.4 แฉะ			/	

3.1.3 คำเรียกสภาวะจิตใจ

ร่างกายและจิตใจของมนุษย์มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด จนแยกจากกันไม่ออก จิตใจเป็นศูนย์รวมของการบริหารงานของมนุษย์ จิตใจจะเป็นผู้สั่ง ส่วนกายนั้นเป็นผู้ปฏิบัติตาม ดังนั้นร่างกายจึงเปรียบเสมือนเป็นที่แสดงของจิตใจด้านพฤติกรรม ไม่ว่าจะเป็นการเสียใจ ดีใจ โกรธ เป็นต้น ในเรื่องการเจ็บป่วยไม่ว่าจะเป็นทางร่างกายหรือด้านจิตใจ มักส่งผลกระทบต่อสภาวะทางด้านจิตใจมักมีผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพของมนุษย์ การเจ็บป่วยอาจมีสาเหตุมาจากการแปรปรวนของสภาพจิตใจ

ในภาษาไทย มีกลุ่มคำศัพท์เกี่ยวกับสภาวะทางด้านจิตใจ ดังต่อไปนี้

1. /ci7 mùt/	'เสียใจ'
2. /di: mùt/	'ดีใจ'
3. /n̄truh mùt/	'ตกใจ', 'ใจหาย'
4. /tok mùt/	'ทุกข์ใจ'
5. /mùt mec/	'ใจดี'
6. /mùt jen/	'ใจเย็น'
7. /ta7 mùt/	'ทำใจ'
8. /lanuh mùt/	'ลำบากใจ'
9. /kamlan mùt	'กำลังใจ'
10. /kutaw mùt/	'ร้อนใจ'
11. /mùt kutaw/	'ใจร้อน'
12. /kuən mùt/	'กวนใจ'
13. /pasaj mùt/	'อึดอึดใจ'
14. /lanle: mùt/	'ลั้งเลใจ'
15. /me:n mùt/	'แนใจ'
16. /mùt la7uej/	'ใจกว้าง'
17. /kan mùt/	'แข็งใจ'
18. /mùt kan/	'ใจแข็ง'
19. /mùt luəm/	'ใจแคบ'
20. /mùt sama:j/	'ใจง่าย'
21. /mùt ʔe:n/	'ใจดำ'

22. /mùt ʔalah/	'ใจแตก'
23. /mùt tɬʔ/	'ใจถึง'
24. /mùt kujʔ/	'ใจน้อย'
25. /kujʔ mùt/	'น้อยใจ'
26. /mùt ŋkhe:l/	'ใจเบา'
27. /ŋkhe:l mùt/	'เบาใจ'
28. /mùt jak mùt mian/	'ใจไม่ใส่ใจกระทำ, ใจยกษ์ใจร้าย'
29. /mùt riəj/	'ใจร้าย'
30. /mùt lo:ɟ/	'ใจลอย'
31. /mùt lakeʔ/	'ใจเสาะ'
32. /mùt put/	'ใจเสี่ย'
33. /mùt lanuət/	'ใจอ่อน'
34. /ʔuk mùt/	'กุ่มใจ, คับอกคับใจ, แค่นใจ'
35. /rɔʔ mùt/	'ชื่นใจ, สบายใจ'
36. /ʔadɔʔ mùt/	'ไว้ใจ'
37. /sɔm mùt/	'สะใจ' (สมน้ำหน้า)
38. /khat mùt/	'ข้องใจ, ชัดใจ'
39. /dan mùt/	'เข้าใจ'
40. /pen mùt/	'เต็มใจ'
41. /tìc mùt/	'เจ็บใจ'
42. /tìc mùt ləʔ/	'เจ็บช้ำน้ำใจ'
43. /mùt pu:t/	'ใจใหญ่'
44. /sanaʔ mùt/	'ชนะใจ'
45. /pè: mùt/	'แพ้ใจ'
46. /krap mùt/	'ชอบใจ'
47. /mùt krap/	'ใจชอบ'
48. /san mùt/	'ซึ้งใจ'
49. /sam mùt/	'ช้ำใจ'

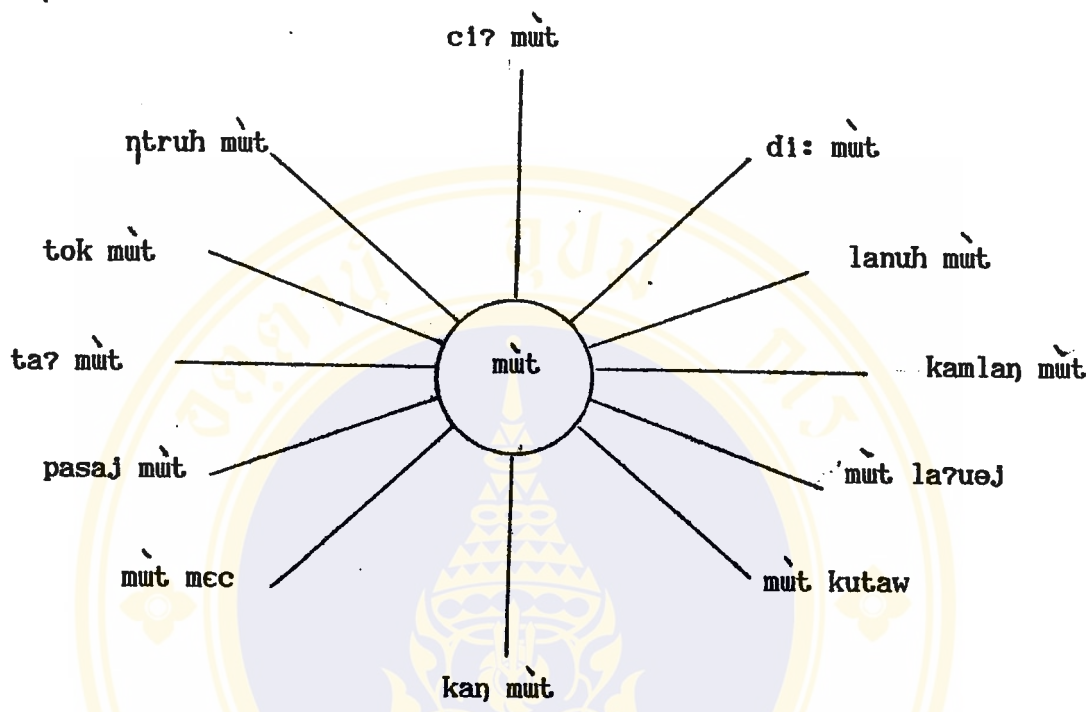
50. /cweə m̀t/	'เชื่อใจ'
51. /kaʔ m̀t/	'เดาใจ'
52. /son m̀t/	'สนใจ'
53. /cum m̀t/	'ซุ่มอกซุ่มใจ'
54. /mec tan m̀t tan m̀t/	'เจริญตาเจริญใจ'

จากการศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับสภาพจิตใจและอารมณ์ในกลุ่มคนไข้ พบว่าคำที่บ่งบอกสภาพจิตใจและอารมณ์ของคนไข้มีความสัมพันธ์กับชื่อเรียกอวัยวะภายในชนิดหนึ่ง นั่นคือ 'ดี' /m̀t/ เช่น

/ciʔ/	+	/m̀t/	'เสียใจ'
/di:/	+	/m̀t/	'ดีใจ'
		หรือ	
/m̀t/	+	/mec/	'ใจดี'
/m̀t/	+	/jen/	'ใจเย็น'

จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในกลุ่มคนไข้ คำว่า /m̀t/ หมายถึง หัวใจ สมอง ความรู้สึกนึกคิด ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า /m̀t/ เป็นศูนย์กลางในการบริหารร่างกาย เปรียบดังเป็นจิตใจของคนไข้ที่สั่งให้ร่างกายนั้นปฏิบัติตาม แสดงด้วยแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 14 แผนภูมิแสดงอวัยวะ 'ดี' /mùt/ สัมพันธ์กับคำบอกสภาพอารมณ์และจิตใจ

3.2 คำศัพท์ที่แสดงสาเหตุการเจ็บป่วยที่เชื่อว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

ความเชื่อของคนໄທ คือ การนับถือผีควบคู่ไปกับการนับถือพุทธศาสนา คนໄທ เชื่อว่ามีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่จะบันดาลให้เกิดผลดีและผลร้ายได้ โดยเฉพาะเรื่อง การเจ็บป่วย

ในการศึกษาเรื่องนี้พบว่า มีคำศัพท์ที่แสดงให้เห็นถึงสาเหตุการเจ็บป่วยอยู่ 4 กลุ่ม ตัวอย่างคือ

3.2.1 คำศัพท์กลุ่มผีในภาษาໄທ

3.2.2 คำศัพท์กลุ่มพิธีกรรม ซึ่งเป็นผลกระทบทางอ้อมที่อาจนำมาซึ่ง ความเจ็บป่วย พิธีที่กล่าวถึงเป็นพิธีกรรมที่ต้องกระทำในรอบปีเท่านั้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้มาซึ่ง ความเจริญงอกงามในการทำมาหากินของคนໄທ ในทางตรงกันข้ามก็อาจนำมาซึ่ง โรคภัยไข้เจ็บได้

3.2.3 คำศัพท์กลุ่มการเสกคุณ คือการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากการกระทำของคนที่มีวิชาอาคม ในเรื่องของการเสกคุณ

3.2.4 คำศัพท์กลุ่มฤกษ์ยาม ซึ่งประกอบด้วย วัน เวลา ทิศทาง ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นผลกระทบทางอ้อมที่นำมาซึ่งความเจ็บป่วยของคนในสังคมใช้ได้

สิ่งที่เหนืออยู่ธรรมชาติในกลุ่มคนใช้ พอดีจะแจกแจงรายละเอียดได้ดังนี้

3.2.1 ผี

/kamù:c/

'ผี' หมายถึงดวงวิญญาณของผู้ตาย เช่น วิญญาณของบรรพบุรุษประจำตระกูลสามารถบันดาลให้เกิดการเจ็บป่วยได้ ผีที่มีอำนาจที่จะบันดาลให้คนเกิดการเจ็บป่วยในสังคมของคนใช้ มีดังนี้

3.2.1.1 /kamù:c mu:n/

<ผีวงศ์ตระกูล,
บรรพบุรุษ>

'ผีมน หรือผีวงศ์ตระกูล' หมายถึง ผีบรรพบุรุษ ในระบบครอบครัวคนใช้นับถือผีฝ่ายแม่เป็นหลัก การปฏิบัติสิ่งที่ไม่ดี ไม่งามในครอบครัว อาจเป็นสาเหตุให้ผีบรรพบุรุษโกรธได้ โดยบันดาลให้ผู้คนในครอบครัวมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้น ผีบรรพบุรุษของคนใช้จะถูกทำพิธีเชิญวิญญาณมาสถิตที่มุมห้องที่ด้านขวามือของตัวเรือนที่อยู่อาศัย (เมื่อหันหน้าเข้าเรือน) ชาวใช้เรียกบริเวณนั้นว่า /kamù:c don/ 'มุมผีบ้าน'

3.2.1.2 /kamù:c mo: kata:j/

<ผีหมอมนต์>

'ผีหมอมนต์'

หมายถึงวิญญาณของคนมีวิชาอาคมที่มักจะวนเวียนอยู่ในหมู่บ้าน ชอบ

เข้าสิงร่างคน ทำให้เกิดการเจ็บป่วย

3.2.1.3 /kamu:c prah dʌʔ/

<ผี+ท้าวไป+น้ำ>

‘ผีน้ำ-ผีฟ้า’

หมายถึง ผีที่มาจากที่อื่น ๆ เช่น ผีป่า ผีนา ผีห้วยหนอง เป็นต้น คนโง่มักเรียกผีทั้งสองนี้ไปด้วยกัน ในการสะเดาะเคราะห์ส่งผีน้ำ-ผีฟ้า หรือเลี้ยงผีน้ำ-ผีฟ้า มักมีภาชนะใส่น้ำ ไว้ให้ผีเล่น หรือทำเรือกาบกล้วยเพื่อส่งกลับคืนที่เดิม

3.1.2.4 /manah/

‘ผีปอบ’
หมายถึง ผีที่เข้าสิงร่างกายผู้ป่วย แล้วกินอวัยวะภายใน เช่น ตับ ไต ไข่ พุง ทำให้ผู้ป่วยมีอาการช็อคผอม และถึงแก่ความตายอย่างรวดเร็ว

3.2.2 พิธีกรรม

พิธีกรรมต่อไปนี้ เป็นพิธีกรรมที่ได้กระทำในรอบปี นอกเหนือจากพิธีกรรมอื่น ๆ ทางพุทธศาสนา เช่นการทำบุญเข้าพรรษา ทำบุญออกพรรษา เป็นต้น พิธีกรรมเหล่านี้จะมีผลทำให้คนในครอบครัวเกิดการเจ็บป่วย พิธีในรอบปีมีพิธีกรรมดังนี้

3.2.2.1 /su:t khwan thro:c/

‘พิธีบายศรีสู่ขวัญข้าว’

<สู่ขวัญ+ข้าว>

พิธีนี้มิช้ันในเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ โดยจะให้ผู้ชายที่นับถือกันมากในหมู่บ้านเพียง 1 คน มาทำพิธี ผู้ที่ทำพิธีนี้ชาวบ้านมักเรียกว่า "เฒ่าแก่" แล้วผู้ทำพิธีจะขึ้นไปบนยั้งข้าว โดยนำเครื่องในพิธีไปด้วย ดังนี้

/khawtom/

‘ข้าวต้ม’

/phwek/

‘เผือก’

/ʔapajh/ 'ฝ่าย'
 จากนั้นผู้ทำพิธีจะกล่าวที่บริเวณข้างข้าวว่า
 /pan canaj cɔp canaj mec ʔɔ:n ʔɔ:n
 ʔʌ:t rɔʔ ju: di: mi: he:ŋ mpiajh
 ʔɔ:n paʔ tiʔ moʔ ʔɔ:n ʔʌ:t tiʔ law
 naj ʔɔ:n kham ʔɔ:n khu:n/

'เป็นวันดีวันงาม ให้อยู่ที่มีแรง ไม่ให้ไปที่ไหน
 ให้อยู่ที่ขังข้าวแห่งนี้ ให้คำให้คุณ' ในวันนั้นคนใช้
 จะเอาข้าวไปรวมกันที่วัดเพื่อทำบุญ เรียกว่า
 /taʔ bun kɔ:ŋ khaw/ 'ทำบุญกองข้าว'
 และชาวบ้านจะแห่พานบายศรี ซึ่งคนใช้เรียกว่า
 /khan ma:kben/ นำไปวัดด้วย ในวันนั้นคนใช้นิยมนมผูกข้อมือให้
 เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

3.2.2.2 /leʔ tali:ŋ/ 'พิธีแรกนา'

<แรก+นา>

พิธีนี้จัดขึ้นในเดือน 7 เป็นพิธีที่จะทำก่อนลงนา
 เพื่อให้ผีมาค้ำมาคุณ และเพื่อให้อยู่ที่กินดี ไม่เจ็บ
 ไม่ป่วย เจ้าของน่านำเครื่องในพิธีซึ่งเรียกว่า
 /naʔ/ มีดังนี้

/pana:ŋ palu:/ 'หมากพลู'

/hw:t/ 'ยาสูบ'

/ken ku:n/ 'แก่นคุณ'

/tʰian/ 'เทียน'

ไปที่นาและกล่าวคำในพิธี ดังนี้

/cinaj se:ŋ tali:ŋ wan cɔp wan di:
 caw thi: caw tha:ŋ phu:m haj phu:m
 na: ʔɔ:n raksom raksa: ʔɔ:n rɔʔ ʔɔ:n
 ʔɔ:n saʔ ʔɔ:n tic saʔ ʔɔ:n ʔaʔi: ʔɔ:n

saʔ luʔ hɔŋ pɔŋ prɔŋ/

'วันนี้จะลงมา วันนี้เป็นวันดี ขอให้เจ้าที่เจ้า
ทางคุ้มครองปกป้องรักษาอย่าได้เจ็บได้ป่วย ให้
รักษาวัวควาย ไม่ให้ตกหลุมตบ่อ'

3.2.2.3 /cia ʔawah tamaj/ 'พิธีกินข้าวใหม่'

<กิน+ข้าว+ใหม่>

เป็นพิธีที่จัดขึ้นในช่วงเดือน 11 เป็นพิธีกินข้าว
ใหม่ของคนไร่ โดยมีเฒ่าแก่หรือคนที่ชาวบ้าน
นับถือในหมู่บ้านเป็นคนทำพิธี โดยมีเครื่องในพิธี
ดังนี้

/ŋtruej/	'ไก่'
/brɔŋ/	'เหล้า'
/ʔawah tamaj/	'ข้าวใหม่' (นั่งให้สูง)
/cika:m thro: tamaj/	'แกลบ'
/sala: ʔalaw/	'ใบบอน'
/sala: pɔŋ/	'ใบเผือก'
/piel tanuek/	'ดอกบวบ'
/ʔasaŋh/	'ชิง'

ในการทำพิธีเฒ่าแก่จะนำเอาชิงและข้าวท้อเข้า
ด้วยกัน แล้วนำไปเหน็บที่มุมผีเรือน พร้อมกับ
กล่าวว่า

/cinaj cia wah tamaj ŋuec brɔŋ
tamaj cu: ŋuec cu: cia ku: naʔ ku:
daj ʔɔʔ niej/

'วันนี้กินข้าวใหม่ ต้มเหล้าใหม่ กลับมาต้มกลับมา
กิน ทุกคู่ทุกคน ปู่ย่าตายาย' แล้วนำเครื่องในพิธี
ไปไว้ที่มุมบ้าน ในพิธีนี้คนไร่เชื่อว่าถ้าไม่ทำพิธีกิน
ข้าวใหม่จะมีการเจ็บป่วย อาจถึงขั้นเป็นบ้าได้
เพราะเชื่อว่าข้าวใหม่จะต้องให้ผีบรรพบุรุษกิน

ก่อน ถ้ารู้ว่าเดือนนี้มีข้าวใหม่แล้วไม่ทำพิธีจะมีอัน
ต้องเจ็บไข้ได้ป่วย

3.2.2.4 /mpe:k thro:/ 'พิธีแบ่งข้าว'
<แบ่ง+ข้าว>

จะมีในช่วงเดือน 12 ถึงเดือนอ้าย ซึ่งมีการเก็บ
เกี่ยวข้าว เฒ่าแก่หรือคนที่นับถือในหมู่บ้านจะเป็น
ผู้ทำพิธีโดยนำเครื่องประกอบพิธี อัน ได้แก่

/n̄truej tom muej to:/ 'โก๋ต้มสุก 1 ตัว'

/khaw wa:n/ 'ข้าวหวาน'

/brɔŋ muej khuet/ 'เหล้า 1 ขวด'

/naʔ ba: kam/ 'หมากพลู ยาสูบ แก่นคูณ
เทียน'

ไปวางไว้ที่ต้นไม้ใหญ่เพื่อเช่น ไหว้บอกแก่เจ้าที่
เจ้าทาง ว่าการเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ได้แบ่งข้าว
ให้ได้อยู่ได้กิน และอยู่ดี มีแรง ชาวไร่เชื่อว่าถ้า
ทำนาเสร็จแล้วเก็บเกี่ยวแล้วไม่มีพิธีแบ่งข้าวจะ
เกิดการเจ็บป่วยได้

3.2.3 การเสกคุณ

/com khatha:/

<พูด, บ่น+คาถา>

'การเสกคุณ'

เป็นการทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้โดยใช้เวทย์
เวทย์มนต์คาถาของผู้ที่มีวิทยาาคมในทางนี้
การเจ็บป่วยบางชนิดคน ไร่ เชื่อว่าเกิดขึ้นจาก
การกระทำของผู้มีวิทยาาคมสูง ทำให้คนเกิด
การเจ็บป่วยภายในร่างกายด้วยกลวิธีต่าง ๆ
ในบางครั้งอาจทำให้เสียชีวิตได้ ในสมัยโบราณ
คน ไร่ มักนิยมเรียนเรื่องเวทย์มนต์คาถา หรือการ
สักตัวด้วยน้ำว่านศักดิ์สิทธิ์เพื่อป้องกันตัวเอง และ
ทำร้ายศัตรูคู่ต่อสู้ การเสกคุณ คือกลวิธีในการ

ทำให้คนอื่นเกิดการเจ็บป่วยโดยใช้เวทมนต์คาถา
มีดังนี้

- 3.2.3.1 /ʔamu:t cala:m/ 'การเสกเข็มเข้าสู่ร่างกาย'
<เข้า+เข็ม>
- 3.2.3.2 /ʔamu:t ta:k/ 'การเสกตะปูเข้าสู่ร่างกาย'
<เข้า+ตะปู>
- 3.2.3.3 /ʔamu:t ɲkha:ŋ/ 'การเสกกระดูกสัตว์เข้าสู่ร่างกาย'
<เข้า+กระดูก>
- 3.2.3.4 /ʔamu:t ɲkal caliak/ 'การเสกหนังควายเข้าสู่ร่างกาย'
<เข้า+หนัง+ควาย>
- 3.2.3.5 /paŋ tamian kwjʔ/ 'การยิงหนัสน้อย' คล้ายยิงธนูหรือ
<ยิง+หนัสน้อย> หน้าไม้
- 3.2.3.6 /ban pac/ 'การบังฟัน' คือการฟันศัตรูด้วย
<บัง+ฟัน> ดาบโดยไม่ให้เห็นหัว

3.2.4 ฤกษ์ยาม

ในการดำเนินชีวิตของคนใช้ การดูฤกษ์ยามเข้ามามีอิทธิพลในชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ซึ่งอาจถือเป็นข้อกำหนดทางสังคมได้ เรื่องของฤกษ์ยามมีทั้งข้อควรปฏิบัติและข้อห้าม สิ่งเหล่านี้มักมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพราะถ้าเป็นข้อควรปฏิบัติที่กำหนดขึ้นมาแล้วสามารถปฏิบัติได้ดังที่กำหนดก็นับว่าดี และอาจถือเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว แต่ถ้าเป็นข้อห้ามและฝืนที่จะกระทำก็อาจจะเกิดผลร้ายต่อตนเองและครอบครัวได้ ในชีวิตประจำวันคนใช้มีแนวความเชื่อในเรื่องวันเวลา และทิศทางต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก เพราะสิ่งเหล่านี้เข้ามามีบทบาทต่อการประกอบอาชีพในสังคมคนใช้ ถ้าปฏิบัติก็เชื่อว่าจะทำให้ชีวิตมีความสุขอยู่ดีกินดี ปราศจากโรคร้าย ทั้งต่อตนเองและครอบครัว ถ้าเป็นข้อห้ามยังคนฝืนที่จะปฏิบัติก็อาจทำให้เกิดโรคร้ายใช้เจ็บช้ำภายในครอบครัวของตนเองได้ จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่องฤกษ์ยามในสังคมคนใช้ พอดีกล่าวถึงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

3.2.4.1 เวลา

คำศัพท์เกี่ยวกับเวลา มีดังนี้

/we:liəj/	'เวลา'
/tɛ: mɑ:k>	'เวลาเช้ามีด'
/sɑmɑ:k/	'เวลาเช้า'
/caliaʔ/	'เวลาสาย'
/pe:n/	'ประมาณ 11:00 น.'
/mana:n tan/	'12:00 น.'
<พระอาทิตย์ ตรง>	
/mana:n wih/	'เวลาบ่าย'
<พระอาทิตย์ เบี่ยง>	
/tabu:/	'เวลาเย็น'
/sadaw/	'เวลากลางคืน'
/kɑ:n sadaw/	'เวลาเที่ยงคืน'
<ครึ่ง+กลางคืน>	

แต่เดิมเรื่องการดูเวลาของคนไทยจะดูจากดวงอาทิตย์และดวงจันทร์เป็นหลัก โดยใช้การสังเกต ดังนี้คือ

/mana:n tan/	'เป็นช่วงที่พระอาทิตย์อยู่ตรงศีรษะพอดี'
<พระอาทิตย์+ตรง>	
/mana:n wih/	'เป็นช่วงที่พระอาทิตย์เอียงออกจากศีรษะ'
<พระอาทิตย์+เบี่ยง>	
/sadaw/	'เป็นช่วงที่พระอาทิตย์ลับขอบฟ้าไปแล้ว และมีพระจันทร์ขึ้นมาแทนที่'

นอกจากนี้เสียงไก่ขันยังเข้ามามีส่วนกำหนดเรื่องของเวลา ดังนี้คือ

/kɑ:n sadaw/	'เวลาที่ไก่ขัน 1 ครั้ง'
<ครึ่ง+กลางคืน>	
/ʔi: siʔian/	'เวลาที่ไก่ขันถี่และบ่อยครั้ง' ซึ่งหมายถึง เวลาใกล้รุ่ง
<จะ+สว่าง>	

ตารางที่ 20 ตารางแสดงความเชื่อในเรื่องของเวลาในกลุ่มคนใช้

ช่วงเวลา	ความเชื่อ
/sama:k/ 'เวลาเช้า'	1. ถ้ามีคนตายที่ตายมาจากที่อื่นหามนำเข้าบ้าน 2. ถ้าในกรณีที่คนตายโหงนำไปฝังเวลานี้ได้
/sama:k wan put/ 'เวลาเช้าของวันพุธ'	1. ไม่นิยมทำกิจกรรมใด ๆ หรือประกอบพิธีกรรมใด ๆ เชื่อว่าเป็นเวลาที่ไม่ดี
/mana:n wi:h/ 'เวลาบ่าย'	1. ห้ามปลุกบ้านที่อยู่อาศัย เชื่อว่าเป็นเวลาที่ผีลงบ้าน
/sada:w/ 'เวลากลางคืน'	1. ห้ามตัดผม 2. ห้ามไปตัดไม้หาฟืน

3.4.2.2 วัน

ชาวไซมีการนับวันดังนี้

วันเดินทาง

/cinaŋ/	'วันนี้'
/pana:/	'วันพรุ่งนี้'
/pra:/	'วันมะรืนนี้'
/praj/	'วันมะรืนนี้'
/prit/	'วันถัดไป'
/pruet/	'วันถัดไป'

วันถอยหลัง

/cinaj/	• วันขึ้น
/mahaj/	• เมื่อวานนี้
/ndria/	• วานขึ้น
/ndraj/	• วันถัดไป
/ndrit/	• วันถัดไป
/ndruet/	• วันถัดไป

วันต่าง ๆ ในรอบสัปดาห์

/wan ʔatit/	• วันอาทิตย์
/wan ceɲ/	• วันจันทร์
/wan kian/	• วันอังคาร
/wan put/	• วันพุธ
/wan phalwʰat/	• วันพฤหัสบดี
/wan suk/	• วันศุกร์
/wan saw/	• วันเสาร์

ตารางที่ 21 ตารางแสดงความเชื่อในเรื่องของวันในกลุ่มคนโซ

วัน	ความเชื่อ
/wan cep/ 'วันจันทร์'	นิยมตัดผม เชื่อว่าเป็นวันดี
/wan kian/ 'วันอังคาร'	คนโซถือเอาวันอังคารเป็นวันเริ่มต้นทำงาน เชื่อว่าเป็นวันแข็ง
/wan put/ (sama:k) 'วันพุธตอนเช้า'	ไม่ทำกิจกรรมใด ๆ หรือประกอบพิธีใด ๆ เชื่อว่าเป็นวันและเวลาที่ไม่ดี
/wan suk/ 'วันศุกร์'	นิยมปลูกบ้านและแต่งงาน โดยเฉพาะวันศุกร์ขึ้น 6 ค่ำ 9 ค่ำ และ 13 ค่ำ เชื่อว่าเป็นวันดี
/wan saw/ 'วันเสาร์'	ไม่นิยมตัดข้าวออกจากยุ้งออกไปสี หรือไปตำ
/wan sil/ 'วันพระ'	ห้ามตำข้าว และห้ามหาไฟเข้าบ้าน

นอกจากนี้ในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ก็ต้องดูวันเวลาเป็นเกณฑ์ เช่น การไปลงนาของคนโซในวันแรก จะต้องดูวันในรอบสัปดาห์ด้วย และเมื่อตัดสินใจเอาวันหนึ่งวันใดในรอบสัปดาห์ เป็นวันที่ลงนาวันแรกก็จะถือเอาวันนี้เป็นวันที่เริ่มลงนาตลอดไป เช่น บางครอบครัวจะลงนาวันแรกในวันพฤหัสบดี ก็จะถือเอาวันพฤหัสบดีเป็นวันลงนาวันแรกตลอดไป แต่คนโซห้ามลงนาในวันเดียวกับวันที่พ่อและแม่ตาย

3.2.4.4 ทิศ

คำศัพท์เกี่ยวกับชื่อทิศ

/tʰit nwe/	'ทิศเหนือ'
/tʰit taːj/	'ทิศใต้'
/jah manaːŋ loh/	'ทิศตะวันออก'
<ทาง+พระอาทิตย์+ออก>	
/jah manaːŋ n̄truh/	'ทิศตะวันตก'
<ทาง+พระอาทิตย์+ตก>	

ทิศมีความสำคัญในการลงนา โถนาของคนใช้ ในการลงนาจะต้องดูวัน และทิศทางเป็นเกณฑ์ เชื่อว่าถ้าปฏิบัติได้แล้วจะทำให้ตนเองและครอบครัวไม่เกิดโรคภัยไข้เจ็บ

ตารางที่ 22 ตารางแสดงความเชื่อเรื่องทิศของกลุ่มคนใช้

วัน	ความเชื่อ
/wan ceŋ/ 'วันจันทร์'	ดาวเคราะห์อยู่ทางทิศตะวันตก เมื่อจะลงนาต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออก
/wan kian - wan put/ 'วันอังคาร - วันพุธ'	ดาวเคราะห์จะอยู่ทางใต้ เมื่อลงนาต้องหันหน้าไปทางทิศเหนือ
/wan phaluhhat/ 'วันพฤหัสบดี'	ดาวเคราะห์อยู่ทางทิศเหนือ เมื่อจะลงนาต้องหันหน้าไปทางทิศใต้
/wan suk - wan saw/ 'วันศุกร์ - วันเสาร์'	ดาวเคราะห์จะหันไปทางทิศตะวันออก เมื่อจะลงนาต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันตก

บทที่ 4

คำศัพท์เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล

การเจ็บป่วยเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ได้ตลอดเวลา ดังนั้น มนุษย์ในทุกยุคทุกสมัยจึงได้พยายามต่อสู้ป้องกัน รักษาความเจ็บป่วยที่คนในสังคมของตน ประสบอยู่ในทุกวิถีทางและในทุกขั้นตอนของชีวิต พฤติกรรมในการรักษาพยาบาลความเจ็บป่วยจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ในทุก ๆ สังคม

ในสังคมคนไข้ คนไข้จะมีวิธีการจัดการการรักษาความเจ็บป่วยของคนในสังคมของตนแบบไม่ซับซ้อน เริ่มจากการรักษาตนเองหรือปฐมพยาบาลกันเอง ในกรณีที่มีการเจ็บป่วยนั้น ไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถที่จะวินิจฉัยได้ด้วยตัวเองว่าควรจะทำอย่างไร เช่น ในกรณีที่มีบาดแผล มีเลือดออก คนไข้จะนำใบฝรั่งมาล้างให้สะอาด ต้มให้ละเอียด แล้วนำไปพอกที่แผล เชื่อว่าจะช่วยห้ามเลือดได้ ในกรณีเช่นนี้พบว่า ในครัวเรือนที่สามารถจะรักษาตนเองได้ในครัวเรือนนั้น มักมีผู้มีความรู้ในเรื่องสมุนไพร ซึ่งพอจะทราบได้ว่าอาการอย่างไรใช้สมุนไพรตัวไหนเข้ารักษา ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้สูงอายุที่ที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรเป็นอย่างดี แต่ในกรณีที่มีการเจ็บป่วยนั้นมีอาการที่ซับซ้อนขึ้น คนไข้ก็มักจะไปพบผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการจัดปัดเป่า รักษาให้หายเป็นปกติ เช่น อาการเกี่ยวกับกระดูก มักจะต้องไปรักษาโดยการเป่าจากหมอมนต์ หรือหมอเป่า เป็นต้น ในกรณีที่มีการเจ็บป่วยอย่างรุนแรงไม่สามารถจะรักษาแบบพื้นบ้านได้ คนไข้จะนำส่งยังโรงพยาบาล เพื่อให้อยู่ในความดูแลของแพทย์แผนปัจจุบัน และถ้าหากมีการรักษามาหมดทุกขั้นตอนแล้ว ยังไม่หายเป็นปกติ ยังไม่ทราบสาเหตุของการเจ็บป่วย คนไข้จะนำผู้ป่วยมารักษาตามความเชื่อของพวกเขานั้นคือ พิธีการเยา เพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วยและเพื่อรักษาพยาบาลได้ถูกต้องขึ้น

ขั้นตอนการรักษาพยาบาลของคนไข้ดูได้จากอาการเป็นสำคัญ ดังแสดงจากตารางดังนี้

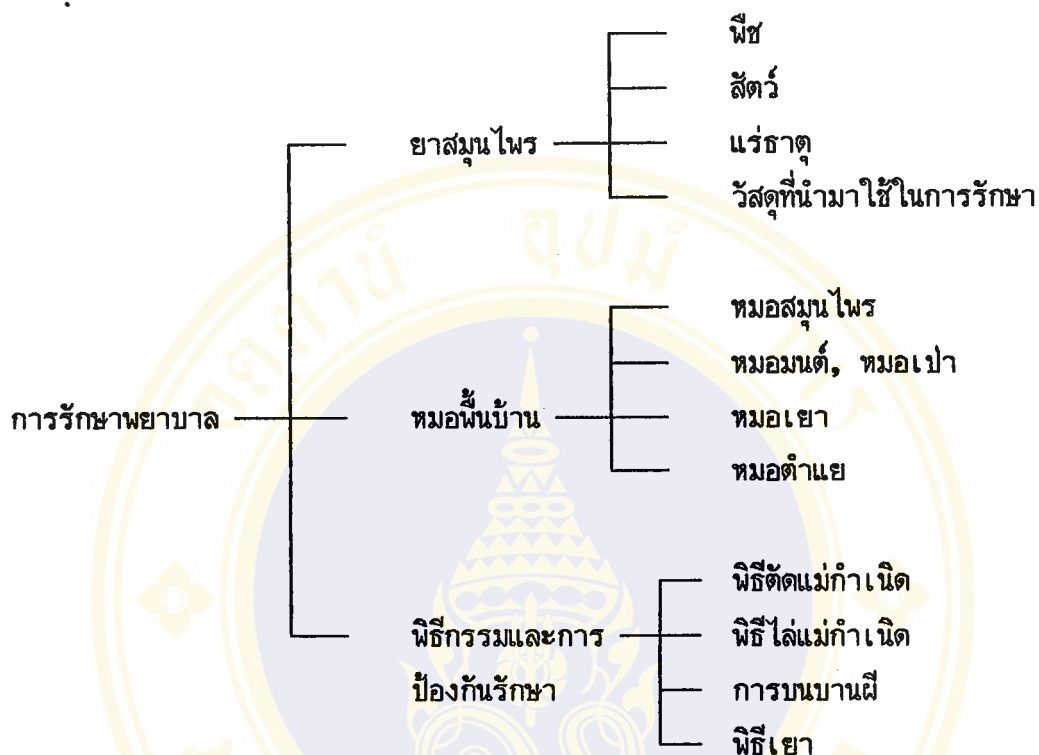
ตารางที่ 23 ตารางแสดงขั้นตอนการรักษาพยาบาลของคนไข้โดยดูจากอาการ

อาการ	การรักษาพยาบาล
ไม่ยุ่งยากซับซ้อน	ปฐมพยาบาลกันเองภายในครอบครัว เช่น ใช้ยาสมุนไพร
ซับซ้อนขึ้น	ไปหาหมอพื้นบ้าน
รุนแรง	ไปโรงพยาบาลพบแพทย์แผนปัจจุบัน
ไม่ทราบสาเหตุ และผ่านการรักษาในทุกขั้นตอนแล้ว	พิธียา

จากขั้นตอนการรักษาพยาบาลจะเห็นได้ว่า การรักษาพยาบาลของคนไข้ที่มีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนนัก โดยเริ่มจากการรักษาตนเองภายในครอบครัว คือคนในครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจะมีความรู้เรื่องยาสมุนไพร รู้จักนำมาใช้รักษาคนในครอบครัวได้ แต่ในบางครั้งสมุนไพรก็อาจจะรักษาควบคู่กับวิธีการอื่น ๆ เช่น รักษาควบคู่กับการเป่า คือมีวิธีการซับซ้อนขึ้น วิธีการรักษาจะต้องกระทำขึ้นโดยมีผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการรักษาพยาบาล นั่นคือหมอพื้นบ้าน

ในการศึกษาเรื่องการรักษาพยาบาลของคนไข้ อาจกล่าวได้เป็น 3 ลักษณะด้วยกันคือ การรักษาด้วยยาสมุนไพร การรักษาโดยหมอพื้นบ้าน และพิธีกรรมการรักษา ซึ่งสามารถจะแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 15 แผนภูมิแสดงการจำแนกการรักษาพยาบาลของคนไข้

จากแผนภูมิแสดงการจำแนกการรักษาพยาบาลของคนไข้ สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ดังนี้

4.1 สมุนไพร

"ยาสมุนไพร" ตามพระราชบัญญัติยาพุทธศักราช 2510 หมายถึง ยาที่ได้จากส่วนของ พืช สัตว์ และแร่ธาตุ ซึ่งยังไม่ได้ผสม ประุง หรือแปรสภาพ เช่น พืชก็ยังเป็นส่วน ของราก ใบ ลำต้น ดอก เป็นต้น ส่วนสัตว์ เช่น พวกมีเขา ได้แก่ควายเผือก เขากวาง อ่อน ฯลฯ พวกดีสัตว์ เช่น ดีหมี ดีจระเข้ ดีงู ฯลฯ และที่ได้จากสัตว์ทั้งตัว ได้แก่ ตุ๊กแก ไล่เดือน เป็นต้น แร่ที่ใช้บ่อย ๆ ได้แก่ น้ำปูนใส เกลือแกง เกลือสินเธาว์ เป็นต้น

ในกลุ่มคนใช้นั้น มียาสมุนไพรที่ใช้เข้าช่วยในการรักษาพยาบาลทั้งที่ส่วนของ พืช ส่วนของสัตว์ และแร่ธาตุ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังไม่ได้มีการผสม ประุง หรือแปรสภาพใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้จัดเอาวัสดุที่นำมาใช้การรักษาอยู่ในกลุ่มการรักษาโดยใช้ เป็นยา-

สมุนไพรดังแสดงจากแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 16 แผนภูมิแสดงการจำแนกยาสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาพยาบาลของคนไข้

ในการศึกษาเรื่องยาสมุนไพร อาจกล่าวได้เป็น 4 ลักษณะดังนี้

- 4.1 ยาสมุนไพรที่ได้จากพืช จำนวน 50 ชนิด
- 4.2 ยาสมุนไพรที่ได้จากสัตว์ จำนวน 14 ชนิด
- 4.3 แร่ธาตุ จำนวน 8 ชนิด
- 4.4 วัสดุที่นำมาใช้รักษา จำนวน 4 ชนิด

ตารางที่ 24 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากพืช (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
5. /mahun/ 'มะละกอ'	/ka:n/ 'ก้าน' /ja:n/ 'ยาง'	ชูดก้านมะละกอผสมกับเกลือ และกระเทียมที่เผาไฟแล้ว อย่างละเท่า ๆ กัน อุดที่รูพิน เอาการมะละกอมาทาบริเวณ ที่เป็นแผล	ปวดฟัน แผลหู
6. /pana:n/ 'หมาก'	/palaj/ 'ผล'	นำมาเคี้ยว	ปากเปื่อย และทำ ความสะอาดฟัน
7. /palajkok/ 'มะกอก'	/palaj/ 'ผล'	เอาผลมะกอกเผาไฟแล้วแกะ เปลือกออก เหยียบด้วยสันเท้า ข้างที่ปวดลงบนเปลือกมะกอก ประมาณ 3 วัน อาการจะดีขึ้น	ปวดสันเท้า
8. /palu:/ 'พลู'	/sala/ 'ใบ'	นำใบพลูแก่ประมาณ 5-6 ใบ ซึ่ให้ละเอียดผสมเข้ากับน้ำ กรองด้วยผ้าขาว ใช้น้ำที่กรอง แล้วหยอดตา	ตาแดง
9. /phrak bon/ 'ผักบุ้ง'	/piel/ 'ดอก'	นำดอกผักบุ้งประมาณ 6-10 ดอก มาตำให้ละเอียด ทา บริเวณที่เป็นตุ่มขึ้นเป็นผื่นวง-กลมและมีอาการคัน	คันเนื่องจากตุ่มขึ้น เป็นผื่นวงกลม มี ลักษณะคล้ายกับ ชีกลาก

ตารางที่ 24 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากพืช (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
10. /phrak bon 'ผักบุ้งแดง'	/poj/ 'ยอด'	นำยอดผักบุ้งแดงมาตำให้ละเอียด นำมาพอกตา	ตามัว
11. /plaj/ 'ว่านไพล'	/plɛː/ 'หัว' /plɛː/ 'หัว' /salaː/ 'ใบ'	นำหัวว่านประมาณ 2-3 หัว บดให้ละเอียด ทาให้ทั่วบริเวณที่แน่นท้อง และให้เคี้ยวหัวว่านพร้อม ๆ กันไปด้วย นำหัวและใบว่านไพลมาต้มในน้ำเปล่า แล้วนำน้ำที่ต้มดื่ม	แน่นท้อง ท้องอืด ท้องเฟ้อ
12. /priet kabaːŋ/ 'กล้วยน้ำว้า'	/palaj/ 'ผล'	นำมารับประทาน	ท้องร่วง
13. /bac kamek/ 'ผักชะเม็ก'	/reh/ 'ราก' /ŋkaːp/ 'เปลือก'	นำรากมาต้มกับน้ำเปล่า 3 ถ้วย เคี้ยวให้งวดจนเหลือน้ำ 1 ถ้วย ปล่อยให้เย็นแล้วนำมาดื่ม นำเปลือกต้นชะเม็ก 2-3 ชิ้น ต้ม ทั้ง ให้เย็น นำมาราดที่แผล	โรคหนองใน แผลสด

ตารางที่ 24 ตารางแสดงวิธีการรักษานาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากพืช (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
14. /bac katu:n nonŋ/ 'บัวบก'	/sala:/ 'ใบ'	นำใบช้ำกรองเอาน้ำมาต้ม	ช้ำใน
15. /tana:m majde:n/ 'ต้นไม้แดง'	/tana:m/ 'ลำต้น'	วิธีที่ 1 นำเนื้อต้นไม้แดงมาล้าง ผสมกับข้าวเปลือก แล้วนำมา ประคบบริเวณโหลที่หลุด รักษา ควบคู่กับการเป่าของหมอมนต์ วิธีที่ 2 นำลำต้นมาต้มแล้วใช้ ต้มระหว่างอยู่ไฟ	หัวโหลหลุด ช่วยให้มดลูกเข้าอู่ เร็วขึ้น
16. /tana:m 'กระบก'	/sala:/ 'ใบ'	นำมาต้มผสมกับใบส้มป่อย แล้วใส่น้ำแช่ข้าวลงไปประมาณ 3 ชั้น แล้วนำมาอาบ	ตุ่มเม็ดเล็กสีดำ แสบ เมื่อถูกแสง แดด เกิดเฉพาะ ที่แขน
17. /tana:m khalek kruəŋ/ 'ขี้เหล็กป่า'	/ken/ 'แก่น'	นำแก่นต้นขี้เหล็ก 2-4 ชั้น ต้ม ผสมกับว่านหัวใหญ่ นำน้ำมาต้ม	โรคหนองใน
18. /tana:m campa:/ 'ลั่นทม'	/ken/ 'แก่น'	นำแก่นของต้นลั่นทมมาต้มดื่ม	ท้องผูก

ตารางที่ 24 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากพืช (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
19. /tamlun/ 'ตำลึง'	/sana:/ 'เถา'	นำมาต้มดื่ม เข้า-เย็น	โรคเบาหวาน
20. /tawelpron/ 'ตะไคร้'	/reh/ 'ราก'	นำรากมาประมาณ 4-5 ราก ต้มกับน้ำเปล่า 2 ถ้วย นำมา ดื่มบ่อย ๆ	ขับปัสสาวะ
21. /thro: sabat/ 'ข้าวเหนียว'	/kro:n 'เมล็ด'	วิธีที่ 1 บั่นข้าวเหนียวเป็นก้อน กลม กตบริเวณที่เป็นตุ่มแล้ว ให้ไ้กิน วิธีที่ 2 นำข้าวเหนียวมาวาง ทาบริเวณแผลแล้ว โยนให้สุนัข ที่กัด กินประมาณ 3-4 วัน สุนัขตัวนั้นก็จะตายแล้วแผลก็จะ หาย วิธีที่ 3 นำข้าวเหนียวบั่นเป็น ก้อน แล้วนำมาเผากับไฟ ปล่อยให้เย็นสักครู่ เอาสันเท้า ที่ปวดมาเหยียบบนข้าวเหนียว	มุมปากเปื่อย แผลสุนัขกัด ปวดสันเท้า
22. /tre? tabac/ 'กาฝาก'	/tana:m/ 'ลำต้น'	นำมาต้มดื่มประมาณ 2-4 หม้อ ดิน	เมื่อย อ่อนเพลีย กินข้าวไม่ได้

ตารางที่ 24 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากพืช (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
23. /thriaʔ ʔok/ 'เห็ดไม้เต็ง'	/tana:m/ 'ลำต้น'	นำมารับประทานสด ๆ ประมาณ 1 กำมือ	ถ่ายพยาธิ
24. /ciroc/ 'ชะพลู'	/sala:/ 'ใบ' /palaj/ 'ผล'	รับประทานสด ๆ นำมาย่างไฟแล้วเอาน้ำได้จาก ผลมาหยอดตา	ท้องอืด ท้องเฟ้อ เจ็บตา คันตา
25. /kadaw/ 'สะเดา'	/ŋka:p/ 'เปลือก'	นำเปลือกมาต้มแล้วนำมาทา บริเวณที่คัน	ตุ่มหิด
26. /katiam/ 'กระเทียม'	/pla:/ 'หัว'	นำมาตำให้ละเอียดแล้วนำไป ทาบริเวณที่เป็นเกลื้อน ทาวัน ละ 2-3 ครั้ง จนกว่าจะหาย	เกลื้อน
27. /kaciaw/ 'กระเจียว'	/piel/ 'ดอก'	นำมาชูดผสมกับเกลือ ทาแผล สด	แผลสด
28. /koklwem/ 'มะกอกเหลี่ยม'	/sala: roh/ 'ใบแห้ง'	นำใบมาหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ผสม กับเขาควายเผือกที่ชูดให้เป็น ผง จากนั้นทำเป็นมวนยาสูบ ใช้สูบเมื่อมีเลือดออก	เลือดออกจมูก

ตารางที่ 24 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากพืช (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
29. /ku:n/ 'ราชพฤกษ์' (คุณ)	/palaj/ 'ผล' (ฝัก)	นำฝักคูนประมาณ 1-2 ฝัก มา แกะเอาเนื้อออกแล้วนำมาต้ม กับน้ำ 1 ถ้วย ใส่เกลือเล็กน้อย นำมาดื่ม	ท้องอืด
30. /khamin/ 'ขมิ้น'	/pla:/ 'หัว'	นำหัวขมิ้นผสมกับกระเทียมและ กำมะถัน นำไปนึ่งให้สุกห่อด้วย ผ้าสี แล้วนำไปอุดฟันที่เป็นรู	ปวดฟัน
31. /khalek pu:t/ 'ขุมเท็ดเทศ'	/sala:/ 'ใบ'	นำใบมาชยี้แล้วนำมาทาที่ บริเวณเป็นเกลื้อน	เกลื้อน
32. /khalek/ 'ซีเหล็ก'	/sala:/ 'ใบ'	นำมาต้มกิน	ท้องผูก
33. /ʔapajh/ 'ฝ้าย'	/ʔka:p reh/ 'เปลือกกราก'	นำมาสับให้ละเอียด ชงกับน้ำ เดือดประมาณ 6 ถ้วย ต้มครึ่ง ละ 1 ถ้วย	ยาขับประจำเดือน
34. /ʔabɔŋ/ 'หน่อไม้'	/ʔabɔŋ ɱɔʔ/ 'น้ำหน่อไม้ ดอง'	นำมาทาบริเวณที่ถูกผึ้งแตนต่อย	บวมเนื่องจากถูก ผึ้งแตนต่อย

ตารางที่ 24 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากพืช (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
35. /ʔatoʔ/ 'แมงลัก'	/kroːŋ/ 'เมล็ด'	นำมาต้มกิน	บรรเทาอาการไอ
36. /ʔasaːʔ/ 'ข้าวสารเจ้า'	/kroːŋ/ 'เมล็ด'	นำมาบดให้ละเอียดผสมกับน้ำ พอเหนียวทาบริเวณที่เป็นตุ่ม	ตุ่มขึ้นตามตัว คัน และแสบร้อน อาการคล้ายงูสวัด
37. /ʔasaŋh/ 'ชิง'	/plaː/ 'หัว'	นำมาตำผสมกับน้ำพอประมาณ แล้วนำไปต้ม	อาเจียร
38. /ʔajwn dɑʔ/ 'ตะไคร้'	/tanaːm/ 'ลำต้น'	นำมาบดให้ละเอียด โรยใส่ แผลที่สะอาด	สะดือมีน้ำหนองใน ทารก
39. /ʔalwk/ 'รำข้าว'		นำมาผสมกับปลายข้าว นำมา นึ่ง ใช้รับประทาน	อ่อนเพลีย ไม่มีแรง
40. /ʔaluəŋ ʔalaː/ 'ไผ่บ้าน'	/salaː roh/ 'ใบแห้ง'	นำมาหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้ว เอาใบตองแห้ง พันเป็นมวน ยาสูบ นำมาสูบให้บ่อย ๆ	เลือดออกจุมูก
41. /siːsɪat/ 'สีเสียด'	/ŋkaːp/ 'เปลือก'	นำเปลือกประมาณ 3 ชิ้น มา ต้มให้เดือดแล้วนำมาต้มครั้งละ ประมาณ 1-2 ชั่วโมง เวลา เช้า	ท้องร่วง

ตารางที่ 24 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากพืช (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
42. /si:da:/ 'ฝรั่ง'	/sala:/ 'ใบ'	นำใบฝรั่งมาล้างให้สะอาด ตำให้ละเอียด นำมาพอกแผล จะช่วยห้ามเลือด	ห้ามเลือด
43. /sale:w/ 'มะขามป้อม'	/palaj/ 'ผล'	นำมารับประทานสด ๆ	เลือดออกตามไรฟัน
44. /sompoj/ 'ส้มป่อย'	/sala:/ 'ใบ' /reh/ 'ราก'	นำใบส้มป่อย 1 กำมือมาต้ม แล้วนำน้ำที่ต้มมาอาบ ใช้สำหรับหญิงหลังคลอดบุตร นำมาต้ม แล้วนำน้ำที่ต้มมาบ้วนปากทุกเช้า	ทำความสะอาดที่ผิวหนังแทนสบู่ ทำให้ฟันแข็งแรง
45. /hu:swe/ 'หูเสือ'	/sala:/ 'ใบ'	นำใบมา 1 ใบ ลนไฟแล้วปล่อยให้เย็น บีบเอาน้ำ นำน้ำนั้นมาหยอดตา จะรู้สึกเย็นที่ตา	ฝุ่นเข้าตา
46. /hu:t/ 'ยาสูบ'	/sala:/ 'ใบ'	เอาใบยาสูบผสมน้ำเล็กน้อย นำน้ำที่แช่ใบยาสูบมาหยอดหู	แมลงเข้าหู
47. /wa:n son/ 'พลับพลึง'	/sala:/ 'ใบ'	นำมาลนไฟให้ร้อน แล้วนำมาประคบบริเวณที่เคล็ดขัดยอก	เคล็ดขัดยอก

ตารางที่ 24 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากพืช (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
48. /wa:n ha:n co:lakhe:/ 'ว่านทางจระเข้'	/tanΛ:m/ 'ลำต้น'	วิธีที่ 1 นำลำต้นมาฝานให้เป็นแผ่น แล้วนำส่วนที่เป็นวุ้นใส มาปิดแผล วิธีที่ 2 นำลำต้นมาฝานให้เป็นแผ่น แล้วเอาปูนแดงทาบริเวณที่เป็นวุ้นใส นำมาปิดที่ขมับ	แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ปวดศีรษะ
49. /laca:k/ 'เตย'	/reh/ 'ราก'	นำมาประมาณ 1 กำมือ ต้มกับน้ำ ต้มเข้า - เย็น ครั้งละ 1 ถ้วย	โรคเบาหวาน

4.1.2 ยาสุมไพรที่ได้จากสัตว์ มีดังนี้

ตารางที่ 25 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสุมไพรที่ได้จากสัตว์

ชื่อสุมไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
1. /me:w/ 'แมว'	/kreʔ roh/ 'ชี้แห้ง'	นำมาประมาณ 1-2 ก้อน เผาไฟพอประมาณ แล้วบดให้ละเอียดผสมกับน้ำมันหมู ทาบริเวณแผล	แผลไฟไหม้
2. /ntruej/ 'ไก่'	/daʔ lacok/ 'น้ำลาย' /cɪrɛ:n/ 'ไข่'	ทาบริเวณแผล นำมาต้ม หลังจากนั้นเอาเฉพาะไข่ขาวมาผสมกับว่านทางจระเข้ ใช้ทาบริเวณแผล	แผลพิษตะขาบ แผลน้ำร้อนลวก
3. /padeʔ/ 'ปลาร้า'	/daʔ/ 'น้ำ'	นำมาราดบริเวณแผล จะทำให้แผลไม่พอง	แผลน้ำร้อนลวก
4. /teh/ 'ปลิง'	/to:/ 'ลำตัว'	วิธีที่ 1 นำปลิงมามัดที่ปากทาเกลือ นำไปย่างไฟ หันเป็นขึ้น ๆ ให้ผู้ป่วยรับประทานหรือนำปลิงมาแช่น้ำมะพร้าวหมัก 1 เดือน นำมาต้มและทาตัว วิธีที่ 2 นำมาแช่น้ำให้ผู้ป่วยต้ม	หายใจไม่สะดวก มีเสมหะ คล้ายจะเป็นไข้หวัด อาการคล้ายโรคที่ตี บวมโดยไม่ทราบสาเหตุ

ตารางที่ 25 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากสัตว์ (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
5. /tia/ 'เปิด'	/ʔaha:m/ 'เลือด'	นำเลือดสด ๆ มาต้ม 1 ถ้วย แกง	ไข้ใน
6. /cali:/ 'ไล่เดือน'	/to:/ 'ลำตัว' /kreʔ/ 'ขี้'	นำไล่เดือนมารีดเอาชื้อออกแล้ว นำไปตากแดด 2-3 ครั้ง ให้ แห้งสนิทและไม่มีกลิ่น หลังจาก นั้นนำมาแช่น้ำไว้ประมาณ 1 ชั่วโมง ให้ผู้ป่วยดื่มและทาตัว บ่อย ๆ นำมาพอกบริเวณแผล	ร้อนใน แผลแมลงกัด ต่อย
7. /samu:c kusaw/ 'มดแดง'	/to:/ 'ลำตัว'	นำมาตำกับเกลือแล้วใช้ รับประทาน	ถ่ายพยาธิ
8. /kuseŋ/ 'งู'	/ŋche:ŋ/ 'น้ำมัน'	นำมาทาบริเวณแผล	แผลไฟไหม้น้ำร้อน ลวก

ตารางที่ 25 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากสัตว์ (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
9. /kuet ʔakɑ:p/ 'กบ'	/nche:ŋ/ 'น้ำมัน'	นำกบมาหักขาข้างเดียวกับ อวัยวะผู้ป่วยที่หัก แยกลงใน น้ำ ใช้ชนไก่จุ่มน้ำที่แยก ทา บริเวณที่กระดูกหัก วันละหลาย ครั้ง รักษาควบคู่กับการเป่า มนต์ โดยหมอมนต์ต้องเป่า คาถาก่อนที่หมอจะไปล้างหน้า แปรงฟัน ขณะเดียวกันให้ สังเกตซากบ หากซากบต่อกัน ได้หมายถึงการรักษาได้ผล	กระดูกหัก
10. /ʔaco:/ 'สุนัข'	/kreʔ rɔh/ 'ขี้แห้ง'	นำมาเผาไฟให้ควันรมร่างกาย ผู้ป่วย เชื่อว่าควันจะทำให้ปาก แผลปิดเร็ว เนื้อภายในจะ ประสานกันเร็วขึ้น นอกจากนี้ ถ้าคนที่เป่าแผลได้สุดควันเข้า ไปร่างกายจะทำให้ร่างกายที่ อาจจะช้ำใน คั้นสูกู่สภาวะปกติ	บาดแผลซึ่งเกิด จากอุบัติเหตุ
11. /ʔaco: ʔe:ŋ/ 'สุนัขดำ'	/nche:ŋ/ 'น้ำมัน'	ทาบริเวณแผลพุพอง	แผลน้ำร้อนลวก ฝ่าเท้าพอง

ตารางที่ 25 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากสัตว์ (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
12. /ʔalɪaŋ/ 'ปูนา'	/toː/ 'ลำตัว' /lɔŋ/ 'ขา'	นำมาแช่น้ำให้ผู้ป่วยดื่ม นำปูมาทักขา 1 ขาแล้วเอา เนื้อขาปูมาถูบริเวณขอบตา	บวมโดยไม่ทราบ สาเหตุ โรคตาแดง
13. /jaːkaphaː/ 'ขี้ผึ้ง'		นำมาลนไฟให้ร้อนแล้วนำมา ประคบบริเวณที่ปวด	ปวดสะโพก
14. /lakuej/ 'คน'	/dɔː toh/ 'น้ำมัน' /dɔː ʔaluːm/ 'ปัสสาวะ' /kreː tuŋ/ 'ขี้หู'	นำมาหยอดตา นำมาราดบริเวณแผลสด นำขี้หูมาลนไฟ ทาบริเวณที่เป็น แผลฝีหนอง จะช่วยทำให้ บรรเทาอาการปวด	ปวดตา และ ตาแดง ทำให้เลือดหยุด ไหล และแผลแห้ง เร็ว แผลฝีหนอง แผลฝีหนอง

4.1.3 ยาสมุนไพรที่ได้จากแร่ธาตุ มีดังนี้

ตารางที่ 26 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากแร่ธาตุ

ชื่อสมุนไพร	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
1. /miac/ 'กำมะถัน'	นำมาผสมกับขมิ้นและกระเทียม นำมา นึ่งให้สุกห่อด้วยสำลี แล้วอุดที่ฟัน	ปวดฟัน
2. /poh/ 'เกลือ'	นำเกลือประมาณ 1 ช้อนแกง ละลาย น้ำสะอาด นำมาหยอดตา	ตาแดง
3. /brɔŋ krɔ:k/ 'เหล้าขาว'	ทาบริเวณที่ถูกตะขากัด	แผลที่ถูกตะขากัด
4. /dɑʔ/ 'น้ำ'	วิธีที่ 1 เป่าน้ำใส่ผู้ป่วยที่หมดสติให้รู้ สึกตัวแล้วจึงค่อยนวดตามร่างกาย วิธีที่ 2 นำน้ำมาพรมบนศีรษะ	อาการหมดสติ ปวดศีรษะ
5. /dɑʔ poh/ 'น้ำเกลือ'	นำมาดื่ม	เจ็บคอ
6. /dɑʔ kutaw/ 'น้ำร้อน'	ใช้อาบสำหรับสตรีหลังคลอดที่กำลังอยู่ ไฟ	ช่วยให้มีกำลังและมดลูก เข้าอู่เร็ว
7. /dɑʔ lun cirɛk/ 'น้ำปลักควาย'	นำมาอาบ	ตุ่มหิด

ตารางที่ 26 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้ยาสมุนไพรที่ได้จากแร่ธาตุ (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
8. /kute:k/ 'ดิน'	ขุดหลุมลึกประมาณ 50 เซนติเมตร กว้างและยาวขนาดเท่าตัวผู้ป่วย ให้คนป่วยนอนลงแบบเอียง ๆ กลบดินให้เหลือแต่คอ เชื่อว่าดินจะช่วยดูดพิษให้ต้อออกถ้าอาการดีขึ้น จึงนำผู้ป่วยขึ้นจากหลุมแล้วนำไปอาบน้ำทันที	เมมาเห็ด
9. /ʔapu:l kro:k/ 'ปูนขาว'	ทาบริเวณหลังของผู้ป่วย แล้วหมอมนต์จะเสกคาถากำกับไว้ ทำเช่นนี้ 3 วัน อาการจะดีขึ้น	ใช้ขึ้น

4.1.4 วัสดุที่ใช้ในการรักษา มีดังนี้

ตารางที่ 27 ตารางแสดงวิธีการรักษาพยาบาลโดยใช้วัสดุที่นำมาใช้ในการรักษา

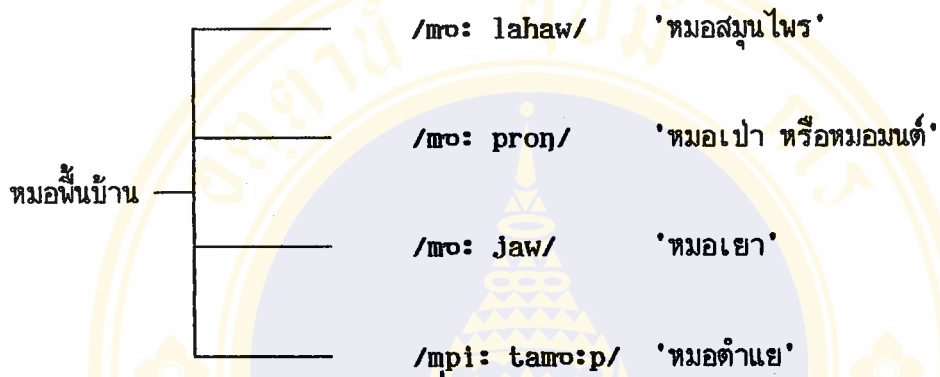
วัสดุที่ใช้รักษา	วิธีการรักษา	รักษาอาการ
1. /p̚cheŋ ɕoʔ ciɾiək/ 'เชือกผูกควาย'	นำเชือกที่ผูกควายมาถูตามร่างกาย ถูจนกระทั่งตุ่มแตก	อาการคันเนื่องจากมีตุ่ม ขนาดเล็กใส สีแดงมี อาการคัน
2. /phakum/ 'จิวรพระ'	นำมาแช่ในน้ำ 1 คืนแล้วนำน้ำไปล้าง หน้าทุกเช้า	ตาเป็นแผ่นผ้า
3. /cipuek (tia)/ 'เสื่อเก่า'	นำมาเผาไฟแล้วนำเอาขี้เถ้าโรย ใส่แผล	สะดือมีน้ำหนองในทารก
4. /salok/ 'ผ้า'	นำมาลนไฟพออุ่น แล้วนำมาประคบ บริเวณที่บวม	บวมตามร่างกาย

การใช้ยาสมุนไพรในการบำบัดรักษาของคนไข้ มีกระบวนการที่ไม่ยุ่งยาก
ซับซ้อน อาการผิดปกติที่ใช้ยาสมุนไพรในการบำบัดรักษามักจะเป็นอาการที่พบเห็นหรือประสพ
โดยทั่วไป เช่น ปวดท้อง ท้องอืด เป็นต้น จะเห็นได้ว่ามีความรุนแรงน้อยสามารถรักษาตน
เองได้ แต่อย่างไรก็ตามการใช้สมุนไพรในการบำบัดรักษา ยังต้องพึ่งผู้มีความรู้เฉพาะด้าน
สมุนไพรอยู่ดี ผู้ที่มีความรู้ทางสมุนไพรคนไข้ เรียกว่า /mɔː lahaw/ ในกรณีที่อาการผิด
ปกตินั้น เริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้น ต้องมีกระบวนการมากขึ้น อาจใช้สมุนไพรหลายตัวด้วย
กันหรืออาจต้องมีเคล็ดในการใช้ ดังนั้นในการบำบัดรักษา ก็ยังคงต้องพึ่งพาผู้ที่มีความรู้ความ
สามารถนั้นคือหมอพื้นบ้าน

4.2 หมอพื้นบ้าน

ในสังคมคนໄຫ້ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถพิเศษในการขจัดปัดเป่าโรคภัย
"หมอพื้นบ้าน" หมอพื้นบ้านในสังคมคนໄຫ້ อาจแบ่งออกได้ดังนี้คือ

แผนภูมิที่ 17 แผนภูมิแสดงการจำแนกหมอพื้นบ้านในสังคมคนໄຫ້

จากแผนภูมิ พอแจกแจงรายละเอียด ได้ดังต่อไปนี้

4.2.1 /mo: lahaw/ 'หมอสมุนไพร'
เป็นผู้มีความรู้ทางสมุนไพร สามารถรักษา
อาการผิดปกติโดยใช้สมุนไพร เช่น
ปวดหัว ไข้ เป็นต้น

4.2.2 /mo: pron/ 'หมอเป่า หรือหมอมนต์'
เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับคาถาอาคม จะ
รักษาโดยใช้คาถาอาคมเป็นหลัก อาการ
ผิดปกติที่มักจะต้องรักษาคือ การผิดปกติ
เกี่ยวกับกระดูก นอกจากนี้หมอมนต์หรือ
หมอเป่ายังมีบทบาทในการเป็นผู้ประกอบ
พิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล เช่น
พิธีตัดแม่กำเนิด เป็นต้น

4.2.3 /mo: jaw/

'หมอเขา'

เป็นผู้ที่บำบัดรักษาผู้ป่วยที่มีอาการผิดปกติอันเกิดจากการกระทำของผี การรักษาจะทำโดย หมอเขาจะขอร้องให้ผีออกจากร่างกายของผู้ป่วย โดยการหาสิ่งตอบแทนให้ เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ หรือ เพื่อเป็นการเซ่นสังเวย

4.2.4 /mo: tamro:p/

'หมอดำแย'

ในที่นี้ ไม่ถือว่าหมอดำแยเป็นผู้รักษาพยาบาลเป็นผู้จัดปัดเป่าโรคภัยไข้เจ็บออกไปจากผู้ป่วย แต่หมอดำแยคือผู้ที่มีความสามารถพิเศษในการใช้เทคนิคเฉพาะทาง คือการทำคลอดและทำความสะอาดตัวเด็กทารกหลังจากที่คลอดแล้ว ส่วนพิธีกรรมก่อนคลอดและหลังคลอดมักเป็นหน้าที่ของหมอมนต์ ปัจจุบันมักนิยมไปคลอดที่โรงพยาบาลกันมากขึ้น

ในสังคมคนใช้ ผู้ที่รักษาโรคหรือหมอพื้นบ้านในคน ๆ เดียว อาจสวมบทบาทหลายบทบาท ในคน ๆ เดียวอาจเป็นได้ทั้งหมอสมุนไพรและหมอเป่า เพราะเป็นผู้มีความรู้ทั้งในด้านสมุนไพรและเวทมนต์คาถา

4.3 พิธีกรรมและการป้องกันรักษา

ในสังคมคนใช้มีพิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล และการป้องกันรักษา ผู้ที่วิจัยได้ศึกษามีดังนี้

4.3.1 /kɔh mpi: pu?/

<ตัด+แม่+ตั้งครรภ์>

'พิธีตัดแม่กำเนิด'

พิธีกรรมนี้คนใช้ถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ การตัดกำเนิดจะกระทำเมื่อหญิงมีครรภ์ใกล้คลอดประมาณ

8 เดือน พิธีนี้ขึ้นเพื่อบอกกล่าวผีมิให้มารบกวนผู้ที่คลอดบุตร และไม่ให้เกิดมีการเจ็บป่วย นอกจากนี้ยังเชื่อว่าทำให้คลอดบุตรง่ายขึ้นด้วย

พิธีตัดแม่กำเนิดประกอบด้วย

4.3.1.1 ผู้ประกอบพิธี

/mo: pron/

'หมอมนต์หรือหมอเป่า'

4.3.1.2 เครื่องประกอบพิธี

/ten khan ha:/

'ขันห้า'

(เทียน 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่)

/marie ʔe:n/

'ฝ้ายดำ'

/marie kusaw/

'ฝ้ายแดง'

/ʔawah pre:n/

'ข้าวเหนียวดำ'

/ʔawah kusaw/

'ข้าวเหนียวแดง'

/ʔaci:n ɲoʔ/

'แกงส้ม'

/ʔaci:n ɲiam/

'แกงหวาน'

/kathon sala: roh/

'กระทงใบตองแห้ง'

พิธีเริ่มด้วยการให้ผู้หญิงที่ใกล้จะคลอดนั่งเหยียดขากับพื้น หมอมนต์จะนำฝ้ายมาผูกที่ศีรษะให้ยาวถึงพื้น วางกระทงข้าวเหนียวดำ ข้าวเหนียวแดง ขันห้า เพื่อบอกกล่าวผีแม่กำเนิด หลังจากนั้นหมอมนต์ผู้ทำพิธีจะเริ่มท่องคาถาของตน แล้วปั้นข้าวเหนียวเป็นก้อนเล็ก ๆ จ้ำที่ร่างกายของผู้หญิงมีครรภ์ เพื่อบอกกล่าวให้ผีที่อยู่ในร่างกายออกไป แล้วนำข้าวเหนียวที่จ้ำใส่ลงในกระทงตัดฝ้ายด้วยมีดหมอ นำเศษผ้าฝ้ายใส่กระทง แล้วหยิบกระทงมาร่อนเป็นวง เพื่อบอกกล่าวผีที่เชิญมาไว้ในกระทง มิให้มารบกวนผู้ที่กำลังจะคลอด และมีให้รบกวนเด็กในครรภ์

4.3.2 /coŋ pi:/

'พิธีไล่แม่กำเนิด'

<เผาไฟไหม้แม่ผู้ให้กำเนิด>

เป็นพิธีกรรมที่ช่วยรักษาเด็กที่ร้องไห้ในวันพระเด็กจะร้องไห้โดยไม่มีอาการเจ็บป่วยมัก

จะเชื่อว่ามีผีมารบกวน จะนำเอาฝ้ายดำ มาพันร่างกายเด็กแล้วนำไปเผา พร้อมกับ พุดไล่แม่กำเนิดไม่ให้มารบกวนเด็ก หลังจากนั้นนำเขม่าสีดำผสมน้ำ แต่มีเป็นจุดที่ หน้าผาก มีความเชื่อว่าเป็นการไล่แม่ กำเนิดไปจากเด็ก และเด็กจะไม่ร้องไห้ ในวันพระอีก

4.3.3 /baʔ/

'การบนบาน'

การบนบานผีที่เกี่ยวกับการเจ็บป่วย เช่น เด็กในบ้านเจ็บป่วยอยู่เสมอ ๆ แพทย์แผน ปัจจุบันตรวจไม่พบความผิดปกติ หรือรักษา แล้วไม่หาย คนไข้ เชื่อว่าอาการที่ป่วยนั้น เกิดจากการกระทำของผีขุนหรือผีวงศ์ตระกูล จึงต้องกล่าวบนบานไว้ที่มุมห้องผีขุน /kamu:ɕ don/ เช่น บนบานว่าถ้าเด็กที่ เจ็บป่วยอยู่หายจากการเจ็บป่วยแล้ว จะ เช่น ไหว้ด้วยเหล้าและไก่

4.3.4 /jaw/

'พิธีเฮา'

เป็นพิธีกรรมการรักษาแบบหนึ่งของคนไข้ที่ เชื่อว่าการเจ็บป่วยนั้นเกิดจากการกระทำ ของผี การรักษาด้วยการเฮามักเป็นวิธี การขั้นสุดท้าย หลังผ่านการรักษาแบบอื่น ๆ แต่ยังไม่หายดี จึงต้องนำมารักษาด้วยการ เฮา เพื่อหาสาเหตุของการป่วย หรือเพื่อ รักษาอาการป่วยใช้นั้น

บุคคลในพิธีประกอบด้วย

/mro: jaw/	'หมอเขา'
	ทำหน้าที่รักษา
/mpiaʔ liam/	'ล้าม'
	ทำหน้าที่ชักถามหมอเขาถึงสาเหตุที่เจ็บป่วยในผีหรือในตัวผู้ป่วย
/mro: ke:n/	'หมอแคน'
	ทำหน้าที่บรรเลงलयแคนในระหว่างทำพิธี
เครื่องประกอบพิธี	
/khan ha:/	'ขันห้า'
	ประกอบด้วยเทียน 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่
/sata:n kliej/	'เงินค่าคาย'
	คือเงินค่านูชา
/cira:n ntruəj tamaj/	'ไชไก่อติบ'
	จะใช้ไชไก่อติบที่ยังใหม่และไม่มีเชื้อตัวผู้
/brəŋ/	'เหล้า'

ขั้นตอนการรักษา

(1) ขั้นตอนการรักษา คือขั้นตอนติดต่อหมอเขาให้ไปรักษา เริ่มด้วยญาติของผู้ป่วยจะเป็นผู้นำดอกไม้ขาวและเทียน 1 คู่ ไปคารวะหมอเขาที่บ้าน และขอเชิญไปรักษาผู้ป่วยพร้อมกับเล่าอาการให้ฟัง และนัดแนะวันเวลาที่คณะหมอเขาจะเดินทางไปรักษา เมื่อถึงวันเวลานั้นดลหมายไว้ หมอเขาก็จะบอกผีให้ตามไปช่วยรักษา (ในกรณีที่หมอเขามีผีช่วยในการรักษา) และเดินทางไปยังบ้านผู้ป่วยพร้อมล้ามและหมอแคน ที่บ้านผู้ป่วยจะตั้งคายพิธีซึ่งประกอบด้วยขันห้า ไชไก่อติบ เหล้า และเงินคายเอาไว้รอ

(2) ขั้นรักษา แบ่งออกเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

- (2.1) /jaw lo:n/ 'การเขาส่อง'
- มีขั้นตอนย่อยอีก 2 ขั้นตอน คือพิธีเชิญผีกับการเกลือกไช้

/ʔasɛːŋ kamuːc/

< เชิญ, ขอร้อง+ผี >

'พิธีเชิญผี'

หมอเขาจะทำพิธีเชิญผีหรือกุมผีลงที่ตัวเอง และใช้มนต์คาถาให้ตัวเองมีพลังจิตชักถามผู้ป่วยและผีผู้ป่วย เมื่อผีลงสู่ร่างหมอเขา หมอเขาจะเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ตามที่ผีตนใด ตนหนึ่ง เข้าสิงร่างแล้วขับไล่เชิญผีต่าง ๆ ให้ช่วยในการรักษาให้ได้ผล พร้อมกับถามอาการผู้ป่วยว่าเกิดจากสาเหตุใด จะมีวิธีการรักษาอย่างไร โดยมีลாம்เป็นผู้ป้อนคำถามถาม หมอเขาให้ซักถามคนไข้ เพื่อให้ได้ข้อมูลว่าเป็นผีชนิดใด ต้องการสิ่งใด เมื่อยังไม่ได้ข้อมูลที่แน่นอนต้องมีการเสี่ยงทายว่าการเจ็บป่วยนั้นเกิดจากผีชนิดใดมากระทำ

/klwɛk cɪrɛːŋ n̄truoŋ/

< เกือบ+ไข่+ไก่ >

'การเกือบไข่'

เป็นวิธีการเสี่ยงทาย คือการใช้ไข่ไก่ไปตามร่างกายของผู้ป่วยพร้อมกับอธิษฐานว่าผีชนิดใดที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วย โดยระบุเงื่อนไขว่าถ้าเป็นผีมุนให้กินปีกลูกไก่ ถ้าเป็นผีน้ำ ผีฟ้า ให้กินกระดูกสันหลังของลูกไก่ ต่อจากนั้นก็ทาบไข่ไก่ใส่จานหรือชาม แล้วใช้ใบตองกล้วยตัดเป็นแผ่นเล็ก เชื้อไขแดง เพื่อหารอยดำหนิตามไข่แดง ซึ่งจะอนุมานว่าเห็นเป็นตัวลูกไก่ในไข่แดง แล้ว

จะพิจารณาสิ่งที่ผิดปกติตามเงื่อนไข
ที่ตั้งไว้ข้างต้น ก็จะทราบว่าผีชนิด
ใดอยู่ในร่างกายของผู้ป่วย

(2.2) /jaw puə/

'การเขารักษา'

หลังจากที่มีการเสียชีวิตด้วยการ
เกลือกไขแล้วทำให้ทราบถึงสาเหตุ
ของการเจ็บป่วยว่าเกิดจากผีชนิด
ใด แล้วก็เริ่มตั้งคายนิธีรักษา
โดยมีขั้นตอนที่เรียกว่าพิธีบอกผีหรือ
เบิกผี

/ʔatʌ:ŋ kamu:c/

<บอก+ผี>

'พิธีบอกผี หรือเบิกผี'

คือการพูดคุยหรือซักถามผีหรือที่สิง
อยู่ในร่างผู้ป่วยว่าต้องการเครื่อง
เช่นที่เป็นประเภทใด ต้องการ
อาหารชนิดใด จะได้จัดแต่งไปให้

(2.3) /jaw son/

'การเขาส่ง'

การเขาส่ง คือขั้นตอนที่ผู้ป่วยต้อง
สะเดาะเคราะห์ หลังจากที่ถูกปฏิบัติ
ตามที่ได้ต้องการแล้ว โดยผู้ป่วยจะ
ต้องจัดคายนิธี

/tɛŋ kliej/ 'เครื่องบูชา! มี

/pre:/ 'ผ้าขาวม้า'(1 ผืน)

/cikat/ 'ผ้าถุง'(1 ผืน)

/mariej / 'ด้าย'

/pali: naʔ/ 'หมากพลู'

/ʔawah ʔɛ:ŋ 'ข้าวเหนียวดำ'

/ʔawah kusaw/ 'ข้าวเหนียวแดง'

ในขั้นตอน /jaw son/ นี้ หมอเขา

จะต้องทำพิธีตัดด้ายเวรกรรม

ระหว่างผู้ป่วยและผีที่เข้ามาสิงอยู่ในร่างกายผู้ป่วย โดยใช้ดาบตัดเป็น 2 ท่อน และเชิญผีออกจากร่างกายผู้ป่วย โดยใช้ข้าวเหนียวกวาดตามตัวของผู้ป่วยแล้วทิ้งข้าวเหนียวลงในกระทงที่เตรียมไว้ หลังจากนั้นญาติจะนำกระทงออกจากบริเวณบ้านไปตามทิศทางที่ล่ามบอก เพื่อส่งวิญญาณ

บทที่ 5

สรุป

การศึกษาเรื่องการเจ็บป่วย และการรักษาพยาบาลของคนไข้ โดยศึกษาจากคำศัพท์ได้สะท้อนให้เห็นระบบความคิด ความเชื่อ เกี่ยวกับสาเหตุการเจ็บป่วย และวิธีการรักษาความเจ็บป่วยแบบพื้นบ้านของคนไข้

ในการรักษา แบ่งคำศัพท์ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

5.1. คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วย

5.2. คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาล

5.1. คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วย

จากการศึกษาคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วย สามารถแบ่งสาเหตุการเจ็บป่วยออกเป็น 2 สาเหตุ ตามคำศัพท์ที่พบ นั่นคือ

5.1.1 การเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากอาการผิดปกติของระบบร่างกาย

5.1.2 การเจ็บป่วยที่เชื่อว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

5.1.1 การเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากอาการผิดปกติของระบบร่างกาย

สามารถกล่าวได้ว่า 3 ลักษณะ คือ

5.1.1.1 คำและสำนวนเกี่ยวกับสุขภาพ

5.1.1.2 คำเรียกอาการผิดปกติของระบบร่างกาย

5.1.1.3 คำเรียกสภาวะจิตใจ

5.1.1.1 คำและสำนวนเกี่ยวกับระบบสุขภาพ

(1) ธาตุ	/tha:t/	ภายในร่างกายมี 4 ธาตุ คือ
	/tha:t kute:k/	'ธาตุดิน'
	/tha:t daʔ/	'ธาตุน้ำ'
	/tha:t ʔujh/	'ธาตุไฟ'
	/tha:t kujɑ:l/	'ธาตุลม'

อาการผิดปกติของระบบร่างกายในบางอาการ คนไข้เชื่อว่าเกิดจากธาตุ
ภายในร่างกายไม่สมดุล เช่น /nɪʔ re:ŋ/ <หมด+แรง> หมายถึง อาการเมื่อยล้า
อ่อนเพลีย รับประทานอาหารไม่อร่อย ไม่มีแรงทำงาน

(2) ส่วนวนสุขภาพ

คนไข้มีคำพูดที่บ่งบอกถึง ความมีสุขภาพดี คืออยู่ในสภาวะที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย
จิตใจ และปลอดภัยโรคภัยไข้เจ็บ คือ

/rɔʔ ʔɔ:/ 'กินดี อยู่ดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ'

<สบาย+ดี>

/be:n rɔʔ/ 'กินดี อยู่ดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ'

<ดี+สบาย>

/ʔɛ:t rɔʔ cia ʔɛ:m/ 'อยู่ดี กินดี'

<อยู่+สบาย+กิน+อร่อย>

/ʔɛ:t rɔʔ ʔɔ:/ 'อยู่ดี มีสุข'

<อยู่+สบาย+ดี>

และคำพูดบ่งบอกถึง ความมีสุขภาพไม่ดี คืออยู่ในสภาวะที่ร่างกายและจิตใจ
ไม่สมบูรณ์ และมีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน คือ

/mpɪah mi: re:ŋ/ 'ไม่มีแรง, กำลัง'

<ไม่มี+แรง>

/ciɑ wah mpɪah ʔɛ:m/ 'กินข้าวไม่อร่อย'

<กิน+ข้าว+ไม่+อร่อย>

/bic mpɪah lane:t/ 'นอนไม่หลับ'

<นอน+ไม่+หลับ>

สัญญาณของการเจ็บป่วย มักเริ่มจากการกินไม่ได้ นอนไม่หลับ ส่งผลทำให้
ไม่มีแรงพอที่จะทำงาน ซึ่งมีผลกระทบต่อการทำมาหากิน

(3) คำบอกอาการ

การเจ็บป่วยจะมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับคำบอกอาการของผู้ป่วย คำบอกอาการที่พบทั่วไปมี 4 คำ คือ /tɔ̌c/ 'เจ็บ, ปวด', /mwn/ 'ชา', /kutaw/ 'ร้อน', /baw/ 'อาการที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่มองไม่เห็น'

คำบอกอาการที่บ่งบอกถึงระดับพฤติกรรมอาการเจ็บป่วย เช่น

/kuta:/ 'อาเจียร'

/kuta: kreʔ/ 'อาเจียรพร้อมอุจจาระไหล'

<อาเจียร+ถ่ายอุจจาระ>

/kuta: loh ʔaha:m/ 'อาเจียรออกมาเป็นเลือด'

<อาเจียร+ออก+เลือด>

5.1.1.2 คำเรียกอาการผิดปกติของระบบร่างกาย

หมายถึงคำเรียกอาการต่าง ๆ ที่เกิดกับระบบอวัยวะ ในการศึกษาพบ

86 คำเรียก นำมาจัดกลุ่มอาการโดยดูจากตำแหน่งอวัยวะที่เกิด และลักษณะอาการได้ 13 กลุ่มอาการ ดังนี้

(1) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับผิวหนัง	จำนวน 20 อาการ
(2) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับกระดูก	จำนวน 7 อาการ
(3) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร	จำนวน 12 อาการ
(4) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ	จำนวน 3 อาการ
(5) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับสมอง	จำนวน 7 อาการ
(6) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับลำตัว แขน ขา	จำนวน 10 อาการ
(7) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับปากและอวัยวะภายในช่องปาก	จำนวน 6 อาการ
(8) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับตา	จำนวน 4 อาการ
(9) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับหู	จำนวน 4 อาการ
(10) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับจมูก	จำนวน 2 อาการ
(11) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับคาง	จำนวน 1 อาการ
(12) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์	จำนวน 7 อาการ
(13) กลุ่มอาการผิดปกติเกี่ยวกับเท้า	จำนวน 3 อาการ

5.1.1.3 คำเรียกสภาวะจิตใจ

ร่างกายและจิตใจ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดจนแยกกันไม่ออก จิตใจเป็นศูนย์รวมการบริหารงานของมนุษย์ จิตใจเป็นผู้สั่ง กายเป็นผู้ปฏิบัติตาม ดังนั้นร่างกายจึงเปรียบเสมือนเป็นที่แสดงออกของจิตใจด้านพฤติกรรม ไม่ว่าจะเป็น การดีใจ เสียใจ เป็นต้น

ในเรื่องของการเจ็บป่วย สภาวะจิตใจมักมีผลกระทบต่อสุขภาพ การเจ็บป่วยอาจมีสาเหตุมาจากการแปรปรวนของสภาวะจิตใจ

ในการศึกษาพบคำเรียกสภาวะจิตใจ 54 คำ ใน 54 คำนี้พบว่า คำที่บ่งบอกสภาวะจิตใจของคนไข้มีความสัมพันธ์กับชื่อเรียกอวัยวะภายในชนิดหนึ่ง คือ /mut/ 'ดี' เช่น

/ciʔ mut/	'เสียใจ'
<เสีย+ดี(อวัยวะ)>	
/mut wec/	'ใจดี'
<ดี(อวัยวะ)+ดี, สวย, งาม>	

5.1.2 การเจ็บป่วยที่เชื่อว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

ในการศึกษาเรื่องนี้พบคำศัพท์ที่แสดงให้เห็นถึงสาเหตุการเกิดการเจ็บป่วยอยู่ 4 กลุ่ม คือ

5.1.2.1 ผี /kamù:c/

ในสังคมคนดช้ มีการนับถือผีควบคู่กับพุทธศาสนา คนไข้เชื่อว่าผีมีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่จะบันดาลให้เกิดผลดี ผลร้ายได้ โดยเฉพาะในเรื่องการเจ็บป่วย

ในการศึกษาพบดังนี้

/kamù:c prah dʌʔ/	'ผีน้ำ-ผีฟ้า'
<ผี+ทั่วไป+น้ำ>	
/kamù:c mu:n/	'ผีบรรพบุรุษ'
<ผี+วงศ์ตระกูล>	
/kamù:c mɔː kataːj/	'ผีหมอมนต์'
<ผี+หมอที่มีวิชาอาคม>	
/manah/	'ผีปอบ'

5.1.2.2 พิธีกรรม

คนใช้มีความเชื่อในเรื่องผี /kamù:c/ เชื่อว่ามีผีที่คุ้มครองธรรมชาติ หากคนมิได้ปฏิบัติตนตามครรลองของความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ผีก็อาจทำให้เกิดความเจ็บป่วย และในกรณีที่ล่วงล้ำธรรมชาติ ก็จำเป็นต้องบอกกล่าวกับผู้คุ้มครอง เพื่อลดบันดาลให้ภาระกิจนั้นประสบผล ดังนั้นจึงมีพิธีกรรมในรอบปีเกี่ยวกับการทำนา ถ้าไม่ทำพิธีเหล่านี้ก็จะส่งผลให้คนในครอบครัวเกิดการเจ็บป่วย พิธีดังกล่าวมี

/su:t khwan thro:/	'พิธีสู่ขวัญข้าว'
<สู่+ขวัญ+ข้าว>	
/le? tali:n/	'พิธีแรกนา'
<แรก+นา>	
/cia ?awah tamaj/	'พิธีกินข้าวใหม่'
<กิน+ข้าว+ใหม่>	
/mpe:k thro:/	'พิธีแบ่งข้าว'
<แบ่ง+ข้าว>	

5.1.2.3 การเสกคุณ

การเสกคุณ /com khatha/ <บ่น, พูด+คาถา> คือการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากการกระทำของคนที่มีวิद्याาคม มีดังนี้

/?amu:t cala:m/	'การเสกเข็มเข้าสู่ร่างกาย'
<เข้า+เข็ม>	
/?amu:t ta:k/	'การเสกตะปูเข้าสู่ร่างกาย'
<เข้า+ตะปู>	
/?amu:t ?kal/	'การเสกกระดูกสัตว์เข้าสู่ร่างกาย'
<เข้า+กระดูกสัตว์>	
/paŋ tamian kwj?/	'การยิงหน้ำน้อย'
<ยิง+หน้ำน้อย>	
/ban pac/	'การบังฝน'
<บัง+ฝน>	

๑.1.2.4 ฤกษ์ยาม

ประกอบด้วย วัน เวลา ทิศทาง ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต คนโง่เชื่อว่าเวลาที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีชีวิตสงบสุข มีความเจริญก้าวหน้า ไม่มีเคราะห์กรรม มีแต่สิริมงคล

	(1) /weliej/	'เวลา'
เช่น	/sana:k wan put/	'เช้าวันพุธ' เชื่อว่าเป็นเวลาที่ไม่ดี ไม่
	<ตอนเช้า+วันพุธ>	นิยมทำกิจกรรม หรือประกอบ
		พิธีใด ๆ
	/mana:ŋ wiħ/	'เวลาบ่าย' เชื่อว่าเป็นเวลาที่ฝังบ้าน
	<พระอาทิตย์+เที่ยง>	ดังนั้นจึงห้ามปลูกบ้าน
		ที่อยู่อาศัยเวลานี้
เป็นต้น		
	(2) /wan/	'วัน'
เช่น	/wan ceŋ/	'วันจันทร์' เชื่อว่าเป็นวันดี นิยมตัดผม
		ในวันนี้
	/wan kian/	'วันอังคาร' เชื่อว่าเป็นวันแข็ง นิยมเอา
		วันนี้เป็นวันเริ่มต้นทำงาน

(3) /thit/ 'ทิศ'

มีความสำคัญในการลงนา ไถนา ของคนโง่ ในการลงนาจะต้องดูวัน และ ทิศทางเป็นเกณฑ์ คนโง่เชื่อว่าถ้าปฏิบัติได้แล้วจะทำให้ตนเอง และครอบครัวเกิดโรคภัย ไข้เจ็บ เช่น วันจันทร์ /wan ceŋ/ คนโง่เชื่อว่า ดาวเคราะห์อยู่ทางทิศตะวันตก /jah manan ŋtruħ/ <ทาง+พระอาทิตย์+ตก> เมื่อลงนาจะต้องหันหน้าไปทางทิศ ตะวันออก /jah manan ɬoh/ <ทาง+พระอาทิตย์+ออก> จึงจะประสบผลสำเร็จในการ ทำนา

5.2. คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาล

จากการศึกษาพฤติกรรมการเจ็บป่วยของคนในสังคมไทย ซึ่งมีการอธิบายโรคภัยไข้เจ็บตามระบบการแพทย์พื้นบ้าน ได้สะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิด ความเชื่อ และการจัดการเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของคนในสังคมของคนไทยว่า วิธีการรักษาความเจ็บป่วยนั้นขึ้นอยู่กับสาเหตุการเกิดการเจ็บป่วย และลักษณะการเจ็บป่วย ดังแสดงในตารางที่ 28

ตารางที่ 28 ตารางแสดงสาเหตุการเจ็บป่วย ลักษณะการเจ็บป่วย และวิธีการรักษา

สาเหตุของการเกิดการเจ็บป่วย	ลักษณะการเจ็บป่วย	วิธีการรักษา
1. ระบบการทำงานของอวัยวะผิดปกติ	ตุ่ม บาดแผล ปวดท้อง เป็นไข้ ไอ กระจุกหัก ตาแดง หูไม่ได้ยิน ไม่มีแรง ฯลฯ	1. ยาสมุนไพร 2. หมอพื้นบ้าน
2. อำนาจเหนือธรรมชาติ	- ทาสาเหตุไม่ได้ - ไม่รู้ลึกลับ	พิธีกรรมการรักษา

ขั้นตอนการรักษาพยาบาลคนไข้ ดูจากลักษณะอาการเป็นเกณฑ์ สรุปได้ดังนี้คือ

- 1.) อาการไม่ซับซ้อน รักษาโดยการปฐมพยาบาลตนเอง โดยใช้ยาสมุนไพร
- 2.) อาการเริ่มซับซ้อน รักษาโดยไปหาหมอพื้นบ้าน
- 3.) อาการรุนแรง รักษาโดยไปพบแพทย์แผนปัจจุบัน
- 4.) ไม่ทราบสาเหตุและผ่านการรักษาทุกขั้นตอนมาแล้ว แต่อาการนั้นยังไม่ดีขึ้น รักษาโดยพิธีเยา เพื่อทาสาเหตุและวิธีการรักษาการเจ็บป่วย

- 4.) ไม่ทราบสาเหตุและผ่านการรักษาทุกชั้นตอนมาแล้ว แต่อาการนั้นยังไม่ดีขึ้น รักษาโดย พิธีเยา เพื่อหาสาเหตุและวิธีการรักษาการเจ็บป่วย

การรักษาพยาบาล ในระบบการแพทย์พื้นบ้านของคนไข้

5.2.1 ยาสมุนไพร สามารถแบ่งได้ 4 ประเภท คือ

5.2.1.1 ยาสมุนไพรที่ได้จากพืช	จำนวน 50 ชนิด
5.2.1.2 ยาสมุนไพรที่ได้จากสัตว์	จำนวน 14 ชนิด
5.2.1.3 ยาสมุนไพรที่ได้จากแร่ธาตุ	จำนวน 8 ชนิด
5.2.1.4 วัสดุที่ใช้รักษา (ที่ไม่ใช่ยาสมุนไพร)	จำนวน 4 ชนิด

ความเชื่อในเรื่องการใช้ยาสมุนไพรของคนไข้ คนไข้ นำสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว โดยเฉพาะพืชจะถูกนำมาใช้เป็นยารักษาโรคมากที่สุด ซึ่งให้เห็นถึงการพัฒนาเชิงปรับตัวของมนุษย์โดยผ่านการทดลองใช้ มีการจดจำ และถ่ายทอดสู่รุ่นต่อ ๆ ไป เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ

5.2.2 หมอพื้นบ้าน คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนมีเทคนิคพิเศษในการจัดปัดเป่าโรคภัยไข้เจ็บ มีวิธีการแบ่งตามวิธีการรักษา

5.2.2.1 หมอสมุนไพร /mo: lahaw/	เป็นผู้มีความรู้เรื่องการใช้ยาสมุนไพรในการรักษาการเจ็บป่วย
5.2.2.2 หมอมนต์, หมอเป่า /mo: pron/	เป็นผู้รักษาอาการเจ็บป่วยโดยใช้คาถาอาคม
5.2.2.3 หมอตำแย /mpi: tamro:p/	เป็นผู้มีความรู้ มีเทคนิคพิเศษช่วยคนคลอดลูก หมอตำแยทำหน้าที่เฉพาะส่วนที่ใช้เทคนิคเท่านั้น เมื่อถึงขั้นตอนที่ต้องใช้วิชาอาคมเพื่อให้คลอดลูกง่าย เป็นหน้าที่ของหมอเป่าหรือหมอมนต์

5.2.2.4 หมอเยา /mɔː jaw/

เป็นผู้รักษาอาการเจ็บป่วย
ที่เชื่อว่าเกิดจากสิ่งที่อยู่
เหนือธรรมชาติ โดย
พิธีกรรมการรักษา

5.2.3 พิธีกรรมป้องกันรักษาความเจ็บป่วย

วัฒนธรรมการป้องกันรักษาความเจ็บป่วยแบบพื้นบ้านของคนໄຊ້ ตั้งอยู่บน
พื้นฐานของความเชื่อเรื่องผี เมื่อเกิดการเจ็บป่วยอย่างไม่รู้สาเหตุ เชื่อว่าเป็นการกระทำ
ของผี ดังนั้นชาวໄຊ້จึงมีพิธีกรรมเพื่อป้องกันรักษาความเจ็บป่วยของคนในสังคม

พิธีกรรมดังกล่าวมี

5.2.3.1 /kɔh mɔː puː/

<ตัด+แม่+ตั้งครรภ์>

'พิธีตัดแม่กำเนิด'

เป็นพิธีป้องกันรักษา เพื่อไม่ให้ผี
มารบกวนผู้ที่กำลังคลอดบุตร

5.2.3.2 /cɔŋ pɪː/

<เผาให้ไหม้+แม่ผู้ให้กำเนิด>

'พิธีไล่แม่กำเนิด'

เป็นพิธีช่วยรักษาเด็กที่ร้องไห้รบกวน
ในวันพระ เพราะเชื่อว่าเกิดจาก
ผีมารบกวน

5.2.3.3 /baː/

<บนบาน>

'การบนบานผี'

เป็นพิธีขอร้องให้ผีมาช่วยใน
การรักษา

5.2.3.4 /jaw/

<เยา>

'พิธีเยา'

เป็นพิธีที่รักษาผู้ป่วยที่ป่วยโดย
ไม่ทราบสาเหตุ ดังนั้นจึงต้องทำพิธี
เพื่อหาสาเหตุและหาวิธีแก้ไข
อาการเจ็บป่วยนั้น

ความเชื่อในเรื่องการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชน ตามประเพณีหรือแม้แต่
ในเรื่องของวัน เวลา ทิศทาง วันเหมาะสมต่อการดำรงชีวิต สิ่งเหล่านี้อาจไม่ทำให้คนที่
กระทำผิดเกิดการเจ็บป่วย แต่อาจมีผลกระทบต่อผู้คนรอบข้าง เช่น คนในครอบครัวเกิด

การเจ็บป่วยขึ้น การป้องกันรักษาจึงใช้หลักปฏิบัติซึ่งมีพื้นฐานจากความเชื่อนั่นเอง เช่น ความเชื่อในการทำนาต้องมีพิธีแรกนา /leʔ tali:n/ หรือต้องมีพิธีสู่ขวัญข้าว /su:t khwan thro:/ เพื่อความเป็นสิริมงคล เป็นต้น

การศึกษาเรื่องการเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาลของคนไข้ โดยดูจาก คำศัพท์เป็นเกณฑ์พบว่า ความเจ็บป่วยมิใช่ปรากฏการณ์ทางชีวภาพเท่านั้น หากเป็น ปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ สังคมมนุษย์ได้สร้างระเบียบและเนื้อหาทาง สังคม วัฒนธรรม ในการจัดการกับการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในสังคม ดังนั้นการรักษา ความเจ็บป่วยจึงต้องอาศัยความรู้ทั้งทางด้านทางการแพทย์ สังคม และวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

กุสุมาลย์, อ้าเภอ. "ไส้รำลึก" จังหวัดสกลนคร : อ้าเภอกุสุมาลย์, 2534.

(อ๊ดสำเนา)

ทองคุณ หงส์พันธ์. ภาษาถิ่นภูพาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, 2519.

เบญจจา ยอดดำเนิน และคนอื่น ๆ. ทฤษฎีและการศึกษาทางสังคมวิทยามนุษยวิทยา

การแพทย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2529.

เพียรวิ เหมือนวงษ์ญาติ. คู่มือการใช้สมุนไพร. กรุงเทพมหานคร ; สำนักพิมพ์สาส์น, 2534.

เพ็ญจันทร์ ประดับมุข. สังคมวัฒนธรรมของการใช้สมุนไพร. กรุงเทพมหานคร :

ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล,
2534.

ราชบัณฑิตสถาน. พจนานุกรม. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, 2525.

ราตรี มฤคทัต. การแพทย์พื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2535.

วิไลวรรณ ชนิษฐานันท์. ภาษาและภาษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.

สกลนคร, วิทยาลัยครู. สกลนครศึกษา. จังหวัดสกลนคร : คณะวิชามนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ สหวิทยาลัยอิสานเหนือ, 2532.

สมทรง บุรุษพัฒน์. วากยสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2536.

สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนวิชาสังคมวิทยาการแพทย์ สาขาวิชา

วิทยาศาสตร์สุขภาพ หน่วยที่ 1-8. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2528.

สุรัตน์ วรารัตน์. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทย-ชาวโซ่.

จังหวัดสกลนคร : คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสกลนคร,
2524.

_____ และคนอื่น ๆ. รายงานการวิจัยเรื่องสารานุกรมชาติพันธุ์การแพทย์กลุ่ม

ไท-ลาว และไท-โซ่. จังหวัดสกลนคร : วิทยาลัยครูสกลนคร, 2534.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. "ภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรม : แนวคิดและวิธีการในการศึกษา

วิจัย." ภาษาและวัฒนธรรม. 10(มกราคม-มิถุนายน 2534) : 9-20.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. "คำตัดในภาษาไทย". ภาษาและวัฒนธรรม. 5(มกราคม-มิถุนายน 2526) : 17-29.

วิธีป้องกันและรักษาโรคพื้นบ้านชาวขมุและชนทนาสาธารณสุขการแพทย

ไทย-ขมุ. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.

อมรา ประเสริฐรัฐสินธุ์. "ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม." ศาสตร์แห่งภาษา. 11(กรกฎาคม 2525) : 40-54.

เอกวิทย์ จิโนวัฒน์. ศึกษาเปรียบเทียบการสร้างคำในภาษากูย บรู และโซ. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

Grane, Julia G. and Angrosino, Michael V. Field Projects in Anthropology : A Student Handbook. New Jersey : General Learning Press, 1974.

Eastman, Carol M. Aspects of Language and Culture.

San Francisco : Chandler & Sharp Publishers Inc., 1975.

Frake, Charles O. "The Diagonosis of Disease among the Subanun of Mindanao." American Anthropologist. p. 13-32. New York : Harper and Row. 1964.

Gainery, Jerry. A Comparative Study of Kui, Bruu and So Phonology from a Genetic Point of View. M.A. Thesis, Department of Linguistics Graduate School, Chulalongkorn University, 1985.

Lerthirunwong, Malai. A Syntactic Description of So : An Austroasiatic Language in Thailand. M.A. Thesis, Faculty of Graduate Studies, Mahidol University. 1980.

Nida, E. Componential Analysis of Meaning an Introduction to Semantic Structure. Mouton : The Hague, 1975.

Prensirat, Suwilai and Varavitha Wandee. "Language and Diarrheal Diseases." Journal of the Medical Association. II (1986) : 167-173.

m

1. manah	ผีปอบ
2. mana:w	มะนาว
3. màt	ตา
4. màt talue	ตาต้อ
5. màt ʔabreʔ	ตาแฉะ
6. màt ʔatiw	ตากุ้งยิง
7. màt ʔajoʔ	ตาแดง
8. màt sa:m	ตามัว
9. makkrok	ตาตุ่ม
10. maroʔ	ไข้, ป่วย
11. maroʔ ma:klueŋ	ไข้ตัวเหลือง
12. maroʔ lap	ไข้กลับคืน
13. ma:kkhiap	น้อยหน้า
14. mo:	หมอ, ผู้รักษาพยาบาล
15. mo: kata:j	ผีหมอมนต์
16. muh	จุมูก
17. muh sa:we:h	จุมูกแหวง
18. mu:tmət	หงุดหงิด
19. mun	ซ่า
20. mun naj	เหน็บซ่า
21. mut	ดี(อวัยวะ)
22. muh ʔaʔi:	จับไข้
23. muəj	เหนื่อย

m

24. mpun mut	ถุนน้ำดี
25. mpun ʔawah	กระเพาะอาหาร
26. mpun ʔalu:m	กระเพาะปัสสาวะ
27. mpren	มะเร็ง

28. n̄plah		ไม้
29. n̄plah mi: re:n		ไม่มีแรง, ไม่มีกำลัง
	n	
30. niw		นิ้ว
	n	
31. n̄tan bo?		ชมพูปาก
32. n̄truh mut		ตกใจ
	n	
33. ni? lanuh		หมดสติ
34. no?		เปรี้ยว
35. no? bo?		เปรี้ยวปาก
36. niam		ร้องไห้
	n	
37. n̄che:n		น้ำมัน, ไขมัน
38. n̄chro:c		คัน
	n	
39. nuoc		ต้ม
	n	
40. n̄ki:n		เอว
41. n̄kal		ผิวหนัง
42. n̄kum ?ati:		นิ้วหัวแม่มือ
43. n̄kha:n		กระดูก
44. n̄kha:n kataj		กระดูกขากรรไกร
45. n̄kha:n bra:n		กระดูกชายโครง
46. n̄kha:n kian tako:n		กระดูกติดคอ
47. n̄khrap		รักแร้
48. n̄khrök		ไอ
49. n̄khrök sa?A:t		ไอแห้ง

p

50. pit	พิษ
51. pri:n	ตะคริว
52. pè:	แพ้
53. pan	เป็น
54. pan ma:kkha:w	ตกขาว
55. pan can	เกร็ง
56. pan ko?	อัมพาต
57. pan ?aha:m	ประจำเดือน
58. pan row	เป็นอะไร
59. pana:n	หมาก
60. panun	น้ำหนอง
61. padonfaj	ประดงไฟ
62. padon luət	ประดงเลือด
63. pa?a:t (muh)	คัด(จุมูก)
64. palajpaha:m	หัวใจ
65. palo:nko?	กลองเสียง
66. palu:	พลู
67. pa:k ca:p	โรคปากนกกระจอก
68. poh	เกลือ
69. pa?	ไป
70. pla:	ศิระษะ
71. pa:n	ข้างบน
72. pro:n	พอง
73. pu? ko:n	ตั้งครรภ์
74. punliec	พยาธิไส้เดือน
75. pun	ท้อง
76. pu:t	ใหญ่, โต
77. plum	อ้วน

78. pu:n	ข้างล่าง
79. puə	รักษา
80. puən p̄n̄	คลื่น ไล่
81. puəj	เป็อย

ph

82. phlam	ผี
83. phrak	ผัก
84. phrak bon	ผักบุง
85. phuek	แดด
86. phuəm	หอม (กลิ่น)

b

87. bic	นอนหลับ
88. brih	ฝุ่นละออง
89. be:k	มุมปาก
90. baʔ	บนบาน
91. bac kamek	ผักขะเม็ก
92. baw malu:n	ไหลตาย
93. baw ruh	แห้งลูก
94. bak	แผล
95. bak lapit	แผลเป็น
96. bu:l	เมา

t

97. t̄ic	ปวด
98. tih	ตด
99. taʔ	ทำ
100. taʔ man	ทำหมัน
101. tamaj	สด, ใหม่
102. tame:ŋ	แก้ม
103. tamur	ริมฝีปาก

104. tanuh	หายใจ
105. takeh	หัก
106. takal	ขุ่น
107. takɔːŋ padɔːk	คอกพอก
108. tacin	เครื่องชั่งน้ำหนัก
109. tawelpron	ตะไคร้
110. tajah	เต็น
111. talaːŋ ʔatɨː	ฝ่ามือ
112. talaːŋ juːŋ	ฝ่าเท้า
113. talɔŋ	หลุด
114. tamlum	ตำลึง
115. tap	ข้อห้าม
116. taːpaː	ตาปลา(โรค)
117. toh	นม
118. tum	ตุ่ม
119. tɨm	หนวก
120. tumlujh	สะดือ
121. tian	ตาก
122. tiaj	ทา
	th
123. thramaliaj	พระมาลา(โรค)
124. thraːŋ	กลาก
125. throːj	ร่วง
126. thwːl	เหงือก
127. thriaʔ	เห็ด
	d
128. dɔʔ	น้ำ
129. dɔʔ mat	น้ำตาล
130. dɔʔ takal	น้ำขุ่น

131. dɔʔ toh	น้ำนม
132. dɔʔ kutaw	น้ำร้อน
133. dɔʔ ʔahueɪ	น้ำมูก
134. dɔʔ ʔalu:m	น้ำปัสสาวะ
135. dɔʔ lacok	น้ำลาย
c	
136. ciʔ	เสียด
137. cih	คลอดลูก
138. cine:ŋ	ฝัน (ชื่ออวัยวะ)
139. cine:ŋ takeʔ	ฝันหัก
140. cine:ŋ talɔŋ	ฝันหลุด
141. cine:ŋ thro:ɟ	ฝันร่วง
142. cine:ŋ lawul	ฝันคลอน
143. cipruet	นวด
144. cite:ŋ	ผี
145. cikreʔ	ซัปดาห์
146. cikru:m	ปัสสาวะ (คำกริยา)
147. cikru:m pe:m	ปัสสาวะรดที่นอน
148. cile:nkla:	ลูกอันทะ
149. circh	เล็บ
150. ci:co:l	ร้องครวญคราง
151. ci:le:ŋ muh	ขี้มูก
152. ci:l ʔati:	ลายมือ
153. ceh	จาม
154. campa:	ต้นลำทม
155. coʔ	มัด
156. co:t	ต่อกระดูก
157. co:ɟ	ผอม
158. coʔ	ทา, พบ

159. co:n	ชั้น
160. cuk pʉŋ	เสียดท้อง
161. cia	กิน
162. ciə lə:k	เชื้อโรค

k

163. kreʔ mat	ชิตา
164. kreʔ tʉŋ	ชทุ
165. kreʔ katha:	เสมหะ
166. kreʔ ʔarə:j	ชแมลงวัน
167. kamʉ:c	ผี
168. kamʉ:c mu:n	ผีวงศ์ตระกูล
169. kanam mian	หน้ามืด
170. kanaj	เบ่งลูก
171. kapu:	โรคหืด
172. kapoʔ	สะโพก
173. kato:	ร่างกาย
174. katwʔ	พยาธิ
175. katiam	กระเทียม
176. kade:n ʔati:	นิ้วก้อยมือ
177. kade:n ju:ŋ	นิ้วก้อยเท้า
178. kado:j mec	นิ้วนาง
179. kado:j ŋkum	นิ้วหัวแม่มือ
180. kado:j ʔapʉŋ	นิ้วกลาง
181. kado:j ʔati:	นิ้วมือ
182. kado:j ju:ŋ	นิ้วเท้า
183. kam	ฟกช้ำ
184. kap	กัด
185. kat pʉŋ	แน่นท้อง
186. kla: co:n	ไล่เลือน

187. ka:t	ไหม้
188. klɔ:	หอย
189. kro:k	สีขาว
190. ka:	ท้องอืด
191. ka:ŋ	คาง
192. kron	หลัง(อวัยวะ)
193. kutaw	ร้อน
194. kutaw kro:ŋ	ร้อนใน
195. kuta:	อาเจียร
196. kutiak	ล้มตา
197. kuci:t	เสียชีวิต
198. kuseŋ	งู
199. kusaw	สีแดง
200. kuja:l	ลม
201. kuk takɔ:ŋ	ลำคอ
202. ku:n	ต้นราชพฤกษ์(คูณ)
203. kryt	เคล็ด
204. kian	ติด
kh	
205. khiw	ขคว
206. khalan	ไต
207. khaj cy:	อาการดีขึ้น
208. khaj myc	อาการดีขึ้น
209. khaj na:	อาการดีขึ้น
210. khaj naʔ?	อาการดีขึ้น
?	
211. ʔi:t	รับ
212. ʔeh	บวม
213. ʔe:m	อ่วย

214. ʔeːŋ	สีด้า
215. ʔameːm	คางทุม
216. ʔaniːt	หลับตา
217. ʔapaŋh	ฝ้าย
218. ʔapʉl	กระตุก
219. ʔabok	สมอง
220. ʔatiː	มือ
221. ʔatiaj	หน้าอก
222. ʔatuəŋ	กลัว
223. ʔacoː	สุนัข
224. ʔakʌl	หัวเข้า
225. ʔakiar	เกลื่อน
226. ʔaʔiː	ป่วย, ไข้
227. ʔasaŋh	ชิง
228. ʔahaːm	เลือด
229. ʔahaːm mnh	เลือดกำเดา
230. ʔahaːn	อาหาร
231. ʔahuel	ไข้หวัด
232. ʔaliʔ	หลุด
233. ʔaliːk	หมู
234. ʔalah	แตก
235. ʔaroːj	แมลงวัน
236. ʔaroː	ร้อง
237. ʔaruk	ดู
238. ʔat	อุตุ
239. ʔok	ถอนฟัน
240. ʔoː	ดี
241. ʔok	เหงื่อ
242. ʔoːt	อยู่

243. ʔujh	ไฟ
244. ʔun	ทุ้อ
S	
245. si:da:	ฝรั่ง (ชื่อผลไม้ชนิดหนึ่ง)
246. si:saj	เส้นเอ็น
247. si:saj ʔaha:m	เส้นเลือด
248. si:sok	ชน (อวัยวะ)
249. si:sok mat	ชนตา
250. si:sok ŋkhrap	ชนรักแร้
251. si:sok khiwmat	ชนคิ้ว
252. si:sok hɔ:ŋ muh	ชนจมูก
253. si:sok lɔ:ŋ	ชนขา
254. si:siat	สีเสียด
255. sec	เนื้อ
256. sec bec	เนื้ออก
257. se:ŋ kreʔ	ท้องร่วง
258. sanɛ:t	หนาว
259. sablh	เจาะเลือด
260. saʔa:t	แห้ง
261. sawch	แห้ว
262. sawa:k	ไหล่
263. sale:w	มะขามป้อม
264. soh	ปอด (อวัยวะ)
265. saʔ	ห้าม
266. saŋ	รู้สึก
267. sa:ŋ	ได้ยิน
268. somɔj	สัมป่อย
269. sok	ผม (อวัยวะ)
270. sok mat cara:	ขนตาน้ำ

271. sok be:k	ทวนด
272. sok thro:ɟ	ผมร่วง
273. sok ʔalaʔ po:ɟ	ผมแตกปลาย
274. sok saʔa:t	ผมแห้ง
275. sok n̄ta:ŋ	ผมบาง

จ

276. jaw	พืธีเยา
277. ɟo:t pun	แสบห้อง
278. juh	น้ำ
279. juh ʔali:k	ลมบ้าหมู
280. ju:r	เปี้ยก
281. ju:ŋ	เท้า
282. ju:ŋ tame:ŋ	กระพุงแก้ม
283. juel	ลูกชั้น

ห

284. ha:l	ทายใจทอบ
285. ho:ŋ	รู
286. ho:ŋ muh	รูจุมก
287. ho:ŋ boʔ	ช่องปาก
288. ho:ŋ kreʔ	ทวารหนัก
289. ho:ɟ	ไหล
290. hu:t	ยาสูบ

ว

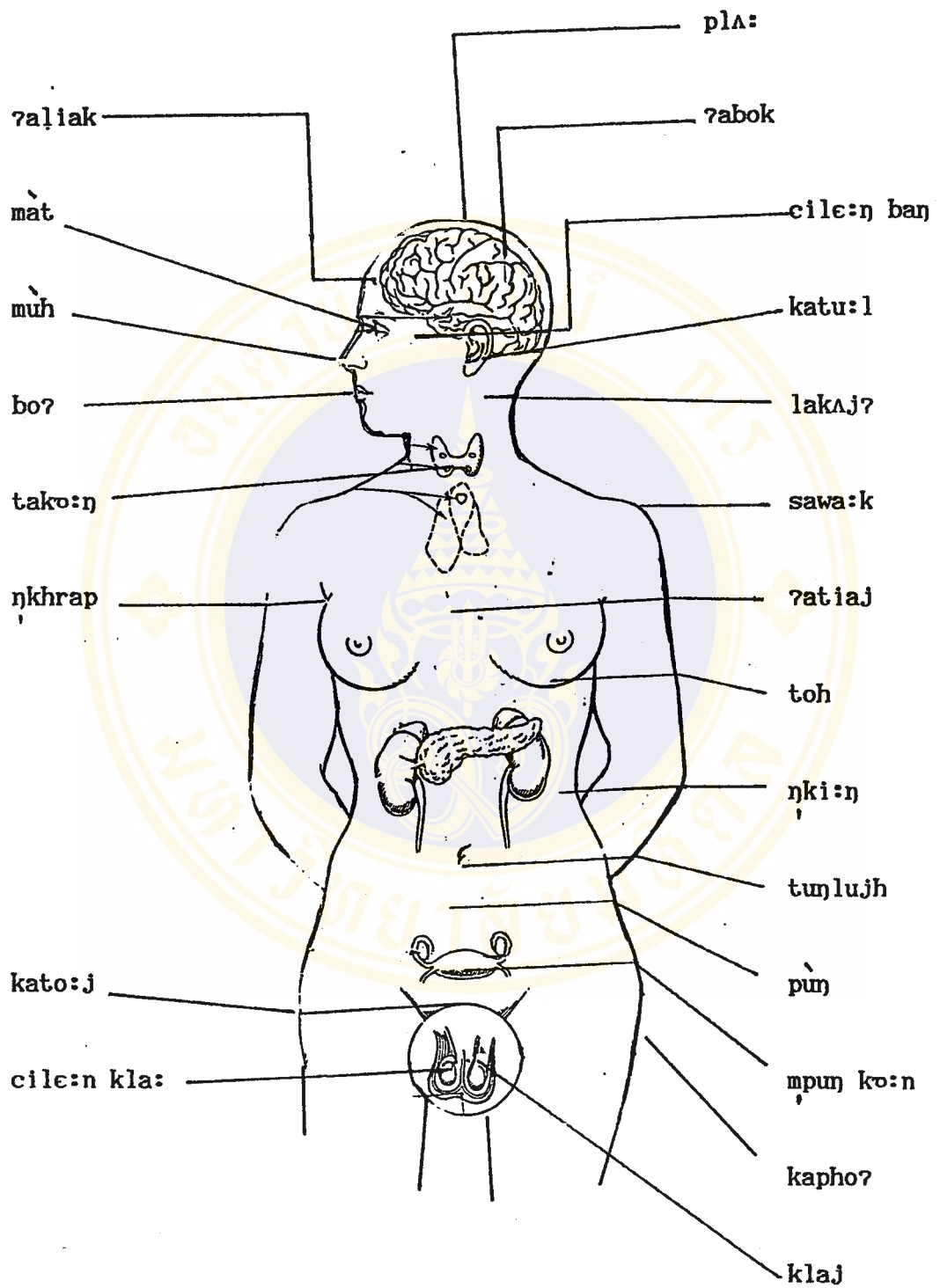
291. win pla:	เวียนตีรชะ
292. wa:n son	พลับพลึง
293. wa:n ha:ŋco:la:khe:	ว่านทางจระเข้

ล

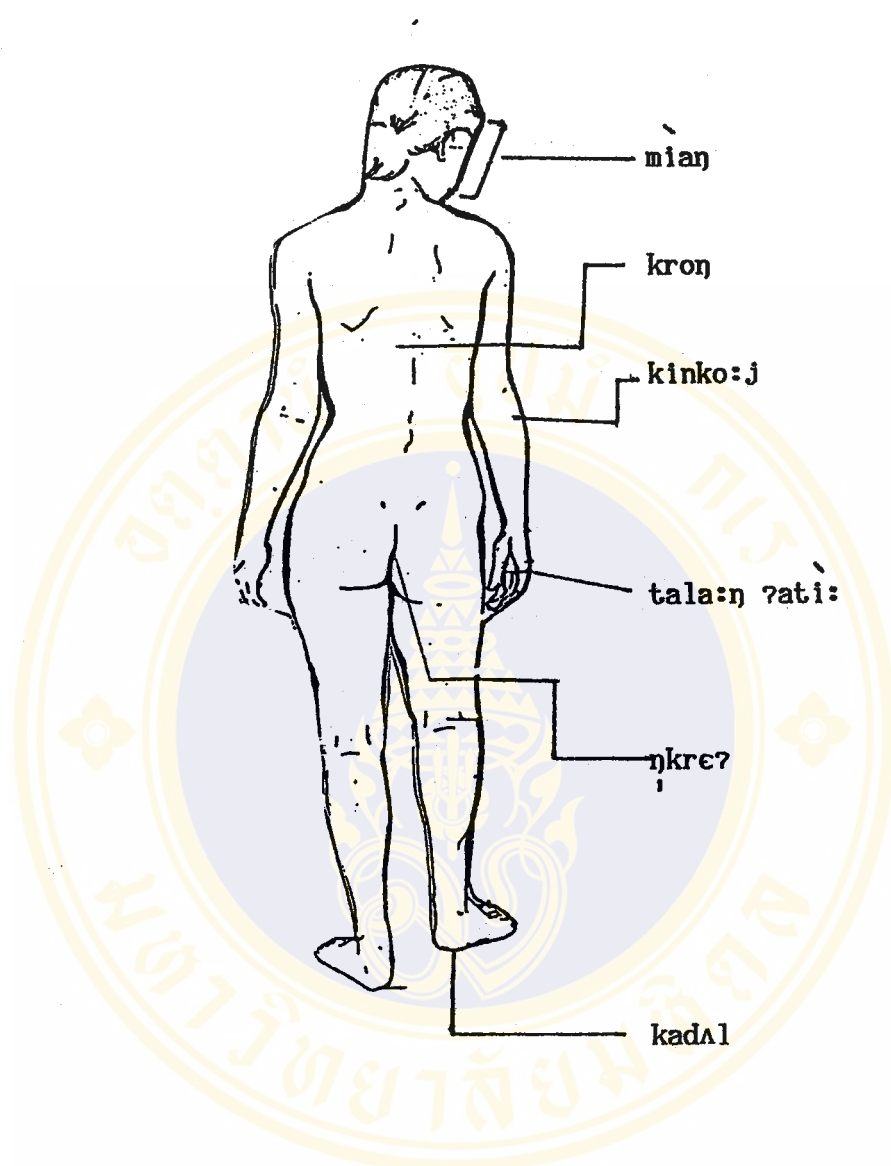
294. linpi:	ลันปี
295. lamue	รู้ลิกตัว, ได้สติ

296. lanuh	ยากลำบาก
297. laca:k phuem	เตยหอม
298. lakAɲʔ	ท้ายทอย
299. lakuʔ ʔatì:	ข้อมือ
300. lakuʔ ju:ŋ	ข้อเท้า
301. lakhiap katu:l	ที่ตัดดอกไม้
302. lakhiap ʔatì:	ง่ามมือ
303. lakhiap ju:ŋ	ง่ามเท้า
304. lahaw	ยา
305. lahaw bu:l	ยาเบื่อ
306. lahaw san	ยาสั่ง
307. lawul	คลอน(ฟัน)
308. loh	ออก
309. lap	กลับ
310. lojh	พิษ
311. lò:k	โรค
312. lò:k ʔAʔ ʔaha:n	โรคขาดอาหาร
313. lò:k lapaj	โรคผู้หญิง
314. liaj màt	ตาลาย
315. luoc	ลำไส้
316. luoc pu:t	ลำไส้ใหญ่
317. luoc kwjʔ	ลำไส้เล็ก
r	
318. re:ŋ	แรง
319. roʔ ʔo:	สบายดี
320. ruh (ko:n)	แห้งลูก

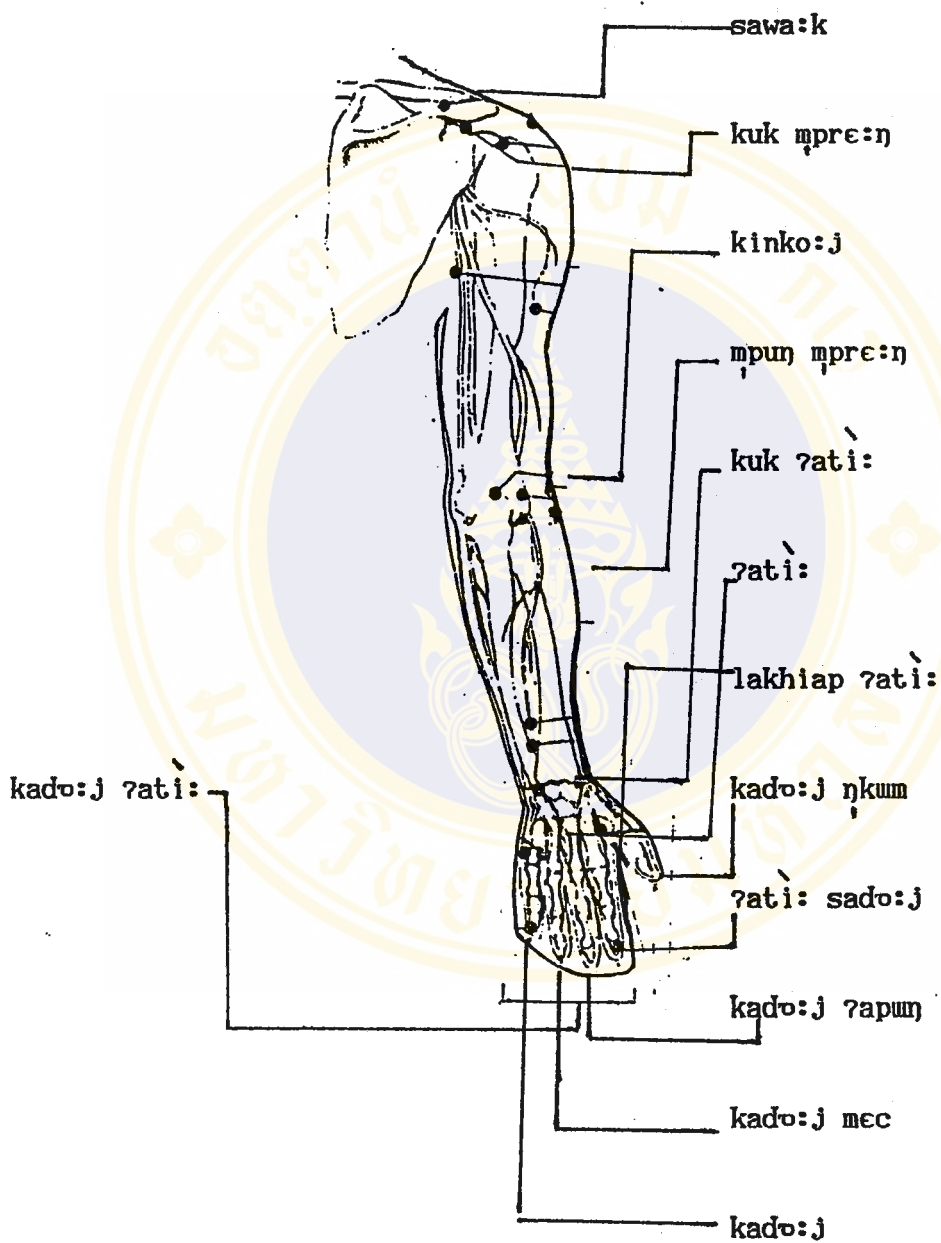

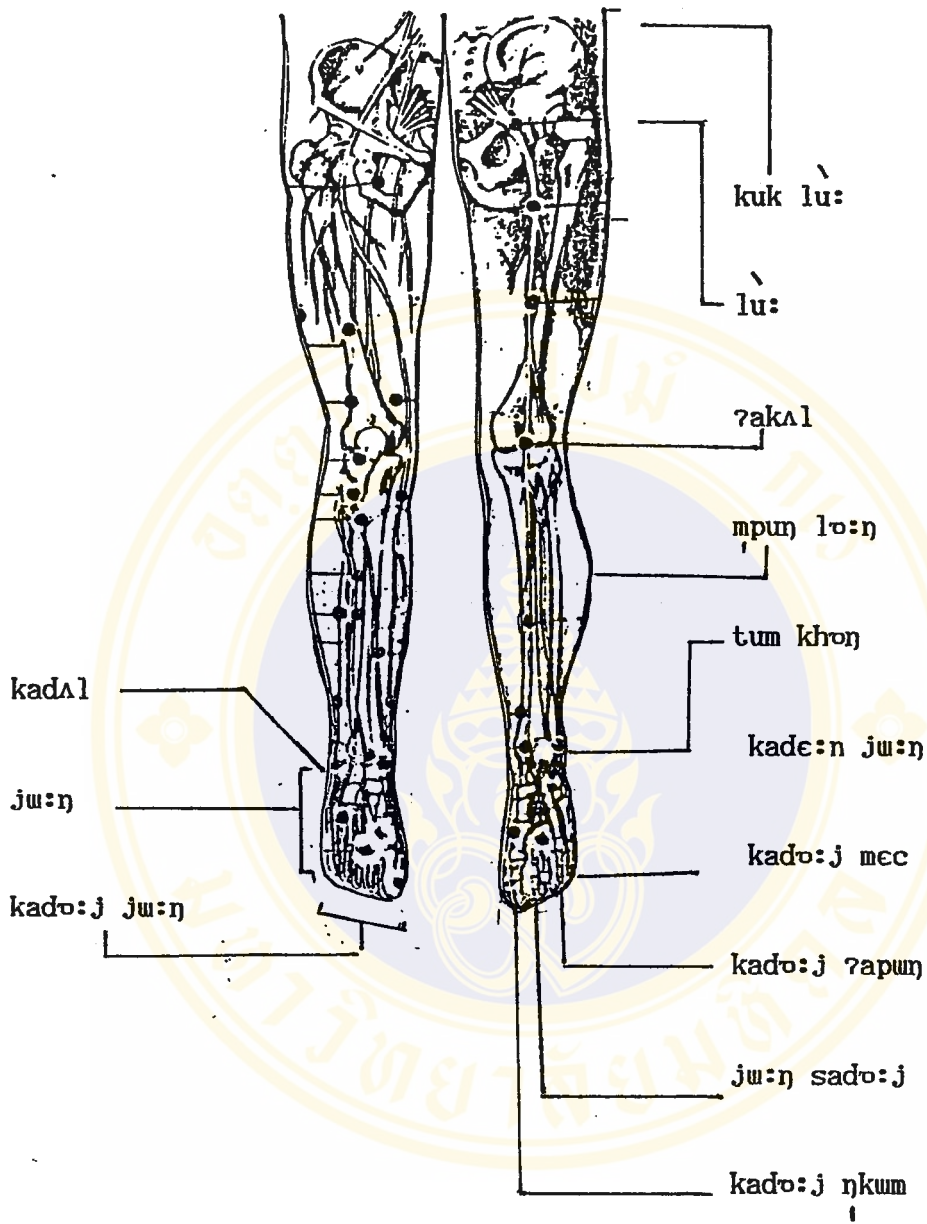
ภาพที่ 1 ภาพแสดงชื่อเรียกอวัยวะของร่างกายมนุษย์ในภาษาไทย (ด้านหน้า)

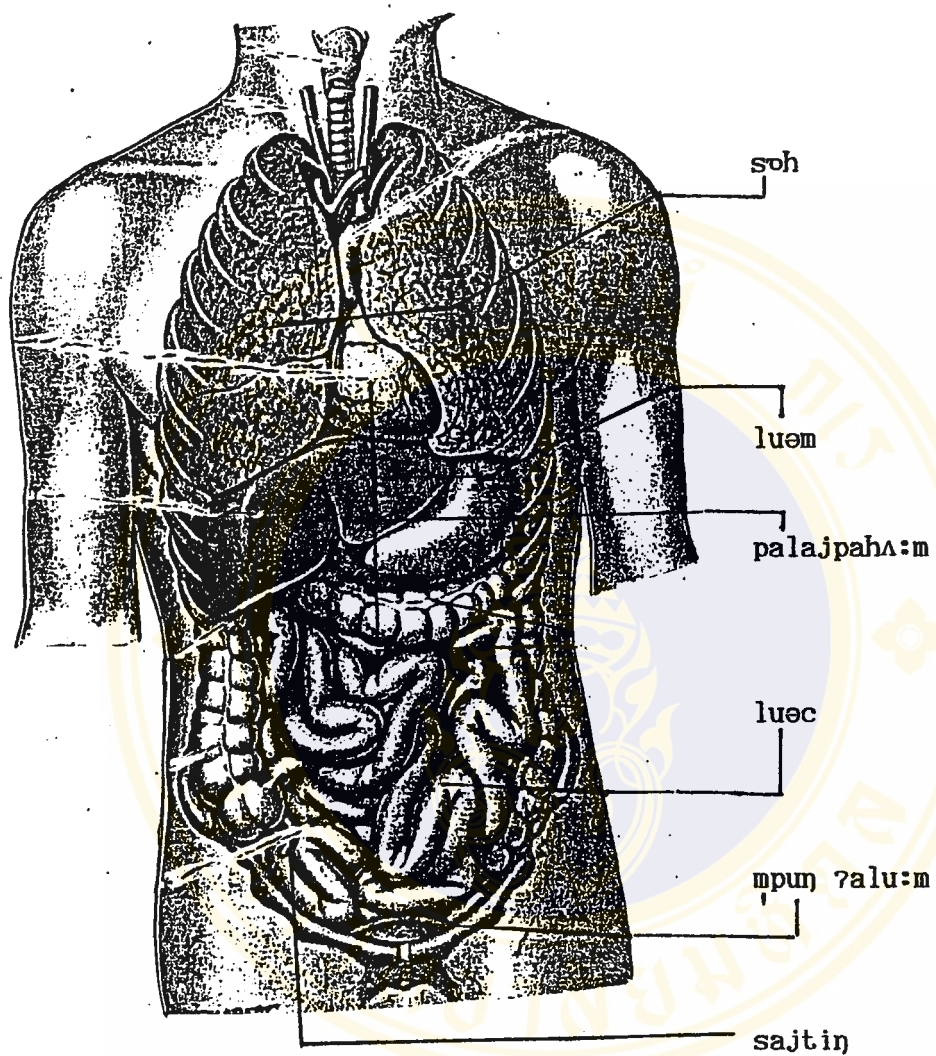
ภาพที่ 2 ภาพแสดงชื่อเรียกอวัยวะของร่างกายมนุษย์ในภาษาโซ (ด้านหลัง)

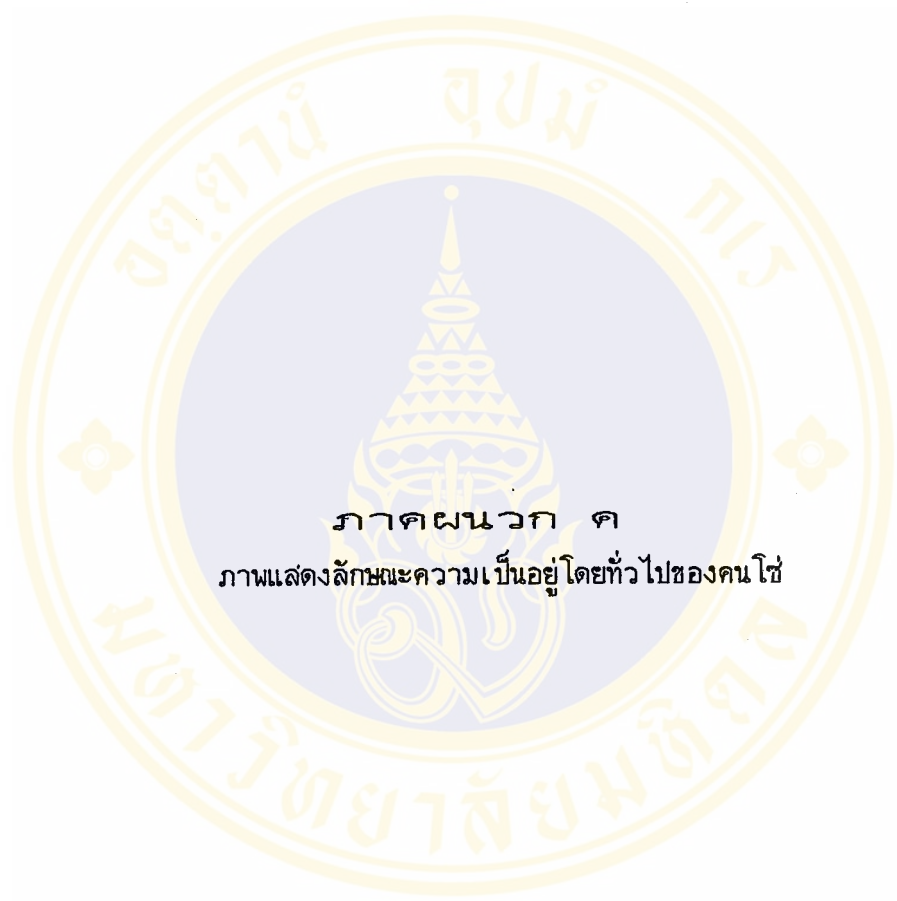
ภาพที่ 3 ภาพแสดงชื่อเรียกส่วนประกอบของแขนของมนุษย์ในภาษาไทย

ภาพที่ 4 ภาพแสดงชื่อเรียกส่วนประกอบของขาของมนุษย์ในภาษาไทย

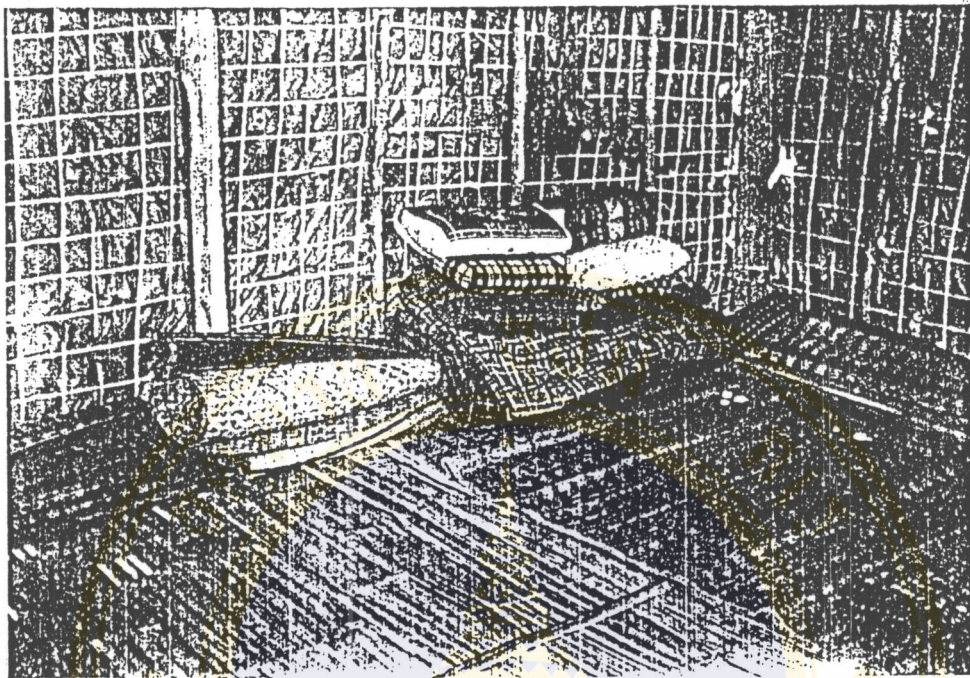

ภาพที่ 5 ภาพแสดงชื่อเรียกอวัยวะภายในของมนุษย์ในภาษาไทย

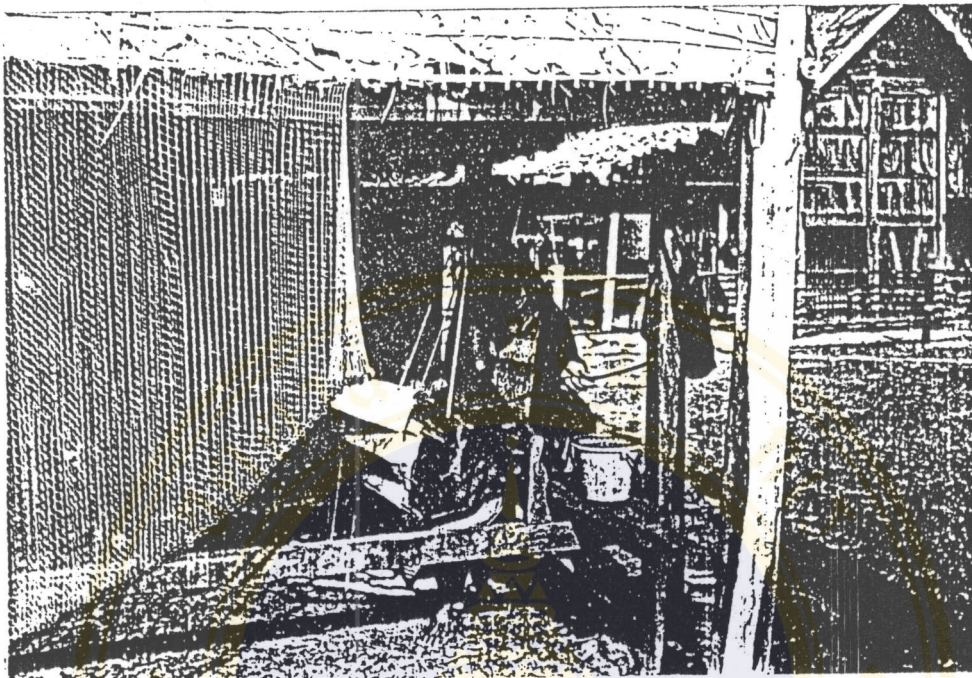
ภาพที่ 6 ลักษณะที่อยู่อาศัยของคนโซ่

ภาพที่ 7 ภายในห้องนอนจะมีเพียงเสื่อ หมอน ผ้าห่มและมุ้ง

ภาพที่ 8 การประกอบอาหาร ส่วนมากจะเป็นอาหารพื้นบ้าน เช่น ส้มตำ แกงผักหวาน ข้าวเหนียว ปลาร้า

ภาพที่ 9 การทอผ้า เป็นอาชีพเสริมที่นิยมทำกันนอกฤดูกาลทำนา

ภาพที่ 10 การจักสาน เช่น ตะกร้า ช้องใส่ปลา เป็นอาชีพเสริมอีกอย่างหนึ่งที่ทำรายได้ให้แก่ครอบครัว

ภาพที่ 11 การแต่งกายของชายโซ่ จะนุ่ง ไส่ร้องและใส่เสื้อม่อฮ่อม

ภาพที่ 12 การแต่งกายของหญิงโซ่ จะนุ่งผ้าที่ทอกันเอง และที่เป็นเอกลักษณ์ของหญิงโซ่ คือจะใช้ผ้าสไบพาดบ่า

ภาพที่ 13 คนใช้นิยมตำข้าวรับประทานเอง โดยใช้ครกมือขนาดใหญ่ หรืออาจจะใช้ครก
กระเดื่องก็ได้ ถ้าต้องการใช้ข้าวสารจำนวนมากจึงนำข้าวสารไปสีที่โรงสี

ภาพที่ 14 พิธีเซ็ญผี หมอเยา(ผู้หญิงชวามือ) จะทำพิธีเซ็ญผี หรือคุมผีเข้าร่างตัวเอง เป็นขั้นตอนหนึ่งของพิธีเยา

ภาพที่ 15 การเก็ลือกไข่ เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งของพิธีเยา เพื่อเสี่ยงทายให้ทราบว่าคนป่วย ถูกกระทำโดยผีอะไร